

Innvandrere i norske medier:

Medieskapt islamfrykt og usynlig hverdagsliv

Innvandrere i norske medier:

Medieskapt islamfrykt og usynlig hverdagsliv

Årsrapport 2009

Design og produksjon: 07 Gruppen AS

Foto: Marte Christensen, Wayne Conradi, DigitalSport, Trine Melheim Næss/IMDi,
Dino Prohic/IMDi, Bjørn Rygh/IMDi, Olav A. Saltbones/Røde Kors, Scanpix,
Pandora/NRK, TV 2 og Stavanger Aftenblad.

Opplag 4000

ISBN 978-82-8246-004-0 (trykk)

ISBN 978-82-8246-005-7 (pdf)

ISSN 0809-9677

www.imdi.no/aarsrapport2009

Forord

Innvandring og integrering er temaer som får stor oppmerksomhet i media, både i det løpende nyhetsbildet og i debatter. Temaet engasjerer også den norske befolkningen, og for mange i Norge er media den viktigste kilden til kunnskap om innvandrere.

Hver tiende innbygger i Norge er innvandrer eller har foreldre som har innvandret til landet. Gjenspeiles mangfoldet i den norske befolkningen og blant innvandrere i TV, radio og aviser? Fremstilles innvandrere som et problem eller en ressurs i avis-spaltene? Hvilke historier formidles av hvordan det går med integreringen? Og hvordan betegner mediene hvem som er «norsk»?

Disse spørsmålene er bakgrunnen for at IMDi valgte fremstilling av innvandrere i norske medier som tema for årsrapporten 2009. Temaet belyses gjennom artikler fra inviterte medieforskere, redaktører, journalister og andre aktører på feltet.

I 2009 var det omtrent like mange oppslag om islam og muslimer som det var om Jens Stoltenberg, og flere enn om svineinfluensaen. Dette er funn fra en medieanalyse som presenteres i denne rapporten. Analysen viser også at mediesaker om integrering ofte handler om islam.

Norske mediers dekning av saker om innvandring og integrering er polarisert og ofte problemfokusert. Enkelte grupper, særlig somaliere og muslimer, får mer oppmerksomhet – og negativ fokus – enn andre. Den polariserte fremstillingen, skygger for det normale og dagligdagse, og bidrar til at fremstillingen av enkelte grupper er lite nyansert.

Rapporten viser også at det er en positiv utvikling i norske medier. Det siste tiåret har det vært en klar økning i saker der innvandrere gjør seg positivt bemerket. Dette gjelder særlig for stoff om sport og kultur, men vi ser også oftere enn før at innvandrere dukker opp i allmenne nyhetssaker og reportasjer. Den kanskje mest merkbare endringen er at flere personer med innvandrerbakgrunn er aktive og synlige deltakere i den offentlige samfunnsdebatten.

Det er viktig at media retter et kritisk søkelys mot integreringspolitikken. Å sette fokus på problemer er positivt og kan bidra til fremgang på de områdene der integreringen av innvandrere er særlig utfordrende. Men det er også viktig for integreringsmyndighetene å se kritisk på dekningen av saker som

omhandler innvandrere og integrering, og på hvilke konsekvenser dette kan ha for innvandrernes opplevelse av å bo og leve i Norge. Muslimer og personer fra Afrika opplever mest diskriminering i Norge. Det er også disse gruppene som får mest negativ omtale i media, og som befolkningen er mest skeptisk til. I IMDi's artikkel stiller vi spørsmål ved forholdet mellom fremstilling av enkelte grupper i media, holdninger til de samme gruppene i befolkningen, og opplevd diskriminering blant disse.

Å bidra til en kunnskapsbasert nyhetsformidling og debatt om integrering, er et ansvar for den enkelte journalist, journalistutdanningen og mediebedriftene. Men også for integreringsmyndighetene. Funnene i denne rapporten gir grunnlag for å stille kritiske spørsmål ikke bare til mediene, men også til oss selv. Er vi dyktige nok til å formidle kunnskap om integreringen i Norge, om hva som fungerer, og om hvilke utfordringer vi har? I hvilken grad våre budskap når frem avhenger imidlertid også av at mediene er villig til å ta i bruk og spre kunnskapen videre.

Jeg vil takke alle bidragsytere for de gode artiklene og for et flott samarbeid.

Jeg vil også invitere leserne til å gi oss tilbakemelding på rapporten. Ris og ros er ønskelig for at vi skal kunne bidra til et bedre integreringsarbeid. Det er også mulig å legge inn kommentarer på rapporten og de ulike artiklene på www.imdi.no/aarsrapport2009. Vi håper at rapporten blir lest og diskutert.

God lesning!

Oslo, vinteren 2010

Innhold

Del 1 MEDIA : Side 6-91

4

► Forskerne :6

8: Innvandrere i norske medier

Av IMDi

22: Pressen som norskhetens portvokter

Av Merete Lindstad og Øivind Fjeldstad

28: Nyhetsåret 2009

34: Lite brukt som kilder

Av Vidar Falkenberg, medieanalytiker og Kristina Nilsen, analysesjef, Retriever Norge AS

46: De vanskelige journalistiske valgene

Av Elisabeth Eide og Anne Hege Simonsen

54: Mangfoldig mediemakt i fri dressur Fornuft og følelser

Av Martin Eide

► Media :60

62: Hijab i politiet

Av Tom Hetland

66: Flerkulturell journalistikk i praksis

Av Majoran Vivekananthan

72: Journalistutdanningen i et mangfoldssamfunn

Av studieleder Anne Fogt og høgscolelektor Nazneen Khan-Østrem

76: Mot en mer mangfoldig journaliststand

Av IMDi

► Innvanderne :80

82: Negative og muslimfokusede

Av IMDi

88: De tause i tale

Innvandrere som opptre i media

Av Khalid Salimi

► IMDi Årsrapport :92

94: IMDis organisasjon

96: IMDi og samarbeidspartnere

98: IMDis oppgaver

100: Bosetting av flyktninger

102: Opplæring i norsk og samfunnskunnskap

104: Introduksjonsprogram for nyankomne flyktninger

106: Økt sysselsetting og redusert ledighet blant personer med innvandrerbakgrunn

108: Frivillige organisasjoner og lokale møteplasser

110: Tvangsekteskap

112: Arbeidsinnvandring

113: Statsborgerseremonier

114: Valgmobilisering 2009

116: Groruddalssatsingen og Handlingsprogram Oslo Sør

118: Kommunikasjon

120: Tilpasset offentlig tjenesteyting

121: Tolke

122: Nominasjonsprosessen for nytt KIM

123: Kunnskapsutvikling

125: Rapporter

126: Økonomiske virkemidler i IMDi

Forskerne

“ Retrievers innholdsanalyse viser at en tredjedel av alle artiklene om innvandring og integrering handler om religion, og først og fremst islam.

MYE OMTALT: Debatter om innvandring og integrering er ofte debatter om islam og muslimer. Etter Dagbladets publisering av Muhammed-karikaturer i februar 2010 tok bystyrerepresentant for Oslo Høyre, Amir Sheikh (i midten), initiativ til et dialogmøte mellom Dagbladets konstituerte sjefredaktør Lars Helle (t.v) og imamen Mehbob ur-Rehman (t.h).
Foto: Scanpix

Innvandrere i norske medier

Tekst: IMDi

Innvandring og integrering er temaer som står høyt på den politiske dagsorden, og som får stor plass i mediene. Temaet engasjerer også den norske befolkningen. Et søk på Aftenpostens debattsider viser at innvandring og integrering er tema for 324 319 av innleggene. Til sammenlikning har skole og utdanning 19 049 innlegg og temaet miljø 62 209 debattinnlegg.¹

Tema for IMDis årsrapport er fremstilling av innvandrere i norske medier. Vi har invitert ledende forskere, sentrale mediepersonligheter og andre aktører på feltet til å belyse temaet fra ulike vinkler.

Hver tiende innbygger i Norge er innvandrer eller har foreldre som har innvandret til landet. I Oslo har så mye som hver fjerde innbygger innvandrerbakgrunn. Gjenspeiles mangfoldet i den norske befolkningen og blant innvandrere i TV, radio og aviser? Fremstilles innvandrere som problem eller ressurs i avisspaltene? Blir noen grupper hengt ut? Er muslimer mer utsatt enn andre? Hvilke historier forteller norske medier om hvordan det går med integreringen i Norge? Hvilke forståelser formidles av å være 'norsk'?

Halvparten av befolkningen mener det går dårlig med integreringen i Norge.² Norske medier kritiseres for å portrettere innvandrere, særlig muslimer, på generaliserende og stereotype måter.³ Innvandrere, særlig muslimer, opplever diskriminering på flere arenaer i det norske samfunnet.⁴ I denne artikkelen ser IMDi de ulike artiklene i sammenheng, trekker frem hovedpoeng og drøfter sammenhenger mellom fremstilling av innvandrere i media, holdninger i befolkningen og innvandreres opplevelser av å bo i Norge.

Islam dominerer mediebildet

Innvandring og integrering får stor plass i mediene. Men ikke alle innvandrings- og integreringssaker får like mye oppmerksomhet. I hele 2009 får islam/muslimer nesten dobbelt så mange treff som ordet innvandring. Med sine 77 000 treff i 2009 fikk temaet islam/muslimer bortimot like mange treff som statsminister Jens Stoltenberg, og mer omtale enn svineinfluensaen.

Dette kommer frem i en analyse Retriever har gjennomført på oppdrag fra IMDi, om mediedekningen av saker knyttet til innvandring og integrering i 2009. Retriever har søkt i flere hundre norske medier; både papiraviser, nettaviser, TV og radiostasjoner. I tillegg har de gjort en innholdsanalyse av ti utgaver av åtte av landets papiraviser.⁵

HVA ER INTEGRERING?

Gode norskkunnskaper oppgis av flest i den norske befolkningen (82 prosent) som viktig for å være godt integrert, fulgt av det å kunne forsørge seg selv og sin familie gjennom arbeid (69 prosent).⁶ Befolkningens meninger om hva som kjennetegner god integrering, finner gjenklang i myndighetenes integreringspolitik: De fleste av regjeringens integreringstiltak er rettet mot at innvandrere skal kunne norsk og være økonomisk selvhjulpne.⁷

Mens islam/muslimer som vi har sett, hadde 77 000 treff i 2009, var det til sammenlikning 2225 oppslag om norskopplæring for innvandrere. Norske avislesere, radiolyttere og TV-tittere ble altså i 2009 presentert for 35 ganger så mange medieoppslag om islam som om norskopplæring for innvandrere.

Hvilke integreringstemaer som får mest oppmerksomhet i mediene gjenspeiler med andre ord ikke hva befolkningen og myndighetene definerer som viktig for god integrering.

HVORDAN GÅR DET MED INTEGRERINGEN? ULIKE STÅSTED GIR ULIKE SVAR

I NRKs debatt om innvandring og integrering under valgkampen høsten 2009 innleder programlederen med å si: «Vi skal forsøke å finne ut hvorfor vi ikke lykkes med integreringen i Norge.» Utsagnet følges ikke av en forklaring av hva som menes med integrering, eller hva som ligger i at vi «ikke lykkes».

IMDis årsrapport for 2008, «Hvordan går det med integreringen?», presenterte status for integreringsarbeidet i Norge, med utgangspunkt i regjeringens mål. Rapporten peker på utfordringer på flere områder: Ungdom med innvandrerbakgrunn er overrepresentert blant dem som ikke fullfører videregående opplæring. Det er store forskjeller mellom ulike grupper av innvandrere når det gjelder deltakelse og levekår. Noen

grupper har til tross for lang botid lav yrkesdeltakelse. Utvikling over tid viser imidlertid at forskjellene mellom innvandrere og resten av befolkningen for de fleste grupper og i stor grad jevnes ut med botid i landet.

Innvandrere i Norge har en relativ høy deltakelse i arbeidslivet sammenliknet med andre europeiske land, det gjelder særlig for kvinner. Norskfødte barn av innvandrere deltar både i høyere utdanning og på arbeidsmarkedet i stor grad; også her kommer Norge godt ut sammenliknet med andre europeiske land.⁸ I 2007 var andelen i aldersgruppen 19 til 24 år som deltok i høyere utdanning, 35 prosent for norskfødte med innvandrerforeldre, mot 30 prosent blant all ungdom.⁹

Årsrapporten for 2008 viser gode resultater på sentrale områder for integreringen, og konkluderer med at innvandrere blir stadig bedre integrert, men at det er en tidkrevende prosess.

Premisset for ovennevnte valgdebatt, at vi ikke lykkes med integreringen i Norge, samsvarer med andre ord dårlig med status på det myndighetene har definert som sentrale indikatorer for integrering, og som også oppgis som de viktigste i befolkningen.

Befolkning og myndigheter er enige i *hva* som er viktig for god integrering, men ikke om *hvordan det går*. Om lag halvparten av befolkningen mener integreringen fungerer ganske eller meget dårlig. Kun én av hundre mener integreringen fungerer meget bra, mens 20 prosent mener den fungerer ganske bra.¹⁰ Er det sammenheng mellom befolkningens meninger om integrering og medias fremstillinger?

FREMSTILLING AV INNVANDRERE I MEDIA Problem- og sensasjonsorientert

Det problemorienterte fokuset i NRKs valgdebatt gjenspeiler vinklingen i de fleste medieoppslag om innvandrere og integrering.

Artikler som handler om innvandring og integrering, har langt oftere problemfokus enn ressursfokus. Dette er et av funnene fra Retrievers innholdsanalyse av åtte av landets papiraviser. Av alle oppslag som har innvandring eller integrering som hovedtema, vurderes 71 prosent som problemorienterte, 18 prosent som ressursorienterte, mens bare 11 prosent av oppslagene vurderes som nøytrale. Av alle avisoppslag om innvandrere og flyktninger fra 1976 til 2002 var kriminalitet det mest omtalte temaet.¹¹

INTEGRERINGSMÅL: Gode norskkunnskaper oppgis av flest i den norske befolkningen som viktig for å være godt integrert, viser IMDIs Integreringsbarometer.

“Somaliske innvandrere får tre ganger så mange oppslag som polske innvandrere, selv om det er nesten dobbelt så mange med bakgrunn fra Polen i Norge enn fra Somalia.”

YRKESAKTIVE: Innvandrere i Norge har en relativ høy deltagelse i arbeidslivet sammenlignet med andre europeiske land, det gjelder særlig for kvinner.

Media er – og bør være – opptatt av problemer. Sammen med andre aktører i integreringsfeltet, som forskere og myndigheter, er det journalisters oppgave å belyse utfordringer med integreringen i offentlighet, og å skape debatt om viktige samfunnsproblemer. Det kan være relevante journalistfaglige argumenter for at den enkelte sak har den vinklingen som er valgt. Men hvilke konsekvenser får det om summen av alle oppslag om innvandrere og integrering til sammen tegner et bilde av innvandrere som et problem og av integreringen som mislykket?

Særlig oppmerksomhet rundt noen nasjonaliteter

Noen innvandrergupper får mer medieoppmerksomhet enn andre. Det er ingen sammenheng mellom omfang av omtale og størrelse på gruppen. Somaliske innvandrere får for eksempel tre ganger så mange oppslag som polske innvandrere, selv om det er nesten dobbelt så mange med bakgrunn fra Polen som er bosatt i Norge enn fra Somalia.¹² Somaliere er en av de mest omtalte gruppene, og også en av de gruppene som får mest negativ oppmerksomhet.

Innvandrere fra Somalia brukes som illustrasjon på at integreringen ikke fungerer, også i artikler som omtaler helt andre grupper. Dette påpekes i flere av artiklene i denne rapporten. Systematisk gjennomgang av presseoppslag om somaliere fra 1999 til 2008, viser at det er særlig tre temaer som knyttes til saker om somaliere: kriminalitet, kulturell praksis, og «manglende integrering». Temaene «fungerer som årsaksforklaring for hverandre, uten at sammenhengen mellom disse faktorene noen gang undersøkes systematisk eller angis presist».¹³

Polarisert fremstillinger: Khat-tygger eller polfarer

Fremstillingen av somaliere er polarisert. Som regel er fokuset negativt; unntaket består stort sett av enkelte solskinnshistorier om spesielt integrerte somaliere – som går på tur i skogen eller på ski til nordpolen. De polariserte fortellingene skygger for det normale og det dagligdagse, som bidrar til at fortellingen om somaliere i mediene er lite nyansert. Dette påpeker Elisabeth Eide og Anne Hege Simonsen i sitt bidrag til årsrapporten.

Retrievers innholdsanalyse viser at en tredjedel av alle artiklene om innvandring og integrering handler om religion, og først og fremst islam.

RELIGIØST FOKUS: Tidligere ble innvandrere som regel omtalt med betegnelser knyttet til nasjon, for eksempel pakistaner. Nå er religiøse betegnelser, som muslim, mer vanlig å bruke. Foto: Scanpix

Hvilken gruppe tar over?

At en minoritet blir særlig negativt fremstilt i media, er ikke nytt. Tidligere har det vært andre grupper, som samer og jøder, som har vært i mediens søkelys.¹⁴ Danske forskere mener somaliere har «tatt over» for bosniere i å være den mest synlige gruppen i danske medier.¹⁵ Det siste året har vi sett mange medieoppslag om «kriminelle østeuropeere», særlig med bakgrunn fra Romania. Kanskje er rumenerne i ferd med å «ta over» somaliernes rolle i norske medier?

FRA «INNVANDRER» TIL «MUSLIM»

Debatter om innvandring og integrering er ofte debatter om islam og muslimer. Retrievers innholdsanalyse viser at en tredjedel av alle artiklene om innvandring og integrering handler om religion, og først og fremst islam.

Debatter om «snikislamisering», «ekstrem islamisme» og bruk av hijab i politiet var alle store saker i medieåret 2009. Også utenfor Norge har islam vært gjenstand for store mediedebatter: både i Danmark og Frankrike har burkaforbud vært debattert. På tampen av året fikk folkeavstemningen i Sveits om forbud mot å bygge minareter stor oppmerksomhet. En dominerende tendens siden 11. september 2001 er at islam har fått en sentral rolle i mediasaker om innvandrere og integrering. Tidligere ble innvandrere som regel omtalt med betegnelser knyttet til nasjon («pakistaner»). Nå er religiøse betegnelser («muslim») mer vanlig – særlig for personer med bakgrunn fra land der islam er dominerende religion (Jf. Eide og Simonsens artikkel).

HVEM ER NORSK, OG HVEM ER INNVANDRER?

Det nye norske vi

I 2006 uttalte Norsk språkråd at de mente det var «uriktig å kalle folk fra andre land 'nordmenn'», og at 'nordmann' var ensbetydende med «person med etnisk norsk opprinnelse».¹⁶ Uttalelsen høstet protester og skapte stor diskusjon, som førte til at Språkrådet beklaget og endret oppfatning. I sitt svar til Likestillingsombudet skriver de: «En trenger ikke være 'etnisk norsk' for å kalle seg nordmann eller for å bli kalt nordmann.»

Virkeligheten former språket. Det er naturlig at ord som 'norsk' og 'nordmann' endrer betydning når sammensetningen av befolkningen i Norge endres. Men språket former også virkeligheten. Vår forståelse av hvem som er 'norsk', og hvem som er innvandrere, og i hvilke sammenhenger, påvirkes av hvordan disse begrepene brukes.

I 2007 presenterte utenriksminister Jonas Gahr Støre en forestilling om 'det nye norske vi' i en kronikk i Aftenposten.¹⁷ Han argumenterer for at «en innsnevret forståelse av vi svekker betydningen av det norske. Vi kan ikke bare være de av oss som ser ut som nordmenn gjorde for 50 år siden».

Å være norsk i dag står ikke i motsetning til å ha innvandrerforeldre eller å selv ha innvandret til Norge. Hvilket norsk 'vi' skaper og fremstiller mediene?

Typisk norsk å være god

Det er klare uskrevne regler for hvordan pressen innlemmer og ekskluderer personer med innvandrerbakgrunn fra det norske fellesskapet.

«Hovedregelen ser ut til å være enkel: Når journalister omtaler personer knyttet til kriminalitet eller andre negative forhold, tyr de til betegnelser som forteller at personene det gjelder, står utenfor det norske fellesskapet. Men når innvandrere gjør suksess, trenger de ikke å ha vært lenge i landet før de forfremmes til nordmenn.» (Jf. artikkel av Lindstad og Fjeldstad.) Suksessrike innvandrere, særlig innen idrett og kultur, omtales som regel som norske. Kriminelle fremstilles som regel som ikke-norske («av utenlandsk opprinnelse», «somalisk bakgrunn»).

Også Retrievers analyse viser at kjennetegn som opprinnelsesland eller innvandrerstatus i større grad oppgis når personer med innvandrerbakgrunn har rollen som offer eller er involvert i kriminell aktivitet.

Det norske avgrenses også gjennom bruk av begrepene 'innvandrere' og 'norsk' som motsetningspar. «Innvandrere mindre på uføretrygd enn nordmenn» (Dagbladet nett, 18.5.2009). «Foreldre med innvandrerbakgrunn stiller større krav til sine barn enn norske foreldre» (Morgennyhetene NRK, 6. januar 2010). Disse overskriftene åpner ikke for at man kan være innvandrere og norsk på samme tid. Det henvises til et snevert norsk «vi», som ikke inkluderer personer som har innvandret til landet.

Hvem omtales som innvandrere?

Den typiske «innvandreren» i media har bakgrunn fra Afrika, Øst-Europa eller Asia. Personer som har innvandret til Norge fra Vest-Europa eller USA omtales langt sjeldnere som innvandrere. Hvem som fremstilles som innvandrere henger med andre ord i

MEDIAVANER: TV og internett er de mest brukte mediene i den norske befolkningen, også blant innvandrere.

“Skal avisene overleve i fremtiden, må de ta inn over seg at Norge er et multietnisk samfunn og rette seg inn mot et multietnisk publikum.”

stor grad sammen med hvor man kommer fra. Dette viser Merete Lindstad og Øivind Fjeldstad i sin artikkel.

I medieoppslag er det ikke alltid tydelig om en som omtales som 'innvandrer', faktisk er innvandrer. Begrepet kan like gjerne henvise til norskfødte barn som har innvandrerforeldre. «Innvandrerelever», «innvandrer gutter» eller «innvandrer ungdom» er vanlige betegnelser både i media og forskning om personer som aldri selv har innvandret, men som er født og oppvokst i Norge.

SSB endret i 2008 hvordan de omtaler innvandrere og barn av innvandrere i sine publikasjoner. Blant annet har de sluttet å bruke begrepet 'innvandrerbefolkningen' som samlebetegnelse. Begrunnelsen er at det er så store forskjeller mellom innvandrere og norskfødte barn av innvandrere, for eksempel når det gjelder levekår, at det sjelden gir mening å rapportere statistikk på de to gruppene samlet. Avgjørelsen begrunnes også med at det kan føles ekskluderende for mennesker som er født og oppvokst i Norge, å skulle «låses fast» i kategorien innvandrer.

NY MÅLGRUPPE: «Du kan ikke bare skrive for Ola hvis du vil ha Ali som leser», skriver Lindstad og Fjeldstad i boken «Av utenlandsk opprinnelse», IJ-forlaget 2005.

INNVANDRERE SOM MEDIEFORBRUKERE

TV og Internett er de mest brukte mediene i den norske befolkningen, også blant innvandrere. Andelen som leser papiraviser og lytter til radio, er derimot betydelig lavere blant innvandrere fra Asia, Afrika, Latin-Amerika og Europa utenom EU/EØS enn blant både befolkningen som helhet og blant innvandrere fra EU/EØS, USA, Canada og Australia. De aller fleste innvandrere synes imidlertid det er lett å oppfatte nyhetene både i aviser, på radio og på TV. Dette er funn fra en undersøkelse om medievaner fra SSB.¹⁸

Undersøkelsen synliggjør på den ene siden at innvandrere utgjør en stor andel av medieforbrukerne i Norge. På den andre siden viser den utfordringer for enkelte medier i å nå frem i flere innvandrergrupper, og at dette trolig ikke skyldes språkproblemer.

Det flerkulturelle Norge har kommet for å bli. Å tilpasse formidlingen til en flerkulturell befolkning handler om å nå dagens og fremtidens mediebrukere. For private aktører kan slik tilpasning være avgjørende for å overleve i et marked med hard konkurranse. «Du kan ikke bare skrive for Ola hvis du vil ha Ali som leser,» skriver Lindstad og Fjeldstad i boka *Av utenlandsk opprinnelse*. «Mennesker med innvandrerbakgrunn leser også aviser. Og skal avisene overleve i fremtiden må de ta innover seg at Norge er et multietnisk samfunn og rette seg inn mot et multietnisk publikum. Det holder ikke å skrive for den veletablerte, hvite middelklassen de fleste journalister selv tilhører.»¹⁹ Dette er også et poeng som Majoran Vivekananthan, redaktør i Utrop, vektlegger i sin artikkel. Å tilpasse nyhetsformidlingen til et flerkulturelt publikum handler om å sikre seg andeler i fremtidens mediemarked.

UNDER- OG OVERREPRESENTERT

Personer med innvandrerbakgrunn er underrepresentert i norske medier som nyhetsformidlere, kilder og intervjuobjekter. Men godt synlig i saker som handler spesielt om innvandrere.

Kilder og intervjuobjekter

Tre av fire norske journalister deler en generell oppfatning om at personer med innvandrerbakgrunn sjelden opptrer som aktører eller kilder i stoff som ikke spesifikt omhandler innvandrerspørsmål. Syv av ti er enige i at innvandrer kilder i liten grad benyttes i saker hvor innvandrerstatus er helt irrelevant.²⁰

KONKURRANSEFORTRINN: Medier som klarer å tilpasse nyhetsformidlingen til et flerkulturelt publikum vil ha et konkurransefortrinn, mener redaktør Majoran Vivekananthan (nr. to f.v) i den norske, flerkulturelle avisen Utrop.

Retrievers analyse bekrefter inntrykket blant norske journalister: Kun to prosent av kildene og intervjuobjektene i landets store papiraviser har innvandrerbakgrunn.

Personer med innvandrerbakgrunn er med andre ord langt mindre synlige i media enn befolkningsandelen skulle tilsi.

Hvem formidler nyhetene?

Spørsmålet om representasjon i mediene handler også om hvem som formidler nyhetene. Få synlige minoriteter blant journalister er bakgrunnen for prosjekter både i NRK og på Journalisthøgskolen i Oslo om å rekruttere flere journalister med flerkulturell bakgrunn. Anne Fogt og Nazneen Khan-Østrem peker i sin artikkel på flere utfordringer ved innføring av en kvoteordning for studenter med minoritetsbakgrunn, blant annet fare for stigmatisering.

Selv om innvandrerbakgrunn kan være en fordel for god nyhetsformidling av saker om innvandring og integrering, er det verken en forutsetning eller noen

garanti. Innsiktsfull, faktabasert og balansert nyhetsformidling om innvandrere og integrering krever kvalifikasjoner og kompetanse om det flerkulturelle Norge blant journalister. Slik kompetanse handler både om kultur- og språkforståelse og om nettverk i ulike miljøer. Som Fogt og Khan-Østrem skriver: «Å utdanne journalister som, uavhengig av etnisk bakgrunn, kan dekke alle sider av samfunnet handler vel så mye om at studenter med etnisk norsk bakgrunn åpner opp for å bevege seg i andre miljøer enn det de vanligvis gjør.»

Positiv utvikling: Økt synlighet

De siste tiårene har vi sett et økende mangfold i bildet mediene formidler av innvandrere. Samtidig som mye plass vies til saker om kriminalitet og innvandrere som lever på siden av det norske storsamfunnet, har det også vært en klar økning i saker der personer med innvandrerbakgrunn gjør seg positivt bemerket. Dette gjelder særlig for stoff om sport og kultur, men vi ser også oftere enn før at innvandrere dukker opp i allmenne nyhetssaker og reportasjer. Dette fremhever Lindstad og Fjeldstad i sin artikkel.

BEDRE REPRESENTATIVITET: På 2000-tallet har det blitt mer vanlig at mediene ansetter journalister med innvandrerbakgrunn.

Ifølge Fogt og Khan-Østrem skjer det en positiv utvikling også når det gjelder rekruttering til journaliststudiet. Mens journalistyrket lenge ikke har vært et av statusyrkene i innvandrer miljøer, peker artikkelforfatterne på at stadig flere søkere med minoritetsbakgrunn kommer inn via ordinært opptak. Det vil si at de foretrekker journaliststudiet selv om de har poeng nok til å komme inn på andre studier som også krever høy poengsum. De mener gode rollemodeller fra «utradisjonelle» journalister trolig er den faktoren som har størst positiv virkning på rekrutteringen.

Den kanskje mest merkbare endringen de siste årene er at stadig flere med innvandrerbakgrunn er aktive og synlige deltakere i den offentlige samfunnsdebatten.

Debatt om debatten

Vi har også fått en debatt om debatten, hvor flere viktige spørsmål har blitt reist. Blant annet har det blitt etterlyst flere aktive deltakere med minoritetsbakgrunn i det offentlige ordskiftet. Usman Rana, legestudent og aktiv debattant, har i den sammenhengen stilt spørsmål ved om deltakelse i offentlige debatter for muslimer skader mer enn det gavner. «Norske muslimer har halde ein høg medieprofil. Vi har vore aktive og fått fram mange nye røyster. Eg trur det har slått tilbake på oss. Eg er redd for at det i det norske folkedjupet rører seg ei sterk antimuslimsk, og til dels muslimofobisk grunnstrøyming som gjer seg stadig meir gjeldande, og som gjer at dess meir muslimer blir eksponerte i dei vanlege demokratiske kanalane i det norske samfunnet, dess meir aukar hatet mot muslimer,» sier Rana til Klassekampen 2. desember 2009.

Ranas utspill aktualiserer kritikken som kommer frem i denne rapporten om negativt mediefokus i saker om innvandrere, og at islam og muslimer er særlig utsatt.

Innvandrere snakker om innvandrere

Innvandrere er i større grad enn før synlige i det norske mediebildet, men når innvandrere uttaler seg, er det først og fremst for å snakke om innvandring og integrering. I hele 62 prosent av sakene som har innvandring eller integrering som tema, er innvandrere brukt som kilder.²¹

Er forklaringen på dette at innvandrere som regel velger å uttale seg om innvandring og integrering, eller er det slik at det er vanskelig for innvandrere som vil snakke om andre saker, å komme til orde i mediene?

Khalid Salimi, som har bidratt til denne rapporten med artikkelen «De tause i tale», drøfter hva slags forventninger som rettes mot innvandrere som opptrer i media – fra media og dem selv. «Innvandrerne er også flinke til å sensurere seg selv. Dette har å gjøre med å tilpasse seg til bestemte forestillinger om oss,» skriver Salimi. Han forteller også om erfaringer med hva slags debatt deltakere journalister ofte er ute etter: «Mange ganger hender det at journalistene dropper deg fordi du ikke har bastante eller kontroversielle meninger. Er du for nyansert, er du ikke interessant.»

Journalister med flerkulturell bakgrunn ønsker ikke å være «innvandrerjournalister». Flere mener at de

har en erfaringsverden og en flerkulturell kompetanse som kan komme til nytte, men ingen ønsker å jobbe bare med saker fra minoritetsmiljøer, minoritetsproblematikk eller kilder med flerkulturell bakgrunn. Dette kommer frem i Marianne Mikkelsens masteroppgave *Verdsatt og feilvurdert*, som er basert på kvalitative intervjuer med 15 flerkulturelle journalister.²² Å slutte å tenke at journalister med minoritetsbakgrunn først og fremst bør dekke spørsmål som har med minoriteter å gjøre, er ifølge Fogt og Khan-Østrem en av hovedutfordringene for norske medier og journalistutdanningen.

KONSEKVENSER AV MASSIV OMTALE OG PROBLEMFOKUS

Holdninger i befolkningen

Om lag halvparten av befolkningen mener integreringen fungerer dårlig. Befolkningen er mer skeptisk til muslimer enn til personer med annen religiøs tro.²³

IMDi gjennomfører årlig en spørreundersøkelse i befolkningen, Integreringsbarometeret, om holdninger til innvandrere og integrering. For de fleste spørsmålene i undersøkelsen er det små endringer fra den ble gjennomført første gang i 2005, til 2009. Funnene er ikke entydige: På noen områder viser

befolkningen toleranse og positive holdninger til innvandrere, på andre områder stor skepsis. Mer enn halvparten av befolkningen sier seg enige i at vi «ikke bør slippe inn flere innvandrere i Norge». Svarene her er stabile, i dreining av økt skepsis, siden 2005. Befolkningen deler seg i spørsmålet om «verdier innenfor islam er forenlige med grunnleggende verdier i det norske samfunnet». Andelen som mener de er helt eller delvis forenlige, øker fra 39 til 48 prosent fra 2005 til 2009.

Økende toleranse for innvandrere

SSBs holdningsundersøkelse²⁴ viser en jevn utvikling siden 2002 i retning økt toleranse i befolkningen for innvandrere. Andelen som mener innvandrere flest beriker det kulturelle livet i Norge, har økt fra 63 prosent i 2002 til 70 prosent i 2009. Andelen som synes det ville vært ubehagelig om egen sønn eller datter giftet seg med en innvandrers, har gått ned fra 40 til 25 prosent i samme periode. IMDi Integreringsbarometer viser imidlertid at toleransen for en tenkt fremtidig svigersønn eller -datter varierer med vedkommendes religiøse tilhørighet. 53 prosent ville vært negative til at eget barn giftet seg med en muslim, mot 5 prosent dersom det gjaldt en kristen

LEGESTUDENT, MUSLIM OG AKTIV SAMFUNNSDEBATTANT: Usman Rana (t.h) frykter at det kan slå tilbake på muslimer at de holder en høy medieprofil. Han ble for alvor kjent da han vant en kronikkonkurranse i Aftenposten i 2008. Faksimile fra Aftenposten 25. februar 2008

Personer som har kontakt med innvandrere mener i større grad enn andre at integreringen i Norge går bra.

og 26 prosent dersom den potensielle svigerdatteren eller -sønnen var jøde.

Et stort flertall av de spurte i SSBs undersøkelse, sju av ti, er enige i at «innvandrere flest gjør en nyttig innsats i norsk arbeidsliv», men her viser undersøkelsen en nedgang på fire prosentpoeng fra året før. Halvparten av befolkningen mener det bør bli vanskeligere for flykninger og asylsøkere å få opphold i landet. Her har andelen økt med 11 prosentpoeng på ett år.

Kontakt med innvandrere gir mer positive holdninger

Andelen av befolkningen som har kontakt med innvandrere, har økt betydelig fra 2005 til 2009, viser Integreringsbarometeret. Det er få som ikke har kontakt med noen innvandrere, men også få som har mye kontakt med innvandrere. Denne utviklingen bekreftes av SSBs holdningsundersøkelser, hvor andelen som oppgir å ikke ha kontakt med noen innvandrere, synker fra 36 prosent i 2003 til 25 prosent i 2009. Andelen som har daglig eller ukentlig kontakt med innvandrere, har i samme periode økt fra 52 til 61 prosent.²⁵ Det er imidlertid langt færre som har nære relasjoner med innvandrere. 40 prosent av befolkningen har ikke noen innvandrere i sin omgangskrets.²⁶

Kontakt og erfaring med innvandrere gir mer positive holdninger til innvandrere og innvandring. Dette er et klart funn både i Integreringsbarometeret og SSBs undersøkelser. Integreringsbarometeret viser også at personer som har kontakt med innvandrere i større grad enn andre, mener at integreringen i Norge fungerer bra.

Fremstillinger i media påvirker holdninger

I hvilken grad påvirkes holdninger til innvandrere av medias fremstilling?

Begrensede personlige erfaringer styrker trolig mediens påvirkningskraft. Det samme gjør mengde medieoppslag om et tema. Dette påpeker medieforskerne Lindstad og Fjeldstad i sitt bidrag til denne årsrapporten. De stiller spørsmål ved om det kan være en sammenheng mellom økt mediedekning i 2009 om veksten i antall asylsøkere og av problemer knyttet til asylsøkere og flykninger, og økt oppslutning i befolkningen om en restriktiv asylpolitikk.

Mediene kan også ha innflytelse på folks oppfatninger om hvor mange innvandrere det faktisk er i Nor-

ge. En undersøkelse som ble presentert i Nytt Norsk Tidsskrift mot slutten av 2009, viser at mange nordmenn tror at antall ikke-vestlige innvandrere i Norge er større enn det faktisk er. Og jo færre ikke-vestlige innvandrere som bor i ens egen kommune, jo flere tror en at det bor i landet. Personer som bor i Oslo, der antall ikke-vestlige innvandrere er klart størst, har mest realistiske antakelser om antall ikke-vestlige innvandrere i Norge. En mulig forklaring på dette bildet er ifølge forskerne Tor Bjørklund og Johannes Bergh at mediens fremstilling av innvandrertette deler av Oslo gir et skjevt bilde av Oslos befolkning. Personer som bor utenfor Oslo setter større lit til mediebildet som blir tegnet av byen, enn personer som selv bor i Oslo. Dette understreker poenget om at begrensede personlige erfaringer styrker mediens påvirkningskraft i innvandrings- og integreringsspørsmål.²⁷

Som vi har sett er det personer som har erfaring med innvandrere, som har mest positive holdninger til innvandrere og integrering. At stadig flere i befolkningen omgås og kjenner innvandrere personlig, kan være en av årsakene til at befolkningen på mange områder viser stadig økt toleranse for innvandrere.

Innvandrere i media fremstilles ofte med et problemfokus, men media formidler selvsagt også erfaringer og historier med annet fokus. Massiv medieomtale av en gruppe følges ofte av debatt, som kan balansere fremstillingene. De mange debattene i 2009 om islam har gitt muslimer massiv medieoppmerksomhet, men også flere synlige muslimer i samfunnsdebatten. Økt deltakelse av personer med innvandrerbakgrunn i den offentlige debatten, og synliggjøring av ulike perspektiver kan bidra til å nyansere det hovedsakelig problemfokuserende bilde av innvandrere i mediene.

Konsekvenser for de omtalte

Hvordan påvirker mediens fremstilling av innvandrere de som omtales – innvandrere i Norge?

«Hvem er jeg egentlig? Når jeg løper 800 meter for ungdomslandslaget, er jeg nordmann. Men når media lager oppslag om somaliere, kommer folk og spør om jeg er dopselger og barneraner. Da er jeg plutselig somalier.» Dette sier Mohamed Abdi, som da var på ungdoms-OL-landslaget i friidrett, i et intervju med Aftenposten (se Lindstad og Fjeldstads artikkel). Sitatet sier noe om hvordan pressen definerer grensene for det norske fellesskapet, men er

også et vitnesbyrd om personlige konsekvenser av massiv negativ medieoppmerksomhet om en gruppe.

En nylig publisert doktoravhandling viser at mediens stort sett negative omtale av Iran, iranere og innvandrere generelt bidrar til at norsk-iranere føler seg ekskludert fra det norske samfunn. «Ved å reprodusere stereotyper om 'de andre' hemmer mediene deres tilhørighet til Norge,» sier Sharam Alghasi i et intervju om avhandlingen.²⁸ Det er ingen grunn til å anta at sammenhengen mellom negativ fremstilling og følelse av å være ekskludert ikke er gyldig også for andre innvandrergrupper i Norge.

Muslimer utsatt for diskriminering

Norske muslimer har det siste året gitt uttrykk for at den norske offentligheten preges av økende muslimhets og negativ oppmerksomhet mot islam. Å koble muslimer til terrorisme og vold påpekes som en økende tendens i den offentlige debatten i Norge, i en rapport av Europarådets kommisjon mot rasisme og intoleranse (ECRI).²⁹ Rapporten trekker også frem at innvandrere ofte portretteres i mediene på måter som ikke bidrar til å utfordre stereotyper og generaliseringer av muslimer.

Muslimer i Norge opplever mer diskriminering enn andre. Dette viser en IMDi-undersøkelse fra 2008 blant innvandrere i Norge fra Afrika, Øst-Europa og Sør- og Mellom-Amerika.³⁰ De som har besvart undersøkelsen, er «bedre integrert» enn gjennomsnittet for innvandrere i Norge: nesten en tredjedel av utvalget har bodd i Norge i mer enn 20 år, mer enn 80 prosent er i jobb, og 86 prosent har utdanning på nivå med eller høyere enn videregående skole. 76 prosent av de spurte opplever seg som godt integrert i det norske samfunnet. I dette utvalget oppgir halvparten at de har opplevd å bli diskriminert en eller flere ganger i løpet av det siste året. Personer fra Afrika og/eller fra land der islam er den største religionen, opplever mer diskriminering enn andre. Andelen som har opplevd diskriminering på boligmarkedet, er for eksempel over dobbelt så høy blant dem fra muslimske land som for de andre i utvalget. Åtte av ti er helt eller delvis enige i at muslimer er spesielt utsatt for etnisk diskriminering.

Også i andre europeiske land opplever muslimer mer diskriminering enn andre. En EU-undersøkelse fra 2009 viser at én av tre muslimer har opplevd diskriminering i løpet av det siste året.³¹

Én av tre somaliere i Norge har opplevd diskriminering ved ansettelse de siste fem årene. Innvandrere fra Somalia opplever at de blir diskriminert i arbeids- og boligmarkedet i større grad enn innvandrere fra andre land. 20 prosent av ungdom med somalisk bakgrunn føler svært ofte eller ofte at de ikke blir akseptert av etnisk norsk ungdom. Tilsvarende andel

for ungdom med innvandrerbakgrunn fra andre land er 13,5 prosent.³²

Flere undersøkelser viser altså at muslimer og personer med bakgrunn fra Afrika opplever mer diskriminering enn andre. Som vi har sett er det også disse gruppene som får mest negativ oppmerksomhet i media, og som befolkningen er mest skeptisk til.

AVSLUTNING

Norske medier har i 2009 viet stor plass til saker om innvandring og integrering. Mengden medieoppslag er ikke ensbetydende med bred dekning. Noen grupper er oversynlige, andre usynlige. Noen temaer er overbelyst, andre underbelyst.

Utfordringene som ikke synes

Som iverksetter av regjeringens integreringspolitikk erfarer IMDi at det daglige integreringsarbeidet, som gjøres i alle kommuner gjennom hele året, sjelden blir til mediehistorier.

Regjeringen har definerte mål for integreringspolitikken, konkrete tiltak og indikatorer for å måle i hvilken grad politikken er vellykket. I mediedebatter om integrering kritiseres ofte politikk og tiltak på et

FÅ HVERDAGSHISTORIER: Mengden av problem- og sensasjonsorienterte oppslag i media skygger for hverdagshistorier og fortellinger om det vanlige.

“Saker om innvandrere og integrering får til sammen mye plass i media, men oppmerksomheten er ulikt fordelt. Mens noen grupper er oversynlig, er andre usynlige.

UTSATT GRUPPE: 20 prosent av ungdom med somalisk bakgrunn føler svært ofte eller ofte at de ikke blir akseptert av etnisk norsk ungdom.

generelt nivå: «Integreringspolitikken fungerer ikke», «vi må begynne å stille krav», men diskusjonen knyttes sjelden til faktiske tiltak og ordninger – som introduksjonsprogrammet for nyankomne flyktninger, rett og plikt til norskopplæring og bosetting i kommunene. Dette er viktige og utfordrende samfunnsoppgaver, som fortjener offentlig oppmerksomhet og debatt.

Balansert nyhetsformidling – felles ansvar

Å bidra til mer kunnskapsbasert nyhetsformidling og debatt om integrering, er et ansvar for den enkelte

journalist, journalistutdanningen og mediebedriftene. Men også for integreringsmyndighetene. Som fagdirektorat skal IMDi bidra med kunnskapsgrunnlag for den offentlige debatten. At integrering som regel debatteres uten referanse til myndighetenes integreringspolitikk, gir grunnlag for å stille kritiske spørsmål ikke bare til mediene, men også til oss selv: Er vi dyktige nok til å formidle kunnskap om integreringen i Norge, om tiltakene vi har ansvar for, om hva som fungerer og hvor det er utfordringer? I hvilken grad våre budskap når frem avhenger imidlertid også av at mediene er villige til å ta i bruk og spre kunnskapen videre.

Tilknytning til arbeidslivet og det å kunne norsk er viktige indikatorer for integrering. Men integrering handler også om tilhørighet. Å bruke et inkluderende språk, som ikke avgrenser 'det norske vi', er en utfordring for alle som formidler informasjon om integrering og innvandrere: både media, forskning og integreringsmyndigheter. Bevissthet rundt språk- og begrepsbruk handler også om å formidle presist, for å nå frem med ønsket budskap. Å omtale norskfødte barn som «innvandrere» i en nyhetssak eller i en rapport kan gjøre leseren usikker på hvem det egentlig refereres til.

Hva er mangfold?

Innvandrere opptar mye spalteplass i mediene, men blir først og fremst snakket om. Personer med innvandrerbakgrunn er mer synlige i mediene i dag enn for bare noen år siden, både som journalister, debatt deltakere og intervjuobjekter. Men norske medier er fortsatt langt unna å speile Norges mangfoldige befolkning. Og hva betyr egentlig mangfold? Er det mangfold hvis de fleste synlige minoritetene i media er legestudenter i tyve-årene med foreldre fra Pakistan?³³ Spørsmålet stilles i en kommentar i Aftenposten av debattredaktør Knut Olav Åmås.

Mangfold i mediene handler ikke bare om flere synlige minoriteter på TV-skjermen. Det handler også om at innvandrere og barn av innvandrere i Norge skal ha lik adgang som andre til å prege mediens daglige formidling av virkeligheten. God representasjon av personer med innvandrerbakgrunn i mediene, som kilder, intervjuobjekter og journalister, er også viktig for å formidle erfaringer til befolkningen om å innvandre og om å leve i Norge som synlig minoritet.

Personer med innvandrerbakgrunn i Norge utgjør en sammensatt gruppe, med hensyn til for eksempel alder, kjønn, landbakgrunn, utdanningsnivå og innvandringsgrunn, som har ulik bakgrunn og ulike erfaringer. Målsetninger om mangfold i mediene bør sikte mot å speile dette mangfoldet.

Medias påvirkningskraft

Gjennomgang av presseoppslag viser at medias søken mot konflikt, drama og sensasjon gjelder her, som på andre samfunnsområder: De fleste sakene er problemfokuseret. Enkelte grupper, som somaliere og muslimer, får mer oppmerksomhet – og negativt fokus – enn andre. Oppslag om islam/muslimer er dominerende i mediebildet.

Å fokusere på problemer er positivt og kan bidra til fremgang på de områdene der integreringen av innvandrere er særlig utfordrende. Her har media en viktig rolle. Utfordringen er hvis summen av medieoppslag skaper et bilde av innvandrere, som hovedsakelig fokuserer på problemer.

Begrensede personlige erfaringer og omfang av medieoppslag om et tema, styrker trolig mediens påvirkningskraft. Det er relativt få i Norge som ikke har noen kontakt med innvandrere. Men de fleste har allikevel liten kontakt og de færreste har nære relasjoner til innvandrere. Manges erfaringer med innvandrere er altså først og fremst formidlet gjennom mediene.

De polariserte fremstillingene av innvandrere skygger for hverdags historier og fortellinger om det vanlige. Dette kan gjøre det vanskelig for avisleseren og TV-titteren å identifisere seg med de som portretteres.

Gruppene som får mest negativ medieoppmerksomhet, er de samme som i størst grad oppgir å bli utsatt for diskriminering i Norge. Det er grunn til å stille spørsmål ved forholdet mellom holdninger i befolkningen, innvandreres opplevelser av diskriminering og mengden av problemfokuserede oppslag i media om enkelte innvandrerg grupper. Den journalistiske orienteringen mot konflikt, sensasjon og drama, kan gi mange enkeltoppdrag som til sammen skaper et bilde av noen grupper som er belastende for dem som omtales, og som kan være negativt for integreringen av innvandrere i Norge.

Noter

- 1 Debattsentralen, Aftenposten 6.2.2010: <http://debatt.aftenposten.no/group.old.php>; <http://debatt.aftenposten.no/group.old.php>
- 2 Ifølge IMDi årlige holdningsundersøkelse, Integreringsbarometeret, til et representativt utvalg av befolkningen. Integreringsbarometeret 2009 er under publisering.
- 3 Rapport fra Den europeiske kommisjonen mot rasisme og intoleranse (ECRI): <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Norway/NOR-CbC-IV-2009-004-NOR.pdf>
- 4 Jf. *Integrert, men diskriminert*. IMDi-rapport 9-2008.
- 5 VG, Aftenposten, Dagbladet, Bergens Tidende, Stavanger Aftenblad, Nordlys, Dagens Næringsliv og Klassekampen.
- 6 Jf. Integreringsbarometeret 2009 (IMDi-rapport, under publisering)
- 7 Se St.prp. nr. 1 (2009–2010), Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrere i arbeidsmarkedet og Mål for inkludering.
- 8 OECD (2008): «Jobs for Immigrants: Labour market integration in Norway». URL: <http://www.imdi.no/no/Nyheter/2009/Yrkesaktive-innvandrere/>
- 9 Kilde: SSB. Gjengitt i i-FAKTA 2009.
- 10 Jf. Integreringsbarometeret 2009 (under publisering). 47 prosent av de spurte svarer at de mener integreringen fungerer ganske eller meget dårlig.
- 11 Eide, Elisabeth og Anne Hege Simonsen (2007): *Mistenkelige utlendinger. Minoriteter i norsk presse gjennom hundre år*. Høyskoleforlaget.
- 12 Kilde SSB, i i-FAKTA 2009. Bosatte innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, per 1.1.2009. Polen: 44 482 personer, Somalia 23 633 personer.
- 13 Fuglerud, Øyvind og Ada Engebrigtsen (2009): *Kultur og generasjon. Tilpasningsprosesser blant somaliere og tamiler i Norge*. Universitetsforlaget.
- 14 Eide, Elisabeth og Anne Hege Simonsen (2007): *Mistenkelige utlendinger. Minoriteter i norsk presse gjennom hundre år*. Høyskoleforlaget.
- 15 Fadel, Hervik og Vestergaard (1999): «De 'besværlige' somaliere» i: Hervik, P. (red.): *Den generende forskjellighet. Danske svar på den stigende multikulturalisme*. København: Hans Reitzels Forlag.
- 16 Les brev fra Språkrådet på URL: <http://www.nrk.no/nyheter/kultur/1.1296059>,
- 17 <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/article1761653.ece>
- 18 Vaage, Odd Frank (2009): *Kultur- og mediebruk blant personer med innvandrerbakgrunn*. Rapporter 2009/29, Statistisk Sentralbyrå.
- 19 Lindstad, Merete og Øyvind Fjeldstad (2005): *Av utenlandsk opprinnelse*. Sitat: side 131
- 20 Se undersøkelse fra SKUP: http://www.kim.no/upload/rapporter/0805%20SKUP_Holdningsundersokelse_Nehru%20Sand.pdf
- 21 Fra Retrievers medieanalyse
- 22 Marianne Mikkelsen (2009): *Verdsatt og feilvurdert. Flerkulturelle journalister i norske redaksjoner*. Masteroppgave, Universitetet i Oslo.
- 23 Jf. Integreringsbarometeret 2009 (IMDi-rapport, under publisering). 47 prosent av de spurte svarer at de mener integreringen fungerer ganske eller meget dårlig.
- 24 Blom, Svein (2009): *Holdninger til innvandrere og innvandring 2009*. Rapporter 2009/44. SSB.
- 25 Blom, Svein (2009): *Holdninger til innvandrere og innvandring 2009*. Rapporter 2009/44. SSB.
- 26 Jf. Integreringsbarometeret 2009 (IMDi-rapport, under publisering).
- 27 Jf. undersøkelse av Tor Bjørklund og Johannes Bergh, referert i artikkel av Lindstad og Fjeldstad.
- 28 Avhandling av Sharam Alghasi, fra forskningsprogrammet Kulturell kompleksitet i det nye Norge, Universitetet i Oslo. Se intervju: <http://www.culcom.uio.no/nyheter/2009/alghasi.html>
- 29 Jf. rapport fra ECRI.
- 30 *Integrert, men diskriminert*. IMDi-rapport 9-2008.
- 31 EU-MIDIS: *European Union Minorities and Discrimination Survey*. Se rapport: http://fra.europa.eu/fraWebsite/eu-midis/index_en.htm
- 32 Data fra undersøkelsen Ung i Norge 2006, gjengitt i Fangen, Katrine (2008): *Identitet og praksis. Etnisitet, klasse og kjønn blant somaliere i Norge*. Gyldendal Akademisk
- 33 Jf. kronikk i Aftenposten 31.12.2009 av debattredaktør Knut Olav Åmås: <http://www.aftenposten.no/meninger/kommentatorer/aamaas/article3444150.ece>

Pressen som norskhetens portvokter

Pressen er selektiv i sin rolle som portvokter ved inngangen til det norske fellesskapet. Noen slippes inn, mens andre plasseres utenfor. Og det synes å være klare uskrevne regler for hvem som slipper igjennom nåløyet.

NORSK HELT: 800-meterløper Mohamed Abdi erfarte at mediene skrev at han var norsk når han representerte landslaget. Men utenfor idrettsarenaen følte han at mediene bidro til å stigmatisere ham som somalier. Foto: Digitalsport

Hovedregelen ser ut til å være enkel: Når journalister omtaler personer knyttet til kriminalitet eller andre negative forhold, tyr de til betegnelser som forteller at personene det gjelder, står utenfor det norske fellesskapet. Men når innvandrere gjør suksess, trenger de ikke å ha vært lenge i landet før de forfremmes til nordmenn.

En som har reflektert over hva som skal til for at journalister innlemmer deg i det norske fellesskapet, er Mohamed Abdi. For noen år siden ble han intervjuet i Aftenposten, som leder for ungdomsgruppa i Afrikas Horns foreldreråd. Han hadde da vært på ungdoms-OL-landslaget i friidrett, og kom med dette hjertesukket:

«Hvem er jeg egentlig? Når jeg løper 800 meter for ungdomslandslaget, er jeg nordmann. Men når media lager oppslag om somaliere, kommer folk og spør om jeg er dopselger og barneraner. Da er jeg plutselig somalier.»

Intervjuet ble gjort i 2001, men refleksjonen er langt på vei gyldig også i dag. Medienes praksis er i pakt med Gro Harlem Brundtlands omdiskuterte slagord fra nyttårstalen i 1992: «Det er typisk norsk å være god.»

Todelt innvandrerbilde

Da Statistisk sentralbyrå for en del år siden sendte ut brev til et stort antall innvandrere for å kartlegge innvandreres utdanningsbakgrunn, fikk byrået noen sinte henvendelser fra folk som følte seg støtt over brevet de hadde fått. De ville gjøre oppmerksom på at de slett ikke var innvandrere. Disse henvendelsene, som utelukkende kom fra innvandrere fra Europa og USA, viste at mange oppfattet «innvandrere» som et negativt begrep, knyttet til personer med bakgrunn fra land utenfor Vesten. Det er en oppfatning som langt på vei er sammenfallende med det bildet av innvandrere som pressen har formidlet opp gjennom årene.

Da forsker Odd F. Vaage gjorde en undersøkelse av hvordan innvandrere framsto i fire store riksaviser på 1970-tallet, fant han et todelte bilde. I en rapport publisert i 1985¹ påpekte Vaage blant annet at «*innvandreregrupper som kommer fra nasjoner som har store likhetstrekk med Norge, kulturelt, etnisk og industrielt og som derfor i liten grad skiller seg fra nordmenn, blir i liten grad plassert i noen innvandrersammenheng*». Europeere og amerikanere framsto i stor grad som enkeltpersoner, påpekte Vaage, mens personer fra andre deler av verden i langt større grad ble omtalt som objekter, «*underordnet sin nasjonalgruppe eller innvandrerguppen som helhet*».

To store undersøkelser undertegnede gjorde av medienes innvandrerbilde i 1996 og 2003², viste et tilsvarende bilde. Også vi fant at innvandrere fra

«**Hvem er jeg egentlig?
Når jeg løper 800 meter for
ungdomslandslaget, er jeg
nordmann. Men når media
lager oppslag om somaliere,
kommer folk og spør om jeg
er dopselger og barneraner.
Da er jeg plutselig somalier.»**

Mohamed Abdi

Tekst: Merete Lindstad og Øivind Fjeldstad

Europa og USA i hovedsak framsto som enkeltpersoner, og at de sjelden ble omtalt som innvandrere. Når betegnelsen «innvandrere» ble knyttet til bestemte grupper, dreide det seg stort sett om problemer knyttet til innvandrere fra Afrika, Asia eller Øst-Europa. Mye handlet om at de ikke fulgte norske normer og regler, at de var ressursvake, hjelpetrengende og dårlig integreert.

Bildet er ikke nevneverdig annerledes i dag. Fortsatt er det slik at betegnelsen «innvandrere» særlig dukker opp i saker som omhandler problemer i forholdet mellom innvandrere og det norske samfunnet. Følgende knippe overskrifter fra Aftenposten, Dagsavisen og VG i 2009 er eksempler på dette: «Kraftig økning i ledigheten blant innvandrere.» «Krisen rammer barna til innvandrere verst.» «Stadig flere innvandrere på krisesenter.» «Mange lever for godt på norsk velferd.» «Få innvandrere består norsk kurs.» «Vestkantungdom får legeattest mot innvandrere.» «Innvandrere mobbes mest.»

Tilsvarende eksempler finnes det mange av også i andre aviser. Søker du på «innvandrere» eller «innvandrere» i norske avisers nettutgaver, vil du lett sitte igjen med et nedslående bilde av innvandreres plass i det norske samfunnet. I løpet av 2009 fortalte avisene oss blant annet at innvandrere er fattigere enn folk flest, de er oftere overvektige og de sliter

mer med å skaffe seg jobb. Og de som er i arbeid, er mer utsatt for mobbing på jobben enn andre arbeidstakere. Vi fikk også vite at innvandrere utnytter gode norske velferdsordninger, at de unnlater å gå på norsk kurs og at innvandrerdøm i stort antall dropper ut av videregående skole. Vi kunne videre lese at ungdom på Oslos vestkant er så redde for å havne på videregående skoler med mange innvandrerelever at de skaffer seg legeattest for å slippe.

I mediene plasseres innvandrere som gruppe dermed i stor grad utenfor det norske fellesskapet. Når enkeltpersoner omtales, er imidlertid bildet mer sammensatt. Da plasseres noen utenfor, mens andre innlemmes i det norske fellesskapet.

Kriminelle utlendinger

«En mann (30) av utenlandsk opprinnelse sto tidligere denne måneden tiltalt i Namdal tingrett for å ha mishandlet sin norske kone,» skrev Trønder-Avisa i november 2009. «Politiet pågrep sent mandag formiddag tre menn av utenlandsk opprinnelse på grunn av mistanke om promillekjøring med lastebil,» skrev avisa Finnmarken samme måned. Stavanger-Avisen kunne på samme tid fortelle at to menn ble bøtelagt for urinering og at en av dem «viste seg å være en 23 år gammel mann av utenlandsk opprinnelse».

Journalister som dekker krimstoff, bruker sjelden ordet «innvandrere», men skriver ofte om personer «av utenlandsk opprinnelse». Det er en sekkebetegnelse som favner både innvandrere som har bodd i Norge i mange år, og personer som har kommet ens ærend til Norge for å begå kriminalitet. Når journalister vil være mer presise, angis ofte nasjonalitet. Vi kan få vite at en person har for eksempel somalisk, pakistansk eller irakisk bakgrunn, eller at personen er somalier, pakistaner eller iraker.

I omtale av små og store lovbrudd er det vanlig at journalister gjennom slike betegnelser legger vekt på å formidle at (de antatte) lovbrysterne ikke er «etnisk norske». Selv om du har bodd i Norge i mange år, ekskluderer journalister deg fra det norske fellesskapet hvis du blir involvert i noe kriminelt. I beste fall får du framstå som norsk-somalier, norsk-pakistaner eller norsk-iraker.

Enkelte unntak viser imidlertid at mediene vil kunne utvide det norske fellesskapet til også å inkludere innvandrere som knyttes til kriminalitet. «Nordmann (40) tiltalt for terrorfinansiering,» skrev TV 2-nyhetene i en tittel på sine nettsider 21. oktober 2009. Saken gjaldt en 40-åring som var tiltalt for å ha samlet inn 200 000 kroner til en terrorgruppe i Somalia, og i teksten omtales han både som norsk statsborger og som norsk-somalier. Men i tittelen er han altså nordmann. Det er han imidlertid ikke i en NTB-melding som gjengis i Stavanger Aftenblad samme dag.

SEKKEBEGREP: Journalister som dekker krimstoff, bruker sjelden ordet «innvandrere». Derimot skriver de ofte om personer «av utenlandsk opprinnelse». Faksimile fra VG 19. januar 2010

Der nøyer man seg med å omtale ham som «norsk statsborger av somalisk opprinnelse». Og i en NTB-sak et par dager senere er mannen blitt somalier.

Fargeblinde sportsjournalister

Eksempelene ovenfor viser at sannsynligheten for å bli innlemmet i det norske fellesskapet er liten hvis du som innvandrer roter deg bort i noe kriminelt. Da er det tryggere å satse på en karriere innen idretten.

Under friidretts-VM i Berlin i august 2009 skrev norske sportsjournalister mye om Ezinne Okparaebo, som deltok på 100 meter. Hun ble omtalt som «den norske jenta» og «Oslo-jenta», og NTB skrev at «Hun var den eneste norske sprinteren på kvinnesiden som deltok i Berlin-VM». Det rådet ingen tvil blant journalistene om at hun er norsk, selv om både navnet og utseendet tyder på at hun kan ha røtter utenfor Norges grenser. Går vi til Wikipedia, får vi ganske riktig vite at jenta er født i Nigeria og at hun kom til Norge som niåring. Suksessen på idrettsbanen har imidlertid vært en inngangsbillett til det norske fellesskapet.

Ezinne Okparaebo er ikke alene. Under VM i Berlin skrev journalistene også mye om *nordmannen* Jaysuma Saidy Ndure. Ifølge Wikipedia ble han født i Gambia og kom til Norge som 18-åring. Norsk statsborger ble han først i 2006, men for sportsjournalistene er han nordmann god som noen. Det er også mange idrettsutøvere med innvandrerbakgrunn som de senere årene har gjort seg gjeldende i andre idretter, ikke minst på fotballbanen.

Norske artister

Også på kulturfeltet er mediebildet blitt mer mangfoldig de senere årene. Gjør du suksess som artist, nøler ikke kulturjournalister med å innlemme deg i det norske fellesskapet.

«Det går lang tid mellom hver gang man hører en norsk sanger med slik timing,» skrev VG da avisen ga Noora Noors nye album terningkast seks i mars 2009. Noora Noors egne nettsider forteller at hun er oppvokst i De forente arabiske emirater med far fra Somalia og mor fra Jemen, men VGs anmelder er ikke i tvil om at hun er norsk. Og det er heller ikke andre journalister. I 2009 ble hun i mediene blant annet omtalt som «Noora Noor fra Holmlia» og som «Drammens-artist», og i et stort antall artikler ble hun utropt til «Norges souldronning».

En annen artist med suksess er Samsaya. Hun heter opprinnelig Sampda Sharma og er født i India, men for journalister er også hun en norsk artist. Det siste året har avisene blant annet omtalt henne som «Ellingsrud-jenta» og «Oslo-jenta».

Et tredje eksempel fra kulturlivet er Shabana Rehman Gaarder. Hun er født i Pakistan, og den

POP INNVANDRER: Gjør du suksess som artist, nøler ikke kulturjournalister med å innlemme deg i det norske fellesskapet. «Det går lang tid mellom hver gang man hører en norsk sanger med slik timing,» skrev VG da de ga Noora Noors (bildet) nye album terningkast seks i mars 2009. Foto: Kyrre Lien/Scanpix

pakistanske bakgrunnen har ofte vært framme i mediene. Likevel hersker det liten tvil blant journalister om at også Shabana er norsk. Hun er så norsk at det nesten kan bli for mye av det gode, skal vi tro et oppslag i Bergensavisen for noen år siden. Da forestillingen «Shabana går på ski over Grønland» ble satt opp i Bergen, kom nemlig anmelderen i Bergensavisen med følgende hjertesukk:

«Shabana er altfor norsk til å kunne spille på sin pakistanske bakgrunn alene. Oslojenten er ikke troverdig som pakistaner.»

Mediebilde og holdningsendringer

«Nordmennenes holdninger til innvandrere har på flere områder blitt mer negative det siste året,» skrev Dagbladet i november 2009. Artikkelen viste til en ny spørreundersøkelse fra Statistisk sentralbyrå (SSB) som særlig viste en endring i negativ retning i synet på flyktningpolitikken. Andelen som synes det bør bli vanskeligere for flyktninger og asylsøkere å få opphold i Norge, var 11 prosentpoeng høyere i 2009 enn året før, viste undersøkelsen.

«Oslojenten er ikke troverdig som pakistaner.»

Bergensavisen om Shabana Rehman Gaarder

Ønsket om en strengere flyktning- og innvandringspolitikk kan ha sammenheng med oppmerksomheten mediene har viet veksten i tallet på asylsøkere, påpekte SSB da den nye undersøkelsen ble lagt fram. Dette kan utvilsomt ha mye for seg. I hele 2009 var det et stort antall medieoppslag som fortalte om en rekordstor tilstrømming av asylsøkere til Norge. «Asylstrøm» var et ord som stadig ble gjentatt. Samtidig var det mange saker i mediene om asylsøkere som var involvert i kriminalitet.

Mange medieforskere har påpekt at mediene har innflytelse på folks holdninger på ulike områder. Og mengden av oppslag på denne avgjørende for mediens påvirkningskraft, fastslår de danske forskerne Øystein Gaasholt og Lise Togeby.

«Konklusjonen er at selv om den enkelte nyhet eller den enkelte historie sjelden har noen effekt, kan den samlede effekt av et stort antall ensartede historier over en lengre periode være stor,» skriver de i boka *I syv sind*.³ Samtidig påpeker de at mediens påvirkningskraft er spesielt stor på områder der folk har begrenset personlige erfaringer. Det innebærer, mener de, «at nettopp på flyktning- og innvandringsområdet har aviser og fjernsyn en betydelig effekt i retning av å styre befolkningens oppmerksomhet, meninger og holdninger».

Mediene kan også ha innflytelse på folks oppfatning av hvor omfattende innvandringen faktisk er. De fleste nordmenn tror antallet innvandrere fra ikke-vestlige land er langt større enn det er i virkeligheten, viser en undersøkelse som ble presentert i Nytt Norsk Tidsskrift mot slutten av 2009.⁴ Undersøkelsen viser også at jo færre ikke-vestlige innvandrere som bor i ens egen kommune, jo flere tror man det er i hele landet som helhet. Det mest realistiske anslaget har folk som bor i Oslo, der andelen innvandrere er størst.

Ifølge forskerne Tor Bjørklund og Johannes Bergh kan en mulig forklaring være at mediens framstilling av innvandrertette deler av Oslo gir et skjevt bilde av Oslos befolkning, og at folk utenfor hovedstaden fester større lit til dette bildet enn folk som selv bor i byen. Det bekrefter i så fall at mediens påvirkningskraft i innvandrings spørsmål er størst overfor folk som har begrenset personlige erfaringer med innvandrere.

Økt normalisering

Bildet norske medier formidler av innvandrere, er preget av både *kontinuitet* og *forandring*. Kontinuitet ved at journalister følger seiglivetvis språklige konvensjoner som slipper noen inn i det norske fellesskapet, mens andre plasseres utenfor. *Forandring* ved at et økende mangfold av stemmer og ansikter er med på å prege den virkeligheten vi møter gjennom aviser, radio og TV.

Som påpekt ovenfor, ser vi en mulig sammenheng i 2009 mellom økt mediadekning av problemer knyttet til asylsøkere og flyktninger og økt oppslutning i befolkningen om en restriktiv asyl- og flyktningpolitikk. Men det er ikke en entydig negativ sammenheng mellom bildet mediene formidler av innvandrere generelt, og folks holdninger til innvandrere og innvandring. Tvert imot finnes det trekk både ved mediebildet og ved nordmenns holdninger som peker i en mer positiv retning.

Et trekk ved utviklingen de siste årene er at vi kan se et økende mangfold i bildet mediene formidler av innvandrere. Fortsatt vies mye plass til saker om kriminalitet og om innvandrere som lever på siden av det norske storsamfunnet. Som en motvekt mot dette har det imidlertid vært en klar økning i saker der personer med innvandrerbakgrunn gjør seg positivt bemerket. Som påpekt ovenfor gjelder dette særlig i stoff knyttet til sport og kultur, der majoritetsnordmenn og minoritetsnordmenn møtes på felles arenaer.

PROBLEMFOKUSERT: Ordet «asylstrøm» ble hyppig brukt i mediene i 2009. Faksimile fra Moss Avis 7. februar 2009

POSITIV TREND: Mediene er flinke til å intervjuere innvandrere som utmerker seg innenfor sport og kultur. 15. april 2009 inngikk IMDi og Norges Fotballforbund en samarbeidsavtale for å øke innvandrernes deltakelse på fotballarenaen. Daværende arbeids- og inkluderingsminister Dag Terje Andersen sparket samarbeidet i gang.

Samtidig ser vi oftere enn før at innvandrere dukker opp i allmenne nyhetssaker og reportasjer. Når journalister intervjuer vanlige folk om synet på for eksempel boligpriser, ferieplaner eller sommerværet, eller lager positive reportasjer fra skoler, arbeidsplasser eller ulike fritidsaktiviteter, hender det oftere enn før at intervjuobjektene heter Ali og Kadra, og ikke bare Ola og Kari. Og sist, men ikke minst, dukker det stadig opp flere taleføre og meningssterke mennesker med minoritetsbakgrunn som tar aktivt del i samfunnsdebatten som føres i mediene.

Parallelt med denne utviklingen finner vi også flere positive utviklingstrekk i nordmenns holdninger til innvandrere og innvandring. Selv om Statistisk sentralbyrås siste holdningsundersøkelse viser en mer restriktiv holdning til flyktninger og asylsøkere, er dette ikke representativt for undersøkelsen som helhet. På andre spørsmål om innvandrere og innvandring svarer folk mer positivt i dag enn for noen år siden.

Flere enn før mener at innvandrere flest gjør en nyttig innsats i norsk arbeidsliv. Andelen som mener dette, har økt fra 66 prosent i 2002 til 71 prosent i 2009. I samme periode har andelen som mener at innvandrere flest misbruker de sosiale velferdsordningene, gått ned fra 41 til 29 prosent. Og mens 63 prosent i 2002 mente at innvandrere flest beriker det kulturelle livet i Norge, var 70 prosent enige i dette i 2009. Samtidig hadde andelen som synes det ville være ubehagelig å ha en sønn eller datter

som ville gifte seg med en innvandrere, gått ned fra 40 til 25 prosent.

Undersøkelsen fra Statistisk sentralbyrå forteller at nordmenn har mer kontakt med innvandrere i dag enn for få år siden. Det gjelder både i nær familie, i nabolaget, blant venner og kjente og på jobben. Undersøkelsen viser også at økt kontakt med innvandrere bidrar til mer positive holdninger. Kanskje har det økende mangfoldet og den gradvise normaliseringen i mediens innvandrerbilde også bidratt i samme retning.

Noter

- 1 Odd F. Vaage: «Innvandrings situasjonen – pressens beskrivelse og folks oppfatning.» Skriftserie om innvandringsforskning nr. 1 – 1985, Kommunal- og arbeidsdepartementet.
- 2 Undersøkelsene er presentert i bøkene *Pressen og de fremmede*, IJ-forlaget 1999, og *Av utenlandsk opprinnelse – nye nordmenn i avisspaltene*, IJ-forlaget 2005.
- 3 Øystein Gaasholt og Lise Togeby: *I syv sind. Danskernes holdninger til flytting og indvandrere*. Forlaget Politica 1995.
- 4 Tor Bjørklund og Johannes Bergh: «Innvandrerne i Norge – hvor mange er de egentlig?» *Nytt Norsk Tidsskrift* 03-04/09. Bjørklund og Bergh påpeker at Statistisk sentralbyrå har gått bort fra betegnelsen «ikke-vestlig» innvandrere, men de mener selv det er hensiktsmessig å bruke en slik betegnelse.

OM FORFATTERNE:

Merete Lindstad (1954) og **Øivind Fjeldstad** (1954) er frilansjournalister og faglitterære forfattere. Sammen har de utgitt to bøker om pressens innvandrerbilde: «Pressen og de fremmede» (1999) og «Av utenlandsk opprinnelse – nye nordmenn i avisspaltene» (2005).

Nyhetsåret 2009

Januar: **Innvandreropptøyer – i Oslo?** Debattinnlegg i VG, 15. januar. **Tar muslimene over?** Debattinnlegg i Vårt Land, 13. januar.

Når slutter en innvandrer å være innvandrer, spør Olaf H. Thomassen, og mener vi må se på opplyene i Oslo som et ungdomsopprør.

Innvandreropptøyer – i Oslo?

VG innlegg Olaf H. Thomassen

De siste dager har vi sett og lest om voldsmene, sammenstøt, hærverk og vold i forbindelse med skalle protestaksjoner mot Israels invasjon av Gaza.

ASSEN: En gruppe ungdommer demonstrerer med plakater i Oslo sentrum etter at Gaza-området har vært under israelsk okkupasjon i mange år.

De siste dager har vi sett og lest om voldsmene, sammenstøt, hærverk og vold i forbindelse med skalle protestaksjoner mot Israels invasjon av Gaza.

Interessent sammenligning: Sammenligning med Palestina og Boykot av Israel. I forbindelse med konflikten i Palestina har jeg i VG i flere måneder medtatt artikler om Boykot av Israel.

Vi som elsker kong Olav Kong Haakon og kong Olav oppgir de tilskilte og oppgjør av det norske folk, særlig de som er over 15 år, i forbindelse med kongens 75-årsjubileum.

VG replikk Håvard Arvid Østing

HER ER VGS svar på de spørsmål som er sendt inn til debattinnlegget. Her er svar på spørsmål som er sendt inn til debattinnlegget.

debatt@vno • ring: 22 310 430 mellom klokken 09.30 og 11.30 • post: Vårt Land, pb 180, Strømsø, 0107 Oslo • SMS: send VLEBATT til 2009 (kr 1) • For mer debatt: se www.vl.no/debatt

debatt

FREMTIDS-SCENARIER

Etniske nordmenn kan bli en minoritet i eget land ved utgangen av dette århundre. I dag er det 450.000 innvandrere i Norge. Statistisk sentralbyrås høyalternativ tilsier at det totale antallet innvandrere i 2060 kan komme opp imot 2 millioner. Hvordan vil integreringen med nye muslimer i det norske samfunnet være i 2060?

Tar muslimene over?

Fremsidingsprogrammer og skoler vil bli et viktig tema i dagens debatt. Høyt utdannede muslimer vil bli et viktig tema i dagens debatt.

ISLAM I NORGE Håvard Arvid Østing

Etter at befolkningsveksten har vært høy i Norge, er det forventet at antallet muslimer i Norge vil øke betydelig i løpet av de neste tiårene.

Allerede i dag har Norge over 10 prosent innflyttere.

Et annet viktig tema er integreringen av muslimer i det norske samfunnet.

Det er viktig å se på hvordan vi kan sikre at alle innvandrere får en god integrering i det norske samfunnet.

Mars: **Debattinnlegg om bydelen Grønland.** Aftenposten Aften, 11. mars.

Bydel Grønland. Grønland blir ofte betegnet som en innvanderghetto, dekket av muslimenes. Et det denne bydelen Si Avnomen sikter til når han advare mot muslimisering?

Snikislamisering i ghettoen?

Bydelen Grønland i Oslo sentrum er ofte betegnet som en innvanderghetto, dekket av muslimenes. Et det denne bydelen Si Avnomen sikter til når han advare mot muslimisering?

Bydelen Grønland i Oslo sentrum er ofte betegnet som en innvanderghetto, dekket av muslimenes. Et det denne bydelen Si Avnomen sikter til når han advare mot muslimisering?

Bydelen Grønland i Oslo sentrum er ofte betegnet som en innvanderghetto, dekket av muslimenes. Et det denne bydelen Si Avnomen sikter til når han advare mot muslimisering?

Bydelen Grønland i Oslo sentrum er ofte betegnet som en innvanderghetto, dekket av muslimenes. Et det denne bydelen Si Avnomen sikter til når han advare mot muslimisering?

Bydelen Grønland i Oslo sentrum er ofte betegnet som en innvanderghetto, dekket av muslimenes. Et det denne bydelen Si Avnomen sikter til når han advare mot muslimisering?

Bydelen Grønland i Oslo sentrum er ofte betegnet som en innvanderghetto, dekket av muslimenes. Et det denne bydelen Si Avnomen sikter til når han advare mot muslimisering?

Bydelen Grønland i Oslo sentrum er ofte betegnet som en innvanderghetto, dekket av muslimenes. Et det denne bydelen Si Avnomen sikter til når han advare mot muslimisering?

18 Aftenposten Aften 11. mars 2009

Debattinnlegg om bydelen Grønland. Grønland blir ofte betegnet som en innvanderghetto, dekket av muslimenes. Et det denne bydelen Si Avnomen sikter til når han advare mot muslimisering?

Snikislamisering i ghettoen? Bydelen Grønland i Oslo sentrum er ofte betegnet som en innvanderghetto, dekket av muslimenes. Et det denne bydelen Si Avnomen sikter til når han advare mot muslimisering?

Bydelen Grønland i Oslo sentrum er ofte betegnet som en innvanderghetto, dekket av muslimenes. Et det denne bydelen Si Avnomen sikter til når han advare mot muslimisering?

Bydelen Grønland i Oslo sentrum er ofte betegnet som en innvanderghetto, dekket av muslimenes. Et det denne bydelen Si Avnomen sikter til når han advare mot muslimisering?

Bydelen Grønland i Oslo sentrum er ofte betegnet som en innvanderghetto, dekket av muslimenes. Et det denne bydelen Si Avnomen sikter til når han advare mot muslimisering?

Bydelen Grønland i Oslo sentrum er ofte betegnet som en innvanderghetto, dekket av muslimenes. Et det denne bydelen Si Avnomen sikter til når han advare mot muslimisering?

Bydelen Grønland i Oslo sentrum er ofte betegnet som en innvanderghetto, dekket av muslimenes. Et det denne bydelen Si Avnomen sikter til når han advare mot muslimisering?

Bydelen Grønland i Oslo sentrum er ofte betegnet som en innvanderghetto, dekket av muslimenes. Et det denne bydelen Si Avnomen sikter til når han advare mot muslimisering?

Bydelen Grønland i Oslo sentrum er ofte betegnet som en innvanderghetto, dekket av muslimenes. Et det denne bydelen Si Avnomen sikter til når han advare mot muslimisering?

Bydelen Grønland i Oslo sentrum er ofte betegnet som en innvanderghetto, dekket av muslimenes. Et det denne bydelen Si Avnomen sikter til når han advare mot muslimisering?

Mediedekningen av innvandring og integrering var omfattende i fjor. Mange tema fikk stor oppmerksomhet. Her følger en oversikt over noen av de viktigste sakene.

Februar: Hijab-debatten. Klassekampen, 6. februar.

April: Frykter økt sosial dumping. Ny Tid, 20. april (t.v) og Dagsavisen, 4.april.

Finanskrisen gir mer sparing

Finanskrisen har fått mange til å spare mer penger. Dette er noe som er påfallende, og det er noe som er positivt. Mange har fått mer penger til spare, og det er noe som er positivt. Mange har fått mer penger til spare, og det er noe som er positivt.

Vi bulker mer enn før

Vi bulker mer enn før. Dette er noe som er påfallende, og det er noe som er positivt. Mange har fått mer penger til spare, og det er noe som er positivt. Mange har fått mer penger til spare, og det er noe som er positivt.

RØNSEN PA FREDAG

Skal det lønne seg å drive posttjenester? Hva er lønnsomt? Dette er noe som er påfallende, og det er noe som er positivt. Mange har fått mer penger til spare, og det er noe som er positivt.

Statistisk sentralbyrå spår enorm vekst i andelen innvandrere i Norge: En av fire innvandrerer

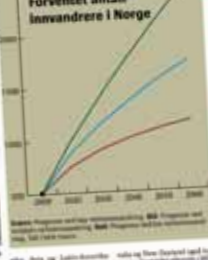
INMIGRASJON: Innvandrere kan utgjøre mellom 20 og 31 prosent av befolkningen i 2060.

FOLKETALL

Bevölkeringsveksten i Norge har vært høy de siste årene, og det er noe som er positivt. Mange har fått mer penger til spare, og det er noe som er positivt. Mange har fått mer penger til spare, og det er noe som er positivt.

Bygging av nye boliger er en viktig del av økonomisk vekst. (Foto: NTB)

Forventet antall innvandrere i Norge fra 2000 til 2060. (Statistisk sentralbyrå)

EU kan bli viktigere i Norge og Nederland

EU kan bli viktigere i Norge og Nederland. Dette er noe som er påfallende, og det er noe som er positivt. Mange har fått mer penger til spare, og det er noe som er positivt.

EU kan bli viktigere i Norge og Nederland. Dette er noe som er påfallende, og det er noe som er positivt. Mange har fått mer penger til spare, og det er noe som er positivt.

Stærk økning i folketallet

Stærk økning i folketallet. Dette er noe som er påfallende, og det er noe som er positivt. Mange har fått mer penger til spare, og det er noe som er positivt.

Økt innvandring fra vest

Økt innvandring fra vest. Dette er noe som er påfallende, og det er noe som er positivt. Mange har fått mer penger til spare, og det er noe som er positivt.

Økt innvandring fra øst

Økt innvandring fra øst. Dette er noe som er påfallende, og det er noe som er positivt. Mange har fått mer penger til spare, og det er noe som er positivt.

En person som er på vei til arbeid. (Foto: NTB)

2 JOBB

En person som er på vei til arbeid. (Foto: NTB)

Kunsten å overtale

Kunsten å overtale. Dette er noe som er påfallende, og det er noe som er positivt. Mange har fått mer penger til spare, og det er noe som er positivt.

Min første jobb

Min første jobb. Dette er noe som er påfallende, og det er noe som er positivt. Mange har fått mer penger til spare, og det er noe som er positivt.

Straffes for å lære norsk

Han jobbet og tok norskkurs samtidig. Bli permittert og nekter dagpenger.

Straffes for å lære norsk. Dette er noe som er påfallende, og det er noe som er positivt. Mange har fått mer penger til spare, og det er noe som er positivt.

En person som er på vei til arbeid. (Foto: NTB)

Firkantet praksis av Nav

Firkantet praksis av Nav. Dette er noe som er påfallende, og det er noe som er positivt. Mange har fått mer penger til spare, og det er noe som er positivt.

Må følge reglene

Må følge reglene. Dette er noe som er påfallende, og det er noe som er positivt. Mange har fått mer penger til spare, og det er noe som er positivt.

Stadig flere deltar

Stadig flere deltar. Dette er noe som er påfallende, og det er noe som er positivt. Mange har fått mer penger til spare, og det er noe som er positivt.

Bokbasen

Bokbasen. Dette er noe som er påfallende, og det er noe som er positivt. Mange har fått mer penger til spare, og det er noe som er positivt.

Salgs- og markeds konsulent

Salgs- og markeds konsulent. Dette er noe som er påfallende, og det er noe som er positivt. Mange har fått mer penger til spare, og det er noe som er positivt.

September: Strid om asylpolitikken. Stavanger Aftenblad, 5. september.

8. september 2015

STRID OM ASYLPOLITIKKEN

Stresst regjering gjør opp regning uten vert

KOMMENTAR

Den økonomiske krisen er på sitt verste. I tillegg er det en stor utfordring for oss som land å håndtere den store strømmen av asylsøkere som kommer til Norge...

På flukt med hele livet sitt i bagasjen

De som kommer, kommer med alt de har. De har ingen penger, ingen familie, ingen venner. De har bare seg selv og de tingene de har pakket inn i sine bagasjer...

Stoltenberg tror på støtte i asylpolitikken

Stoltenberg tror på støtte i asylpolitikken. Han mener at det er viktig å ha en god dialog med de som kommer til Norge...

Advertisement for 'Shaelutions' featuring a woman's face and text about a catalog.

Advertisement for 'Ny katalog' from Nøstebarn, featuring a woman's face and text about a catalog.

November: Overfallsvoldtekter begås av ikke-vestlige innvandrere. Stavanger Aftenblad, 12. og 13. november.

Large newspaper clipping with headline '17 av 18 var ikke-vestlige' and sub-headline '17 overfallsvoldtekter og forsekk er anmeldt i Stavanger de siste to årene. 18 menn er involvert. Bare én av dem er etnisk norsk.' It includes a photo of a building at night and a small advertisement for 'Telehuset'.

Large newspaper clipping with headline 'Noen menn misforstår norske jenters signaler' and sub-headline 'Dømmer vi folk uten rettssak? Vi bør tross alt i en rettsstat. Drosjesjåfører sluttet å kjøre etter at de ble gift.' It includes photos of a man and a woman, and a small advertisement for 'SAKEN'.

UNDERREPRESENTERT: Innvandrere blir sjelden brukt som kilder i norske aviser, viser en fersk medieanalyse Retriever har utarbeidet for IMDi.

Lite brukt som kilder

Personer med innvandrerbakgrunn ble intervjuet i kun to prosent av artiklene i åtte av Norges største aviser i 2009.

Denne medieanalysen tar for seg den norske mediedekningen av personer med innvandrerbakgrunn i 2009. Analysen består av en kvantitativ og en kvalitativ del. Retrivel har gjennomført analysen på oppdrag fra IMDi, og den viser blant annet i hvilken grad personer med innvandrerbakgrunn kommer til orde i norske papiraviser, og hvordan innvandring og integrering blir omtalt. De viktigste funnene er:

- } Personer med innvandrerbakgrunn blir brukt som kilder eller intervjuobjekter i to prosent av artiklene i åtte av Norges største papiraviser.
- } I over halvparten av artiklene der personer med innvandrerbakgrunn intervjues eller omtales, framstilles de som «vanlige» borgere i samfunnet.
- } Artikler som handler om innvandring og integrering, har langt oftere problemfokus enn ressursfokus.
- } Leserinnlegg om innvandring og integrering er svært ofte spissformulerte, og handler i hovedsak om religion og diskriminering. Dette stoffet er oftere problemfokuset enn redaksjonelle artikler.

1. MASSIV MEDIEOMTALE

Tabellen til høyre viser antall medieoppslag om noen utvalgte temaer som berører innvandring og integrering i perioden 01.01.2009–20.12.2009. Her er det søkt i flere hundre norske medier – både papiraviser, nettaviser og etermedier.

Antallet viser hvor mange oppslag som omhandler eller nevnte hvert enkelt tema. Nøytrale ord er knyttet til innvandring (f.eks. er det søkt etter ordet «mangfold» i kombinasjon med ord som innvandring, minoritet, flyktning, asylsøker). I alle søkene er det tatt høyde for ulike bøyninger av ord (f.eks. asylsøker/ asylsøkere/asylsøkerne) og skrivefeil (f.eks. særskriving).

Temaet islam/muslim, som inneholder alle varianter av disse to ordene, er nevnt desidert mest (77 670 medieoppslag). Ordet hijab er nevnt over 14 000

ganger i norske medier, blant annet som følge av debatten rundt bruken av hijab i politiet. Somalisk innvandring/innvandrere er omtalt langt mer enn polsk innvandring/innvandrere, til tross for at tall fra SSB viser at polakker utgjør den største innvandrergruppen i Norge. Somaliske innvandrere utgjør den femte største gruppen, men får mer omtale enn polske, irakiske og pakistanske innvandrere.

Søkene er kvantitative, og hvert medieoppslag er ikke gjennomgått manuelt. Tallene er derfor ikke uttømmende, og kan også inneholde feiltreff. De brede tallene gir likevel et overordnet bilde av den totale samfunnsdebatten.

Mest omtalte tema om innvandring/integrering i 2009

Tema	Antall medieoppslag
Islam/muslim	77670
Innvandring	43076
Flyktinger	30926
Asylsøkere	25631
Diskriminering/rasisme	20747
Minoriteter	16890
Integrering	16730
Hijab	14293
Mangfold	5237
Kjønnslemlestelse	4571
Tvangsekteskap	3315
Norsk kunnskap/norskopplæring	2225
Arbeidsinnvandring	1390

Innvandrergrupper etter landbakgrunn	Antall medieoppslag
Somalisk innvandring/innvandrere	6275
Pakistansk innvandring/innvandrere	2674
Irakisk innvandring/innvandrere	2219
Polsk innvandring/innvandrere	1876

Tabellen viser at det har vært stor oppmerksomhet rundt temaer som berører innvandring og integrering i mediene i 2009.

Vidar Falkenberg, medieanalytiker og Kristina Nilsen, analysesjef
Retriever Norge AS
Desember 2009

Innvandring og integrering er så hyppig omtalt at tallene kan sammenlignes med de største mediasakene i 2009. Statsminister Jens Stoltenberg var Norges mest omtalte person i 2009. Han ble omtalt eller nevnt i rundt 80 000 medieoppslag – altså omtrent like mange ganger som mediene har fokusert på islam eller muslimer. Den aller største mediasaken i 2009 var svineinfluensaen – det finnes ingen konkret nyhetssak som fikk mer mediedekning. I samme periode og i samme kildegrunnlag, ble islam/muslimer omtalt 77 670 ganger, mens svineinfluensaen ble omtalt i rundt 74 000 oppslag. Selv om det er vanskelig å sammenligne så ulike nyhetssaker og temaer som statsministeren, svineinfluensaen og islam, viser disse tallene at saker som omhandler innvandring og integrering, og særlig islam/muslimer, er svært aktuelt i mediebildet.

Mest omtalte saker i norske medier i 2009

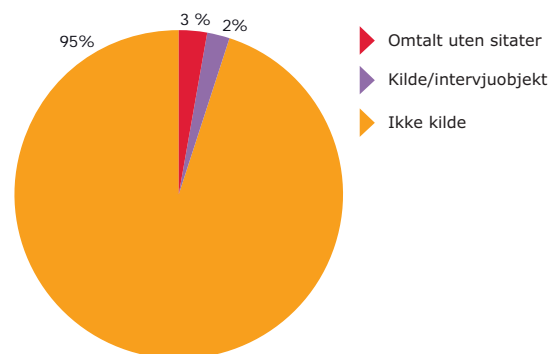
Tema	Antall medieoppslag i 2009
Jens Stoltenberg	80 000
Islam/muslim	77 670
Svineinfluensaen	74 087
Klimakonferansen i København	32 574
De to drapsdømte nordmennene i Kongo	17 791
Nobels fredspris til Obama	16 279
Havariet av Full City/oljesøl	9 987

2. DYBDEANALYSE

Videre følger en kvalitativ analyse av mediedekningen av innvandrere. I denne delen består kildegrunnlaget av åtte papiraviser (VG, Aftenposten, Dagbladet, Bergens Tidende, Stavanger Aftenblad, Nordlys, Dagens Næringsliv og Klassekampen). Til sammen er ti utgaver av hver avis analysert (se side 45 om kildegrunnlag og metode for nærmere forklaring).

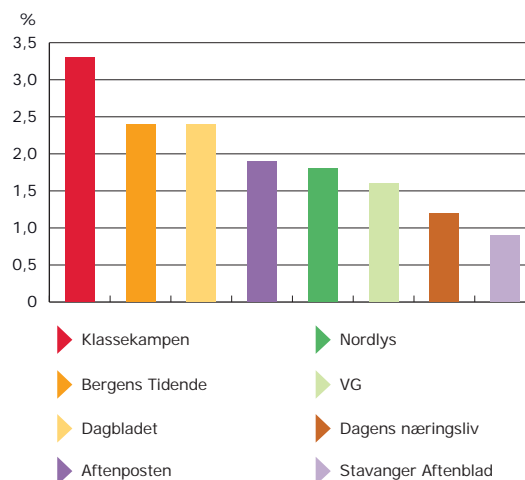
Skal vi tro norske medier, så finnes det forsvinnende få innvandrere i Norge. Tendensen er klar – innvandrere snakker bare i to prosent av artiklene i noen av landets største papiraviser. Spørsmålet er om dette speiler virkeligheten. Tall fra SSB viser at personer som enten selv har innvandret til Norge eller er født i Norge med innvandrerforeldre, utgjør 10,6 prosent av befolkningen. Personer med innvandrerbakgrunn er altså vesentlig dårligere representert i mediebildet enn de faktisk er i befolkningen.

Sjeldne stemmer i offentligheten

Personer med innvandrerbakgrunn blir brukt som kilder eller intervjuobjekter i to prosent av artiklene i åtte av Norges største papiraviser.

Flest innvandrere i Klassekampen

Klassekampen har høyest andel kilder med innvandrerbakgrunn, Stavanger Aftenblad har lavest.

Til sammenligning er innvandrere omtrent like underrepresenterte som kvinner er i norske medier. Til tross for at kvinner utgjør rundt halvparten av befolkningen, kommer de langt sjeldnere til orde i norske medier enn menn. For eksempel viser en undersøkelse utarbeidet av Retriever sommeren 2009 at kun 25 prosent av innsendt stoff (leserinnelegg og kronikker) i åtte av Norges største papiraviser var forfattet av kvinner. I en annen undersøkelse i 1999 fant professor Sigurd Allern at 19 prosent av hovedkildene i riks- og regionavisene er kvinner (andelen økte til 27 prosent ved store saker).

Islam og muslim ble omtalt dobbelt så mange ganger som Klimatoppmøtet i København.

Retriever

Ett funn bidrar imidlertid til å jevne ut det skjeve bildet noe: Personer med innvandrerbakgrunn er kilder i 62 prosent av de 284 artiklene som har innvandring eller integrering som hovedtema. Dette betyr at personer med innvandrerbakgrunn i langt større grad enn ellers kommer til orde i saker som angår dem selv som gruppe. Her må det imidlertid presiseres at det ikke nødvendigvis er positivt at innvandrere kun er kilder i artikler som omhandler innvandring og integrering.

Mange av de som intervjues i norske medier, opptre i kraft av sin rolle, for eksempel politikere, bedriftseiere og toppledere. I slike grupper er innvandrere underrepresentert, noe som dermed påvirker representasjonen i mediene. Til gjengjeld finnes det mange personer med innvandrerbakgrunn innenfor sport, og spesielt fotball – og dette er et område som blir grundig belyst i norske medier. De tre prosentene der personer med innvandrerbakgrunn er omtalt uten å være intervjuet, dreier seg i stor grad om fotballspillere. En rekke personer med innvandrerbakgrunn som spiller på norske fotballag nevnes i sportsjournalistikken, og i et flertall av disse medieoppslagene kommer ikke spillerne til orde fordi det ikke faller seg naturlig innenfor sjangeren (dette gjelder også spillere uten innvandrerbakgrunn). Til tross for at fotballspillere med innvandrerbakgrunn ikke kommer til orde like ofte som de omtales, bidrar de til å synliggjøre minoriteter på et temaområde mange lesere har stor interesse for.

MEDIAS PRIORITETRINGER: I 2009 ble «islam/muslim» omtalt 77 670 ganger i norske medier, mens klimakonferansen i København ble omtalt 32 574 ganger.

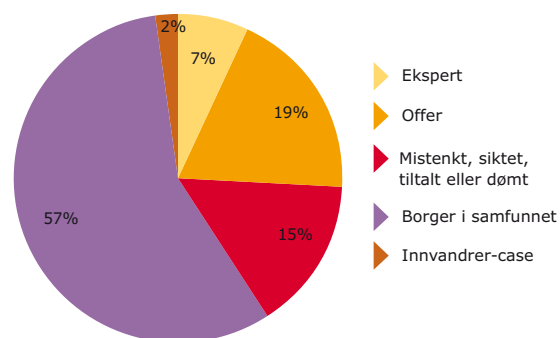

USYNLIGE I MEDIA: Personer med innvandrerbakgrunn kommer sjeldent til orde i norske papiraviser, men uttaler seg om alle slags saker når de først gjør det. Foto: Scanpix

3. ROLLE I OMTALE/INTERVJUSITUASJON

- } I fem prosent av artiklene i datamaterialet er personer med innvandrerbakgrunn enten intervjuet eller omtalt. I over halvparten av disse artiklene framstilles de som «vanlige» borgere i samfunnet. Dette er alt fra politikere som har synspunkter på en sak til bedriftseiere som mener noe om det de jobber med.
- } I 19 prosent av artiklene framstilles personer med innvandrerbakgrunn som ofre, mens 15 prosent av artiklene framstiller personer med slik bakgrunn som involvert i kriminell aktivitet (mistenkt, siktet, tiltalt eller dømt).
- } I syv prosent av artiklene blir personer med innvandrerbakgrunn gitt en «ekspert»-rolle. Dette er for eksempel finansanalytikere som uttaler seg om prognoser eller forskere som forteller om sine funn.
- } I to prosent av artiklene har personene som intervjues, en «case»-rolle. Det vil si at de uttaler seg om noe som gjelder innvandrere som gruppe, og at de er spurt nettopp fordi de har en slik bakgrunn selv.

Hvilken rolle har innvandrerne i media?

Selv om personer med innvandrerbakgrunn kommer sjeldent til orde i norske papiraviser, uttaler de seg om alle slags saker når de først gjør det – på lik linje med befolkningen for øvrig. I denne analysen har vi kalt den vanligste rollen «borger i samfunnet». Her finner vi for eksempel politikere, bedriftseiere, medarbeidere på arbeidsplasser og skoleelever med innvandrerbakgrunn, som uttaler seg om saker de er involvert i eller har meninger om. I syv prosent av artiklene blir personer med innvandrerbakgrunn gitt

en «ekspert»-rolle, ved at de framstilles som eksperter på sitt felt. Dette er også en type saker der intervjuobjektene opptrer som «borgere i samfunnet», men med en klarere rolle ved at de gis legitimitet gjennom sin faglige bakgrunn.

I 19 prosent av artiklene framstilles personer med innvandrerbakgrunn som ofre. Dette handler imidlertid oftest om innvandrergrupper, og ikke enkeltpersoner. For eksempel finnes det flere artikler som dreier seg om at mindreårige asylsøkere blir utsatt for menneskehandel eller at arbeidsinnvandrere fra Polen utsettes for sosial dumping. Det finnes imidlertid også eksempler på at enkeltpersoner framstilles som ofre, gjerne der avisene setter fokus på asylsaker. Et eksempel er det Bergens Tidende kaller «Simon-saka». Niårningen Simon Fkadu og faren hans ble utvist fra Norge etter å ha bodd i Florø i halvannet år, og endte etter hvert i kirkeasyl. Historien deres er gjengitt i flere aviser i det datamaterialet som ligger til grunn for denne analysen.

I 15 prosent av artiklene er personer med innvandrerbakgrunn omtalt fordi de er involvert i kriminell aktivitet. Her er bildet motsatt – det er for det meste enkeltpersoner og ikke innvandrergrupper som omtales. De aller fleste av disse artiklene handler

KRIMFOKUS: I 15 prosent av artiklene blir personer med innvandrerbakgrunn fremstilt som involvert i kriminell aktivitet. Faksimiler fra VG 27. og 31. juli 2009.

om enkeltsaker der en person med innvandrerbakgrunn er mistenkt, siktet, tiltalt eller dømt. Det finnes imidlertid unntak der det snakkes om grupper og ikke enkeltpersoner. For eksempel finnes det artikler der Politiets sikkerhetstjeneste hevder at ekstreme islamister er en terrorrisiko for Norge, og andre artikler som melder at nesten 500 asylsøkere er blitt tatt i narkotikasaker i Oslo på et halvt år.

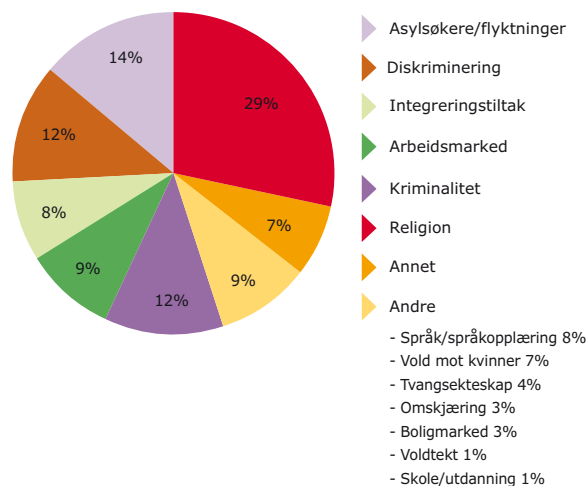
4. RELIGION MEST OMTALT

Innvandring og integrering omtales jevnt gjennom hele 2009. I datamaterialet finnes det både artikler hvor innvandring og integrering nevnes perifert, og artikler hvor aspekter innen området er hovedtema. I det totale datamaterialet har tre prosent av artiklene innvandring og integrering som hovedtema. I tillegg finnes det nesten like mange artikler som handler om andre samfunnstemaer, men som også nevner innvandring og integrering. Til sammen utgjør dette rundt seks prosent av det totale antall artikler. Totalt består datamaterialet av 9 811 artikler, og 536 av dem handler altså om innvandring og interering.

Her er det imidlertid verdt å nevne at avisene inneholder en rekke artikler om hendelsesnyheter, sport og kjendisstoff. At den samlede mengden artikler som omhandler eller nevner innvandring og integrering, faktisk utgjør nærmere seks prosent av mediebildet betyr at dette har stor synlighet. Det underbygger de kvantitative søkene – innvandring og integrering er et tema som får betydelig omtale og skaper debatt i norsk offentlighet.

Artiklene er klassifisert i temaer innenfor innvandring og integrering. Temaene inkluderer generelle emner som «religion» og «diskriminering» og mer spesifiserte emner som «tvangsekteskap» og «integreringstiltak». I påfølgende del av analysen omtales tematiseringen i forbindelse med hvorvidt artiklene har problem- eller ressursfokus, og hvorvidt det dreier seg om redaksjonelt stoff eller leserinnlegg.

Disse temaene debatteres

I de artiklene der innvandring og integrering er hovedtema, er religion omtalt mest. Omtalen er imidlertid også spredt over mange andre temaer.

Et flertall av artiklene handler om de brede emnene «religion», «asylsøkere/flyktninger», «diskriminering» og «kriminalitet». At flere av kategoriene er negativt ladede, stemmer overens med den høye andelen problemfokus i datamaterialet. Her er det verdt å nevne at det ikke er avhengighet mellom tema og fokus: vurdering av tema skjer uavhengig av andre variabler.

Fordi kildematerialet inkluderer data fordelt over hele 2009, er det få enkeltstående emner som

SYMBOLSAKER: I 2009 utgjorde hijabdebatten og utspillet om «snikislamisering» en stor del av medieomtalen som gjaldt integrering.

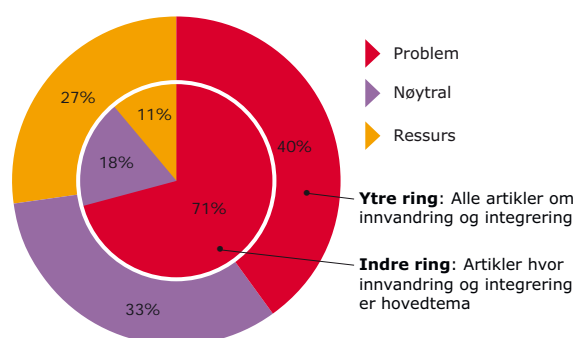
PROBLEMFOKUS: Artikler der innvandring og integrering er hovedtema har større problemfokus enn artikler der temaet nevnes perifert. Det er størst problemfokus i omtale av diskriminering, kriminalitet og religion.

utmerker seg. Utspillet om «snikislamisering» og hijabdebatten utgjorde imidlertid en stor del av omtalen i første kvartal, men forekommer også senere på året. Det settes fokus på hijab i flere saker, som bruk av hijab i politiet, i skolen eller som del av en arbeidsuniform, i tillegg til i sammenhenger hvor diskriminering, likestilling og undertrykking diskuteres. Mye av debatten rundt religionsspørsmål og diskriminering er politiske utspill hvor det partipolitiske står mer sentralt enn innvandring og integrering generelt. Det gjelder ikke minst artiklene der Politiets sikkerhetstjeneste hevder at ekstrem islamisme er en trussel mot det norske samfunnet.

5. PROBLEM ELLER RESSURS?

Hver artikkel er vurdert ut fra om den har problemfokus, ressursfokus eller om den er nøytral. Figuren til høyre viser en tydelig tendens – artikler med hovedfokus på innvandring og integrering har et større problemfokus enn artikler hvor dette nevnes perifert. Det er størst problemfokus i omtale av diskriminering, kriminalitet og religion. Som nevnt tidligere samsvarer problemfokuset med en tematisering hvor emner med negative konnotasjoner er i flertall: kriminalitet, diskriminering, tvangsekteskap, vold mot kvinner. Emnet religion er i utgangspunktet nøytralt, men har en klar overvekt av artikler med problemfokus. De aller fleste artiklene handler om islam og fremfor alt uttalelser om «snikislamisering», «ekstrem islamisme» og bruk av hijab i arbeidslivet.

Fokus i artiklene

Det er langt større problemfokus i artikler der innvandring og integrering er hovedtema, enn i artikler der temaet nevnes perifert.

Det er høyest andel ressursfokus i artikler om integreringstiltak, arbeidsmarked og diverse andre emner, men selv i disse kategoriene er problemfokuset større enn ressursfokuset. Flest artikler med ressursfokus finnes i omtale hvor innvandring og integrering ikke er det sentrale, for eksempel der personer med innvandrerbakgrunn opptre uten at bakgrunnen deres spiller noen rolle for sammenhengen.

At en artikkel har problemfokus, er ikke ensbetydende med at den representerer en negativ innstilling til innvandring og integrering. Når en person med innvandrerbakgrunn skriver en kronikk om hvor vanskelig det er å kombinere religionsutøvelse med å være en del av det norske samfunnet, er artikkelens innhold problemfokuset, selv om utgangspunktet

PERSONFOKUS: Når stortingsrepresentant Hadia Tajik snakker om politiske saker, er ikke hennes innvandrerbakgrunn noe tema, men i portrettintervjuer forteller hun om hva slags erfaringer hun har gjort seg som innvandrer i Norge.

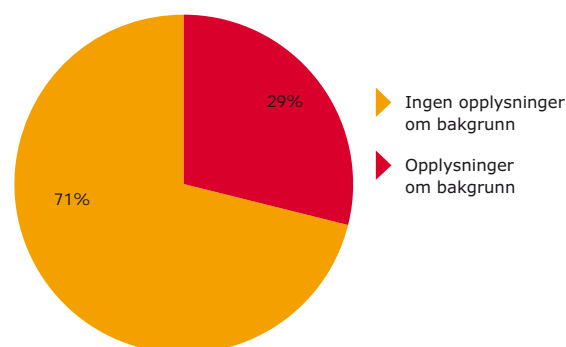
tet er å skape forståelse. I denne kronikken forteller skribenten at hun har møtt holdninger som får henne til å føle seg som en annenrangs borger fordi hun tilhører en minoritet, og spør «får jeg ikke lov til å være norsk?»

Oppsummert er det dermed slik at selv om artikler med ressursfokus, problemfokus og nøytralt fokus tilsynelatende har en jevn fordeling, dominerer problemfokuset i de artiklene som omtaler spesifikke aspekter som religion, kriminalitet og diskriminering. Dette veies delvis opp av at personer med innvandrerbakgrunn opptrer i helt andre sammenhenger, der det ikke er problemfokus.

6. ETNISK BAKGRUNN I KRIMSAKER

I rundt 29 prosent av artiklene der personer med innvandrerbakgrunn intervjues, gis det opplysninger om bakgrunnen til personene. Dette skjer enten ved at den formelle statusen til personen forklares (at vedkommende er asylsøker, arbeidsinnvandrer eller har en annen type status), eller ved at det opplyses om hvilket land vedkommende kommer fra eller hva slags etnisk tilhørighet vedkommende har.

Opplysninger om intervjuobjektets bakgrunn

Begrepet innvandrerbakgrunn er vidt definert i denne analysen, ettersom datamaterialet er samlet inn både på bakgrunn av hvem mediene selv framstiller slik, og hvem en må regne med at folk flest oppfatter som dette. Alle artikler der noen betegnes som innvandrere, asylsøkere, flyktninger osv. er inkludert. Det er også artikler der personen som intervjues har et navn som åpenbart ikke er norsk.

Når personer med innvandrerbakgrunn uttaler seg som «borgere i samfunnet» eller eksperter, er det kun unntaksvis at det framkommer hva slags

bakgrunn de har. Felles for disse artiklene er at det handler om helt andre ting enn innvandring eller integrering, og at det er mer eller mindre tilfeldig at personen som intervjues, har innvandrerbakgrunn. Da nevnes det svært sjelden hvilket land de opprinnelig kommer fra og om de kom til Norge som asylsøkere, arbeidsinnvandrere eller med en annen status. Ett eksempel er intervjuer med politiker Hadia Tajik. Når hun snakker om politiske saker, er ikke hennes innvandrerbakgrunn noe tema overhodet, men når hun intervjues om mer personlige ting, for eksempel i portrettintervjuer, forteller hun om bakgrunnen sin og hva slags erfaringer hun har gjort seg som innvandrer i Norge.

I artikler der personer med innvandrerbakgrunn framstilles som involvert i kriminell aktivitet, knyttes de oftere til bakgrunnen sin. Dette skjer for eksempel med formuleringer som «tre latviske menn er dømt til fengsel» eller «den 17 år gamle asylsøkeren er dømt til å betale 1500 kroner i bot». Det finnes også en rekke eksempler på at personens bakgrunn nevnes når vedkommende ikke har innvandrerbakgrunn, for eksempel med formuleringer som «nordlendingen kjørte i 100 kilometer i timen i en 40-sone» eller «Stavanger-mannen er en kjenning av politiet». I mange tilfeller gis det imidlertid nesten ingen informasjon om personen, bare om hendelsene, for eksempel med formuleringer som «en kvinne i førtiårene er varetektsfengslet». I disse tilfellene får ikke leseren vite om den aktuelle personen har innvandrerbakgrunn eller ikke. Utfra datamaterialet i denne analysen er det derfor vanskelig å vite om avisene *alltid* nevner at det dreier seg om en person med innvandrerbakgrunn når de kjenner til at dette er tilfelle, eller om det kun skjer unntaksvis.

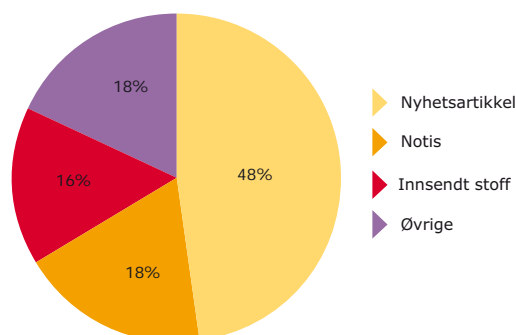
Også når personer med innvandrerbakgrunn framstilles som ofre, knyttes de til bakgrunnen sin oftere enn ellers. Her er det imidlertid som regel snakk om grupper i befolkningen, og ikke enkeltpersoner. Ett eksempel er debatten om kriminalisering av sex-kjøp, der nigerianske kvinner ofte framstilles som ofre for menneskehandel. Et annet eksempel er ytringer om mindreårige asylsøkeres manglende vern i det norske samfunnet.

7. PROBLEMFOKUSERTE LESERINNLEGG

Diagrammet under viser hvordan omtalen av innvandring og integrering fordeler seg på sjanger. Nesten halvparten av artiklene er nyhetsartikler, etterfulgt av notiser og innsendt stoff. Overordnet er fordelingen på sjanger relativt lik for hver avis, men det finnes noen unntak. Dagbladet og Stavanger Aftenblad har en høyere andel reportasjer samt leder- og kommentarartikler som omhandler eller nevner innvandring og integrering enn de øvrige avisene. Til gjengjeld har de færre nyhetsartikler

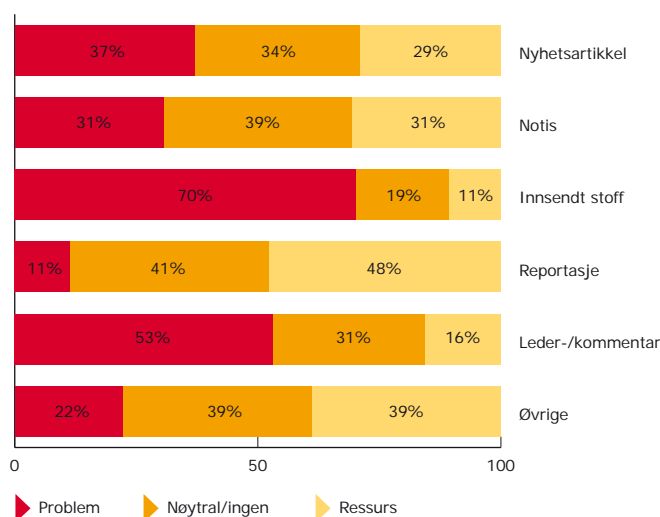
om dette. Nordlys og Dagens Næringsliv er blant avisene som har lavest andel artikler om innvandring og integrering totalt sett. I disse to avisene er det samtidig en relativt høy andel notiser om dette.

Sjangerfordeling

Artiklenes problem- eller ressursfokus og fordelingen på sjanger henger også sammen med tema. Fordi antallet artikler blir lavt, kan det være vanskelig å generalisere på et detaljert nivå om for eksempel problemfokusede artikler om kriminalitet, men det synes å være en tendens at lengre artikler og reportasjer oftere har et ressursfokus. Samtidig er det i disse artiklene personer med innvandrerbakgrunn oftest blir brukt som kilde. Ett eksempel her er en reportasje om kvinner med innvandrerbakgrunn som møtes til ulike aktiviteter for å bygge nettverk. Her kommer spesielt én innvandrerinne til orde med sine synspunkter, og hun fremstilles som en ressurs for det norske samfunnet.

Problemfokuserte leserinnlegg

Reportasjer og lengre nyhetsartikler presenterer flere sider av samme sak og er ofte nøytrale eller med ressursfokus.

Det innsendte stoffet handler i hovedsak om diskriminering og religion, og domineres av problemfokusede artikler. Her finnes en rekke leserinnlegg

«**I artikler der personer med innvandrerbakgrunn framstilles som involverte i kriminell aktivitet, knyttes de oftere til bakgrunnen sin**».

Retriever

NEGATIVE: Kronikker og leserbrev handler i hovedsak om innvandring og integrering, og er ofte problemfokuserete.

og kronikker med til dels harde utfall mot innvandringsgrupper, og da spesielt muslimer. I et leserinnlegg med overskriften «Politiet muslimifiseres», som er et innlegg i hijabdebatten, skriver avsenderen følgende: «De som ønsker å søke opptak i norsk politi bør respektere norsk kultur og levesett. Hvis ikke får de returnere til land der hijab brukes». Her er det verdt å presisere at leserinnlegg i sin form selvsagt skiller seg fra det redaksjonelle stoffet ved at de ikke forventes å være balanserte. Sjangeren åpner for at kun én side av en sak presenteres, i motsetning til redaksjonelt stoff som ofte søker å

balansere synspunkter. Ut fra datamaterialet er det imidlertid ikke mulig å si om problemfokuset i leserinnleggene er representativt for mengden innsendt materiale eller om det er et utslag av redaksjonell prioritering.

Retriever er Nordens ledende leverandør av nyhetsovervåkning, verktøy for redaksjonell research og medieanalyse. Selskapet er heleid av NTB og svenske TT.

Kildegrunnlag og metode

- } Denne medieanalysen tar utgangspunkt i den norske mediedekningen av personer med innvandrerbakgrunn, samt temaene innvandring og integrering. Analysen er utført på oppdrag fra IMDi (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet), og består av én kvantitativ del og én kvalitativ del.
- } For å komme fram til de kvantitative tallene som viser antall medieoppslag i en større sammenheng, er det søkt i alle Retrievers redaksjonelle arkivkilder. Dette inkluderer rundt 80 papirkilder, som inkluderer både riksaviser, nisjeaviser, regionaviser, lokalaviser, magasiner og tidsskrift, alle landets nettaviser samt utvalgte etermedier. Her er det søkt med boolske operatører.
- } I den kvalitative delen består kildegrunnlaget av åtte papiraviser (VG, Aftenposten, Dagbladet, Bergens Tidende, Stavanger Aftenblad, Nordlys, Dagens Næringsliv og Klassekampen). Ti utgaver av hver avis i løpet av 2009 er analysert.
- } Hver enkelt artikkel i hver utgave er analysert – både reportasjer, nyhetsartikler, forsidehenvisninger, notiser osv. Unntaket er børsresultater og sportsresultater gjengitt som rene lister, kolofoner, programoversikter for fjernsyn og radio osv.
- } Følgende utgaver er analysert for hver av avisene: mandag 5. januar, tirsdag 10. februar, onsdag 18. mars, torsdag 28. mai, fredag 5. juni, lørdag 11. juli, mandag 17. august, tirsdag 22. september, onsdag 7. oktober og torsdag 19. november. Det er valgt helt tilfeldige dager i løpet av året, med størst mulig spredning på både ukedager og tidspunkt i løpet av måneden. Ingen søndager er valgt, ettersom ikke alle papiravisene har søndagsutgaver. Modellen er tidligere brukt av Sigurd Allern i boka «Nyhetsverdier».
- } Datamaterialet i den kvalitative delen er vurdert og kodet innenfor en rekke deskriptive variabler. Alle variablene er ikke omtalt i analysen – kun funn som anses som relevante er presentert. Funnene er krysskoblet og deretter presentert i grafiske framstillinger med forklaringer og eksempler.
- } I den kvalitative delen er begrepet «innvandrerbakgrunn» vidt definert, ettersom datamaterialet er samlet inn både på bakgrunn av hvem mediene selv framstiller slik, og hvem en må regne med at folk flest oppfatter som dette. Alle medieoppslag der ord som innvandrere, asylsøker, flyktning, utlending osv. er nevnt, har blitt inkludert. I tillegg er medieoppslag der personen som intervjues har et navn som åpenbart ikke er norsk, blitt inkludert. (Personer fra andre land i Norden er ikke inkludert.) Dette er gjort fordi analysen skal avdekke hvordan personer med innvandrerbakgrunn faktisk kommer til orde i norske papiraviser, og hvordan de framstilles.
- } Komplette kildelister for de kvantitative søkene, oversikt over datamaterialet og kodelister kan fremvises på forespørsel.

Litteratur

- Allern, Sigurd, red. (2001): *Nyhetsverdier. Om markedsorientering og journalistikk i ti norske aviser*. IJ-forlaget.
- Allern, Sigurd, red.: «Pressens verdier». Bilag til Journalisten, 08.10.1999.
- Daugstad, G. (red.) (2009): *Innvandring og innvandrere 2008. Statistiske analyser 2009/103*. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå
- Nilsen, Kristina (2009): *Undersøkelse av norske papiraviser: Leserinnlegg av kvinner og menn*. Retriever Norge.

MER MANGFOLD: På 2000-tallet ble flere nordmenn med innvandrerbakgrunn synlige i norske medier.

De vanskelige journalistiske valgene

Mediedekningen av flyktninger og innvandrere er flertydig. Det er blitt flere stemmer og økt polarisering. 'Kultur' overskygger etnisitet.

“*I det nye årtusenet er det kommet et stort antall nye stemmer i mediene.*”

Elisabeth Eide og Anne Hege Simonsen

dekning med mer vekt på problemer. Samtidig vedvarte den noe ensidige vekten på få, utvalgte (mannlige) kilder så å si ut årtusenet, og dette gjorde i sin tur at begrepet «vakthavende muslim» ble født. I det nye årtusenet er denne tendensen langt på vei borte, og et stort antall nye stemmer er kommet til i mediene. Dels har de kjempet seg inn gjennom å vise til sin organisasjon, dels har de etablert seg som individuelle skribenter, dels har aktører som Abid Raja med sitt debattforum gitt flere stemmer et rom, og ikke minst har journalistene innsett betydningen av et større mangfold. Dette har endret den norske offentligheten i mer inkluderende retning.

Nye journaliststemmer

Vi begynner også for alvor å se journalister med flerkulturell bakgrunn gjøre seg gjeldende i journalistyrket. NRK Østlandssendingen startet en bevisst rekrutteringsprosess i NRK på 1990-tallet, videreført i rekrutteringsprosjektet FleRe, som i 2010 starter sitt femte kull. Prosjektet har mange gode resultater å vise til, men klager likevel over at det ofte er vanskelig for de «flerkulturelle» stipendiatene å finne fotfeste i NRK. Dette gjenspeiles iblant i nyhetene. Høsten 2007 startet den populære underholdningsjournalisten Noman Mubashir en debatt om hvorfor NRK ikke slipper til kompetente medarbeidere med pakistansk bakgrunn i nyhetene, selv ikke når Pakistan står høyt på nyhetsagendaen. Konkurrenten TV2 har ikke noe rekrutteringsprogram, men ser ut til å være mer dynamisk når det gjelder å bruke flerkulturell kompetanse på nyhetsplass. Et eksempel er nyhetsankeret Mah-Rukh Ali, som ble headhunted til redaksjonen i 2006, og blant annet brukt i forbindelse med drapet på en norsk-pakistansk kvinne, en sak som involverte det norsk-pakistanske miljøet. Et annet eksempel er nyhetsjournalist Kadafi Zamans reportasjer om Benazir Bhuttos hjemkomst og drapet på henne i 2007. Zaman mener selv at inngående kunnskap om språk og kultur har hjulpet ham i saker som dette, og at det er lettere å passere som «lokal» i en pakistansk setting når man også ser «lokal» ut (Eide og Simonsen 2009).

Ali og Zamans arbeid kan sies å bidra til at Pakistan kommer nærmere og får større relevans for majoritetsbefolkningen fordi deres reportasjer gjør landet mer tilgjengelig. Samtidig kan man håpe at de norske mediene får større relevans for den pakistanske minoritetsbefolkningen, slik Zaman mener tilfellet

Minoritetsdekningen i norske medier bar lenge preg av at Norge ble oppfattet som en etnisk enhetlig nasjon. Samer og jøder, men særlig rom og romani (sigøynere og tatere) ble ofte behandlet som om de ikke helt hørte til nasjonen – eller de ble neglisjert (Eide og Simonsen 2007). Da den nye arbeidsmigrasjonen tok til fra tidlig 1970-tall og betydelige flyktninggrupper søkte til Norge noen år seinere, sto mediene overfor nye utfordringer. De historiske minoritetene hadde vært her lenge, nå kom folk fra Chile, Eritrea, Marokko, Pakistan og Vietnam, seinere Iran, Somalia, Irak og en rekke andre nasjoner.

I den tidlige fasen ble de møtt med nysgjerrig entusiasme fra redaksjonenes side, noen ganger grensende til overflatisk naivitet. Fra slutten av 1980-tallet og særlig fra 1990-tallet endret dette seg til en

Tekst: Elisabeth Eide og Anne Hege Simonsen

TV2-PROFIL: Mah-Rukh Ali (28) ble i 2006 nyhetsanker i NRK, som den første med flerkulturell bakgrunn i en riksdekkende nyhetssending. Siden høsten 2006 har hun jobbet for TV2.

TV2-PROFIL: Nyhetsjournalist Kadafi Zaman (37) mener hans kunnskaper om språk og kultur i Pakistan har hjulpet ham i jobben. Foto: TV2

har vært for hans egen familie (ibid.). Disse reportasjene representerer med andre ord et transnasjonalt bindeledd mellom hjemme og ute. Dette betyr ikke at det bør være en særskilt 'oppskrift', der journalister med flerkulturell bakgrunn på død og liv skal dekke «sine» opphavslend, eller at folk uten slik bakgrunn nødvendigvis gjør en dårligere jobb, men eksemplene viser hvordan en kan løse journalistiske oppgaver ved å tenke nytt om hva som er journalistiske ressurser, og hvor ressursene finnes. Likevel er det bare et fåtall journalister med utenlandsk, eller bindestrebakgrunn, som dekker internasjonale nyheter.

Ali og Zamans arbeider kan sies å bidra til at Pakistan kommer nærmere og får større relevans for majoritetsbefolkningen fordi deres reportasjer gjør landet mer tilgjengelig.

Elisabeth Eide og Anne Hege Simonsen

Fra 'innvandrere' til 'muslim'

Etter 11. september 2001 har en tendens som svakt var til stede helt fra den iranske revolusjonen i 1979 og som forsterket seg etter Gulfkrigen i 1991, blitt ganske dominerende. Fra at mediediskursene gjaldt «innvandrere», eventuelt med nasjonsbetegnelse, som «pakistaner» eller «tamil», har religiøse betegnelser blitt mer dominerende. Det gjelder særlig om de individene som har bakgrunn fra land der islam er den dominerende religionen. Det innebærer samtidig en økt vekt på *kultur* og mindre vekt på *migrasjon* (Gullestad 2002). Forklaringen på dette skiftet er flersidig. Det ble klart at «fremmedarbeiderne», som de ble kalt på 1970-tallet, slo seg ned her, søkte statsborgerskap og fikk barn som regnet seg som norske. Samtidig ble det mer vanlig å søke til religion og kultur som forklaringsmodell for undertrykkende praksiser i minoritetsmiljøene, som tvangs-gifte, kvinnemishandling og kjønnslemlestelse. Men det er først og fremst religionen islam som blir framhevet. Det betyr også at andre minoritetsgrupper som sokner til land med annen hovedreligion, som tamiler, vietnamesere og folk fra Latin-Amerika, kommer i bakgrunnen. Alt i alt ser det ut til at medieoppslagene får et mer negativt fokus, men samtidig øker forståelsen for at «innvandremiljøet» ikke er ett miljø, og at hver minoritet rommer et stort mangfold. Dette ser vi ikke minst ved debatter i etermediene, der sterke stemmer står mot hverandre. Et ferskt eksempel er NRKs torsdagsdebatt fra Litteraturhuset 21.1.2010, der Amal Aden (somalisk bakgrunn), Mohammad Usman Rana (pakistansk bakgrunn) og Lavleen Kaur (indisk bakgrunn) deltok.

Ser en de siste fire tiårene under ett, kan vi snakke om et knippe sentrale fortellinger som har forekommet i mediene; noen sterkere før, andre sterkere nå. Vi vil også understreke at det finnes ambivalente medieoppslag, ikke minst i reportasjesjangeren, som forsøker å gå i dybden og ikke trekke entydige konklusjoner i en komplisert virkelighet.

Fortellinger om forskjellighet

I de journalistiske konvensjonene ligger at det er mer interessant å fokusere på forskjellighet (eller antakelser om forskjellighet) enn på likhet. Dette påvirker mediens prioriteringer og kildevalg.

Flere informanter i et ennå ikke avsluttet forskningsprosjekt (Eide 2009, 2010), alle med betydelig erfaring fra å bli eksponert i mediene, forteller at de ofte

blir framstilt som mindre norske enn de ønsker å være. Unge jenter, født og oppvokst i Norge, kan, bare med utgangspunkt i sin muslimske tro eller foreldres afrikanske opprinnelse, bli utspurt om sitt syn på omskjæring eller steining i Nigeria. Som en ung muslim sier det:

Jeg kan ikke stå til ansvar for at kvinner i Nigeria blir steinet til døde fordi advokater eller domstoler mener at de har belegg for det i islam. De har da en annen islamforståelse, jeg som norsk muslim har en annen islamforståelse. («Mona»¹)

Andre personer i offentligheten føler de må gjøre seg mer «etniske» enn de egentlig liker, for å komme til i mediene med saker de brenner for. En ung mann som gjerne ville ha oppmerksomhet om en politisk sak organisasjonen hans arbeidet for, opplevde flere ganger at mediene ikke var interessert. Først da han fortalte dem at han var den første lederen med etnisk minoritetsbakgrunn, ble de interesserte. Med andre ord måtte han understreke sin annerledeshet, for å fremme en sak som ikke hadde noe med minoriteter å gjøre (Eide 2010).

En tredje variant som «offentlige minoritetspersoner» blir utsatt for, er at de skal framskaffe individer som passer inn i en nokså klart forhåndsdefinert ramme. En av de intervjuede i det ovennevnte prosjektet hadde følgende erfaring:

Jeg husker jeg ble ringt av [...] og så skulle de ha en serie med minoritetsungdom som gjorde ting og vise et positivt bilde og så spurte de om navn. Jeg gav dem en liste med nærmere tjue ungdommer så ringte de meg tilbake tre dager senere og spurte om jeg ikke hadde flere navn. Så sa jeg «fant dere ingen navn i den lista» så sa de jo, men de ville gjerne ha noen som prøvde mer for de ungdommene jeg hadde gitt var litt for etablerte. Jeg hadde rett og slett gitt dem en liste med for ressurssterke ungdommer. Så de ønsket egentlig ikke å vise den innvandrergruppen som kom hit som asylsøkere og som nå har jobbet seg opp og er sjefselgere og har egen leilighet på Frogner og Porsche på lovlig vis. De ville heller vise den ungdommen som et par ganger i

TREND: Etter 11. september 2001 har betegnelsen «innvandrer» blitt mindre vanlig, og religiøse betegnelser mer dominerende. Dette gjelder særlig for muslimer.

uken drev med leksehjelp på en ungdomsklubb og som ikke helt hadde kommet igjennom og som var i prosessen. De ønsket å ha noen som mot alle odds klarte det. («Robert»)

¹ Både «Mona» og «Robert» (se under) er informanter i prosjektet «Minoritetsaktørers medieerfaringer», ledet av Elisabeth Eide, Culcom.

Dette vitner om en journalistisk tankegang om «de nye andre» som mindre i stand til å klare seg,

“Vi kan si at somalierne havner i en medieskygge der det potensielt farligere overskygger det normale.

Elisabeth Eide og Anne Hege Simonsen

mindre ressurssterke enn etniske nordmenn. Nå finnes det andre tilnærminger enn den som er referert over, representert blant annet av oppslag om dekkmillionæren Tommy Sharif, IT-gründer Shehzad Rana, stand-up-komikeren Shabana Rehman, advokaten og politikeren Abid Raja og flere innen kulturlivet. Men ofte blir disse framstilt som unike og spesielt «norske» i sine valg av verdier og livsstil – og underforstått kommuniseres kanskje at de fleste andre ikke er som dem.

I et intervju fra 2002 klagde Mohamed Ahssain, den gang ungdomssekretær i LO, over at moren hans, som hadde fulgt fire sønner gjennom norsk skole, aldri ble spurt om skolepolitikk. Han lurte på hvorfor, og svarte selv at han regnet med det var fordi hun bar skaut og at reporterne dermed så henne som en uvitende, undertrykt kvinne (2002). Antakelig hadde han et poeng. I nyere tid har en rekke yngre kvinnelige ledere, som for eksempel Amber Khan og Ambreen Pervez stått fram med hijab og forlangt respekt så vel for sitt valg som for sin plass i offentligheten. De understreker sin likhet – i form av språklig kompetanse og plass innen utdanning og arbeid – men understreker også sin rett til å ta enkelte valg som er naturlige for dem som muslimer. De har også i avisdebatter og på nettet blitt møtt med at denne hodeplagg-forskjellen signaliserer en status som underordnet og undertrykt, og andre med kulturell-islamisk bakgrunn har høstet store medieoppslag etter å ha satt fyr på en hijab 8. mars 2009, nok en illustrasjon av heterogeniteten blant muslimske innvandrere.

Trussel- og problemfortellinger

I en statistisk oversikt over avisoppslag om «innvandrere» og flykninger fra 1976 til 2002, finner vi at det hyppigst tilbakevendende temaet er *kriminalitet* (Eide og Simonsen 2007). Dette samsvarer med funnene til Fjeldstad/Lindstad fra 2005. Det er liten grunn til å tro at dette mønsteret har endret seg grunnleggende de seinere årene. De tre andre områdene som skårer høyt i undersøkelsen, er politikk (flykningpolitikk i særdeleshet), kultur og sport. En gjenganger blant de etiske debattene i redaksjonene har vært om det er korrekt å oppgi etnisk tilhørighet i en eller annen form («av utenlandsk opprinnelse») når man rapporterer om en forbrytelse. At slik «bakgrunnsangivelse» forekommer hyppig, kan bidra til at andre faktorer som kjennetegner en forbryter/en mistenkt, blir skjøvet i bakgrunnen, som sosial tilhør-

ighet eller psykisk helse. Det ser ikke ut til at redaksjonene har funnet andre løsninger på dette dilemmaet enn å gjøre det opp til den enkelte reporterens magefølelse, eller den noe mer kollektive magefølelsen på desken.

Fortellinger om storsamfunnet som problem

Denne typen fortellinger har vært en del av mediedekningen fra første stund. I TV-serien om Det nye landet som ble sendt fra 12. januar 2010 på NRK1, blir boligproblemet fokusert, idet vi får møte franske migrantarbeidere som på tidlig 1970-tall måtte ta til takke med en campingvogn til familien på tre og attpåtil betale 1000 kroner måneden. I dag er søkelyset rettet mot den trøstesløse tilværelsen på ventemottak, papirløse innvandrere som ikke får helsestell eller som fryser tynnkledde i kulden – og på deportasjoner og sultestreiker mot utsendelser. I slike fortellinger dukker det ofte også opp helter, for eksempel i form av leger som stiller opp gratis overfor de papirløse, og organisasjoner som tilbyr husly. De fleste av disse heltene er etnisk norske, og bidrar dermed til å balansere bildet av storsamfunnet som problem for folk som kommer «utenfra».

Betegnelsen «illegale innvandrere» har slått rot i pressen og bidrar til å generalisere over en høyst variert og voksende gruppe mennesker, mange i stor nød og utsatt for grådige arbeidsgivere. Denne betegnelsen inkluderer mennesker som ikke har gjort noe kriminelt utover det å oppholde seg illegalt på norsk territorium, men som i presseoppslag kobles til en udifferensiert kategori av kriminelle handlinger. I den seinere tiden er storsamfunnet – i form av et utvidet EU/Schengen – også blitt framstilt som et problem fordi nedbygging av passgrensene bidrar til «reisende kriminelle», som nå legalt kan ta seg inn i landet. Deres bakgrunn som østeuropeere, eller mer presist «litauere» eller «rumenere» blir også ofte framhevet. Et eksempel knyttet til Schengen er oppslaget som viser til den ene nordmannen som vokter norskegrensen. I «Norskegrensen er Nielsens ansvar», heter det blant annet at:

– Det strømmer på av alle kategorier. Hittil i år har jeg pågrepet 289 personer, alt fra organiserte kriminelle til enslige røvere. I tillegg er det mye asylsøkere, med og uten ID-papirer, sier politiinspektør Steen Dalgaard Nielsen. Under en av kontrollene stoppet han en liten varebil med 12 rumenere sammenstuet.

INNVANDRERNES HISTORIE: Foto fra TV-serien «Det nye landet», som hadde sendestart på NRK 12. januar 2010. Aud Korbøl (nr. to fra venstre) var blant de første til å forske på pakistanernes forhold i Norge. Her sitter hun i en stue sammen med seks av de aller første pakistannerne som kom til Norge. Foto: Pandora Film/NRK

I fjor lovet justisminister Knut Storberget og statsminister Jens Stoltenberg økt innsats for å stoppe ulovlig innvandring. Ett av tiltakene var flere stikkprøver langs grensen, for å oppdage menneskesmugling, kriminalitet og ulovlig innvandring. «Antallet grensenære kontroller skal økes,» lovet regjeringen. (Aftenposten 1.12.2009)

Oftere enn før blir alle grensepasseringer som ikke gjelder FN-flyktinger eller folk med godkjente arbeidstillatelser, stemplet som ulovlige i mediene og av storsamfunnets byråkrater, mens det i tidligere tiår fantes rom for å se at ikke all flukt kan skje med lovlige dokumenter på reglementert vis. Slik sett er rammene for hvem som «fortjener» å komme til Norge, blitt trangere.

For tett skott mellom hjemme og ute?

Mediene deler verden inn i seksjoner – som utenriks, innenriks, kultur og underholdning. På integrasjonsfeltet byr dette på en del utfordringer som ennå ikke er løst. Journalister som arbeider med såkalte integrasjonsspørsmål, har ofte liten kunnskap om den verden og virkelighet flyktinger og innvandrere kommer fra, og utenriksjournalister krysser sjelden grensen hjem til Norge i sine reportasjer. Dette medfører at en del fenomener og grupper blir framstilt så fragmentarisk at de blir uforståelige.

Dekningen av nigerianske prostituerte i Oslos gater våren 2006 er ett eksempel (Simonsen i Fuglerud og Eriksen 2007), der de nigerianske kvinnene brøt

med tradisjonelle norske forståelsesrammer for hvordan prostituerte skal oppføre seg. De var offensive, til dels aggressive, ofte selvstendige og kort sagt langt mindre offeraktige enn forventningene til kvinner utsatt for trafficking. Hvordan skulle man da oppfatte dem? Var de ikke ofre likevel? Samtidig dukket det opp historier om hekseri og andre undertrykkelsesmekanismer som vanskelig lar seg forklare i en avisartikkel og som dermed ble stående som ren eksotisme. Utenriksjournalistikken kunne ikke hjelpe, for deknningen av internasjonal kriminalitet, fattigdomsproblematikk og andre transnasjonale fenomener var så godt som fraværende.

Også somaliere har lidd en tilsvarende skjebne i norske medier. Som en av de sist ankomne gruppene til Norge har somaliere vært utsatt for en gjennomgående mistenkeliggjøring, som «de som ligger dårligst an på alle statistikker» når det gjelder tilpasning til det norske samfunnet. De har blitt rapportert om som gruppen med høyest arbeidsledighet, størst forbruk av sosial trygd, dårlige resultater på skolen, høy grad av kriminalitet og blitt knyttet til fenomener som tvangsekteskap, omskjæring, khatrøyking og vold. Økokrims etterforskning av det somaliske banksystemet al-barakaat i 2002, et såkalt hawala-nettverk der økonomiske transaksjoner foregår innenfor et tillitsbasert, personavhengig system, bidro til ytterligere mistenkeliggjøring av norske somalieres generelle hederlighet og potensielle anknytning til globale islamistiske bevegelser. Somaliene ble slik sett både over- og underrapportert. Vi kan si at de havnet i en *medieskygge* der det

OMTALES NEGATIVT: Mediene har gitt somalierne et dårlig rykte. De trekker ofte frem somalierne som et bilde på alt som er galt med innvandrerne.

potensielt farlige overskygger det normale. Det kan også tilføyes at det finnes få etablerte normalitets-kategorier i norsk presse for folk som flytter mye og har familien spredd på mange land.

Positive fortellinger

Somalierne har dessuten ofte blitt brukt som metonymi for «alt som er galt» med innvandrere og flyktninger. En studie av pressedekningen i 2002 (Eide

og Simonsen 2007) viste at selv når media omtaler helt andre individer og grupper, så trakk man somalierne fram for å illustrere at noe var virkelig ille. Unntaket er offerhelter som den sjarmerende og driftige sykepleieren Safia Abdi, som liker sopp og turer i skog og mark, eller Liban Abdulkadir Abdulahi, som –iført rød anorakk og ulveskinn, samt hundeslede – erklærte at han ville bli den første somalier som gikk over begge polene, i de super-norske polarheltenes fotspor.

Idet denne rapporten går i trykken, ser vi imidlertid også spor av en annen tendens. En ny bok fra forskningsinstitusjonen NOVA (Engebriksen og Fuglerud 2009) viser at ungdom med somalisk bakgrunn er mer integrert enn for eksempel tamilsk ungdom – en gruppe som tradisjonelt har vært regnet som velintegrert fordi den er «problemfri» på statistikkene. En rekke NRK-innslag signaliserer at pressen også ser positive nyheter om somaliere som godt stoff, og ikke minst at journalister i dag følger med på forskningen på dette feltet.

Ambivalente fortellinger

Vi finner også i større grad enn før både reportasjer og debatter der «innvandrere» står mot «innvandrere». Et eksempel er reportasjene i flere aviser fra høsten 2009 til og med januar 2010 om homofile par som har opplevd trakassering i Oslo-bydelen Grønland – og om andre, blant dem Zola-prisvinner Amal Aden, som identifiserer et «moralpoliti». Dette ser i medieoppslagene ut til å være enkeltpersoner eller selvbestaltede grupper som både vil passe på klesdrakt og religiøse praksiser og dessuten erklære bydelen for deres område. Lederne for Islamsk Råd får spalteplass til å markere tydelig avstand fra denne typen mobbing.

Et annet eksempel er debattene om publisering av Mohammed-karikaturene, først i dansk og seinere i norsk presse, der ulike stemmer med muslimsk familiebakgrunn gjør seg gjeldende med vidt forskjellige reaksjoner. Dette illustrerer jo godt hvilket mangfold vi snakker om og peker framover mot en medieerkjennelse av at minoritetsmiljøene spriker og består av høyst ulike individer, akkurat som majoritetsmiljøene gjør det.

På den annen side finnes det, både i nettfora og i de tradisjonelle mediene, ennå eksempler på trange definisjoner av norskhet som kan virke ekskluderende på store grupper som har gått langt for å

Mye tyder på at framtidig medieforskning i større grad må konsentrere seg om det som skjer i de interaktive mediene på nett i tillegg til å studere de mer konvensjonelle mediene.

Elisabeth Eide og Anne Hege Simonsen

integre seg, og ikke minst trusselbilder knyttet til innvandring og til forestillinger om endret demografisk virkelighet i Norge (se for eksempel nettdebatten etter artikkelen «Nettrasismen blomstrer» 18.09.2009. <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/article3275948.ece>).

Mye tyder på at framtidig medieforskning og -undersøkelser i større grad må konsentrere seg om det som skjer i de interaktive mediene på nettet i tillegg til å studere de mer konvensjonelle mediene. At debatten der er mer polarisert og til tider skjellsordpreget, er ingen unnskyldning for å overse den – ei heller nettmediene generelt.

Litteratur:

Eide, E. og Simonsen, A. H. (2007): *Mistenkelige utlendinger. Minoriteter i norsk presse gjennom hundre år*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Eide, E. og Simonsen, A. H. (2009, red.): *Dekke verden! Lærebok i utenriksjournalistikk*. Kristiansand: IJ-forlaget.

Eide, E. (2010): «Ethnification and Strategic Essentialism – Hand in Glove?» I *Nordicom Review*. Göteborg: Nordicom.

Engerbrigtsen, A.I. & Fuglerud, Ø. (2009): *Kultur og generasjon. Tilpasningsprosesser blant somaliere og tamilere i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.

Fjeldstad, Ø. & Lindstad, M. (2005): *Av utenlandsk opprinnelse*. Kristiansand: IJ-forlaget.

Fjeldstad, Ø. & Lindstad, M. (1999): *Pressen og de fremmede*. Kristiansand: IJ-forlaget.

Simonsen, A. H. (2007): «Ubeheget i journalistikken – Verden midt iblant oss» i Fuglerud og Eriksen: *Grenser for kultur? Perspektiver fra norsk minoritetsforskning*. Oslo: Pax.

Gullestad, M. (2002): *Det norske sett med nye øyne*. Oslo: Universitetsforlaget.

Orgeret, K. (2009): «Det lille ekstra», i Eide & Simonsen, op. cit. 2009.

Skogseth, E. & Eide, E. (2009): «Evig etnisk? Historiske minoriteters medieerfaringer og -strategier», i Norsk tidsskrift for migrasjonsforskning 1/2009, 10. årgang, s. 27–51.

OM FORFATTERNE:

Førsteamanuensis **Elisabeth Eide** (født 1950) og førstelektor **Anne Hege Simonsen** (født 1965) er tilknyttet journalistutdanningen ved Høgskolen i Oslo. Eide og Simonsen har gitt ut fire bøker sammen.

INTERNE KONFLIKTER: Det siste halve året har «moralpolitiet» på Grønland fått mye oppmerksomhet i mediene. Faksimile fra Aftenposten 14. januar 2009

MAKTFORSKYVING: Journalistikkens betydning har økt fordi avisene ikke lenger er partipolitisk avhengig, mener artikkelforfatteren.

MANGFOLDIG MEDIEMAKT I FRI DRESSUR

Følelser og fornuft

Hvor står norsk journalistikk mellom partipressen og seddelpressen? Her er et tabloid svar: Mellom partipressen og seddelpressen finner vi tårepersen.

Norsk populærjournalistikk er en arena for de sterke følelser. Mediene utgjør en melodramatisk scene, der aktørene gråter og gråter! De føler og de føler. I avisdatabasen A-tekst finner du de siste tre år at ordet «føler» er brukt nesten dobbelt så mange ganger på papir og på nett som ordet «tenker» (over 400 000 ganger mot vel 230 000). Og når en moderne medieaktør sier «Jeg tenker at», så er det en måte å si «jeg føler» på.

Mediescenen er en arena for de sterke følelser. Journalisten er en gråtekone, eller tilbyr eventuelt en skulder å gråte på, et sted å gråte ut. Og de som holder tårene tilbake, er rørt.

Jon Hellesnes har stilt den skarpeste diagnosen når han snakker om en *sentimentalisering av det offentlige rommet*. Det oppstår f.eks. en kult omkring det å være rørt. «Den som verkar menneskeleg varm på den rette måten, konkurrerer ut dei som ikkje har

noko anna å by på enn fornuftige løysingar. Det er mykje å vinne på eit sårt blikk inn i kameranlinsa når stunda er mogen.»

Populærjournalistikken spiller en viktig tilretteleggerrolle for en melodramatisk og allmennmenneskelig fortolkning av politikk og samfunn. Politikk gjøres forståelig – på en bestemt måte – i tråd med rådende journalistiske konvensjoner. Journalisten er en nøkkelaktør når det sosiale psykologiseres og intimiseres. Journalisten fyller derved også en helt avgjørende seremonimesterrolle i moderne symbolpolitikk. Journalisten går ofte inn i en fyrbøtterolle, og bekymrer seg mer for temperaturen i samfunnsdebatten enn for dens innhold.

Tempo og trykk drives opp. Det gir fart og spenning. Det handler om «human touch» og drama. Det handler om følelser og fornuft i en herlig blanding. Det handler om makt som aldri står stille, som alltid er i bevegelse, og som kontinuerlig posisjonerer seg i forhold til andre mektige aktører.

Makt på flyttefot

Den første store maktutredningen viste at makten hadde beveget seg bort fra den parlamentariske arena og over mot det korporative system, altså fra valgkanalen til organisasjonskanalen. I den ferskeste makt- og demokratiutredningens bilde har makten i større grad flyttet seg over mot markedet og jussen. Journalistikken har fulgt med på disse maktforskyvningene: For det første gjennom en økt satsing på næringslivs- og økonomijournalistikk. For det andre gjennom en journalistikk orientert mot folks rettigheter på ulike felt. For det tredje gjennom nye omdreininger av en populariseringsspiral.

Men like viktig som disse tre tingene er en fjerde, nemlig at journalistikken har fulgt makten ved at den journalistiske logikk er blitt en ramme for, og et redskap i, maktutøvelsen. Den journalistiske logikk er blitt en selvsagt premisse for enhver som vil noe i denne verden. Det handler om «å tenke journalistisk».

I tidsrommet mellom de to maktutredninger vi har hatt, har journalistikken bidratt til en ny maktinnredning i kongeriket. For egen del har norsk journalistikk vært gjennom både en frigjøring og en etisk rensing, for å bruke Odd Raaums formulering. De grunnleggende spørsmålene er: Frigjøringen fra

Foto: Zulfikar Fahmy

Tekst:
Martin Eide

MAKTKAMP: I journalismens verdensbilde står folket på den ene siden mot makthaverne på den andre siden.

partiene, hva har den vært en frigjøring *til*? Og hvilken betydning har den nye journalistikken for makt og avmakt i dette landet?

Min påstand er at avpartifiseringen av norsk presse har økt journalistikkens betydning. Knappt noen moderne aktører er uberørt av mediens formidlingsformer og konvensjoner. Den journalistiske logikk ekspanderer. Vi hadde partimedier. Vi har fått mediepartier.

Å tenke journalistisk

På mediekurs er teknikker for å fastholde egen dagsorden blitt dosert. Da er det den journalistiske logikk som står på pensum. På mediekurs har stadig

nye elever lært å bruke journalistisk logikk mot journalisten. På medietreningsleir har biskopen innsett at også gudsord må vinkles journalistisk, han har kanskje latt seg smigre av forestillinger om at Paulus var verdenshistoriens første layoutmann da han skrev: Se, dette skriver jeg til dere med stor skrift! Og som presidenten i fotballklubben Borussia Dortmund har sagt: «Nå om dagen har fotballspil- lerne flere pressekontakter enn ballkontakter.»

Over alt handler det om å «tenke journalistisk». Den journalistiske makt springer ut av en *forvaltning av en journalistisk logikk*, en logikk som ikke er så uproblematisk som vi av og til kan få inntrykk av i journalisters utlegninger – der utsagn om at vi har foretatt en 'journalistisk vurdering', gjerne er et signal om at det ikke er mer å diskutere. Men i dag er den journalistiske logikk overordnet den enkelte journalists partipolitiske tilbøyeligheter. Journalistikken er mer *profesjonsvridd* enn partipolitisk vridd. Derfor er lite sagt om den politiske innretningen av journalistisk maktutøvelse ved å dokumentere at norske journalister står til venstre for folket for øvrig og knapt vil finne på å gi sin stemme til Fremskrittspartiet. Men gjennom sin journalistikk gir de gjerne næring til populistiske fortolkninger av enkeltsaker. Toneangivende journalistisk logikk passer som hånd i hanske for en publikumsmigrende politikk. Innvandrings- og integreringsdebatten er ikke noe dårlig eksempel.

Samtidig er det også tvilsomt om venstresiden får noe særlig til makt av å være representert med noen portvakter inn til det offentlige rom. «Personlig har jeg like mye gjennomslag som en gjennomsnitts kråke i et tre,» sa Aslak Sira Myhre i sin tid som politiker. «Den ultimate nyhetssaken for meg er å felle en regjering. En hvilken som helst regjering,» sier en moderne nyhetsredaktør.

Avpartifiseringen av pressen må ikke forveksles med en avideologisering. Da er det mer treffende å snakke om en reideologisering, med bedriftsøkonomi og journalistisme som en slags overrideologi. Journalismen i sin enkleste tapning er journalistikk som ideologi. Det er håndverk som hærverk. Journalismen er brygget i hop som en egenartet mikstur av elitisme og populisme. Én del populisme i form av publikumsmigre og feiring av folkelig engasjement. Dertil en dash elitisme i form av en betoning av journalisters lederrolle. Det er når vi tar saken at det skjer noe.

Det er ikke nok at mediene tar ansvar for debattens temperatur. Det må også ta ansvar for debattens innhold.

Martin Eide

I journalismens verdensbilde står folket på den ene siden mot makthaverne på den andre siden. Journalisten står midt imellom, klar til å hjelpe folket og til å utfordre makthaverne. I journalismens verden består samfunnet av tre grupper: makthavere, vanlige folk og journalister. Verden består av kilder, publikum og redaksjoner. Alle kilder som ikke er av folket, er følgelig makthavere. Og det verste som kan skje ifølge journalismen, er at makthavere får snakke direkte til det uskyldige folket – får ha folket for seg selv. At journalisten selv skulle være *en del av makten*, og ikke bare maktens uavhengige kritiker, er en formastelig tanke for journalisten.

Journalisten vil gjerne fremstå som vaktbikkje, men fremstår i praksis like gjerne som lausbikkje. Og så hender det selvsagt at flokkmentaliteten gjør vakt-hunder til jakthunder. Når nesten alle tenker journalistisk, tenker altfor mange altfor likt. Dette er selvsagt mest problematisk på områder der behovet for nyanser og mangfold er størst. Det trengs både følelser og fornuft når klisjeer og stereotyper skal utfordres.

Øyeblikkets mestere

I partipressens tid var det å være journalist å betrakte som et tillitsverv. I dag er det å være journalist et *mistillitsverv*. Journalisten er ideologisk forpliktet på en mistankens fortolkningskunst. Da blir en ærlig kilde en selvmotsigelse. Det altomfattende journalistiske oppdraget blir å kle av kilden, å avsløre aktørers strategier. Som et metodisk håndgrep kan det være kurant, som ideologi blir det til hærverk. Det blir til en ideologi som holder seg med en overdimensjonert maktkritikk, og som ser all makt som tyrannisk, bare ikke journalistens makt. Bare ikke maktavslørers makt. Bare ikke vakt-hundens, jakthundens og makthundens makt.

Men også av disse øyeblikkets mestere må vi kunne kreve et visst alvor – og gjerne en viss konsekvens fra den ene utgaven til den andre, fra den ene sendingen til den andre. Det må fastholdes at journalisten fremdeles må ha et *formidlingsansvar* – og ikke bare et regionsvar for stadig mer pikante mediedramatiske konfliktplot. Det er ikke nok å ta ansvar for debattens temperatur. Det må også tas ansvar for debattens innhold.

Når en offentlig skandale skal finne sin form et eller annet sted mellom trivialitet og kriminalitet, er journalisters dramaturgiske arbeid viktig. Da mobiliseres

klisjeene. Det er som det het i gamle og gode «Hallo i Uken» der liksomjournalisten i studio spurte den utegående reporteren: – Espen, kan vi si at Terje Rød-Larsen, Victor Norman eller hvem det nå er, kjemper for sitt politiske liv? Og han får svaret: – Selvfølgelig kan vi det, vi jobber da tross alt i media. Journalister er vårt nye presteskap. De forretter en tidvis krampaktig liv-og-lære-liturgi, men har ikke mye til frelse å tilby politiske syndere.

IDEOLOGISKE: Avpartifisering av pressen må ikke forveksles med avideologisering.

Moderne mediedramaer mobiliserer sterke følelser. Tårepersen gir kraft til populærpressen.

Martin Eide

Liv og lære

Klisjéanstaltene jobber ufortrødent. Det tenkes såkalt journalistisk, både her og der. Journalister måler opp avstanden mellom politikeres liv og lære. Opposisjonen lar ikke en sjanse gå fra seg til å påpeke at regjeringen ikke lever som den lærer. Liv- og lære-sjablongene mobiliseres ufortrødent. Ministeren flykter fra sine løfter, heter det gjerne. Her møter statsråden seg selv i døren, fremholder opposisjonspolitikeren, journalisten og kommentatoren. Og skal det være riktig raffinert, legges det gjerne til at statsråden heller ikke lykkes i å håndtere mediene. Men gudene skal vite at hun eller han prøver, til liks med opposisjonens aktører. Alle forsøker de å definere den politiske situasjonen, som lett kan forveksles med de journalistiske omstendigheter. Og det kan virke som om det knapt er noen vei utenom den journalistiske logikk.

Hva gjorde LOs informasjonsstrateger da deres daværende leder, Gerd-Liv Valla, dro på IKEA og Dagbladet fulgte etter, for å rapportere om hvordan Valla meldte avbud til NHO-middag på grunn av fotsmerter, for så å traske rundt på IKEA? De tenkte journalistisk. De spilte på journalistens hjemmebane. De foreslo en alternativ vinkling, en artigere vri: «LO-lederen velger folkelige IKEA framfor NHO-fiffen. Kjøttboller til 39 kroner er like godt som hjortefilet på SAS-hotellet.» Journalisten brakte ut også denne informasjonen. Budbringeren hadde et overtak. Og IKEA kunne lansere sin annonse «Tre retters middag for LO-medlemmer».

Over alt handler det om å «tenke journalistisk». Denne kompetanse er nær sagt like fremtredende utenfor som innenfor mediene. Medierammene blir fortolkningsrammer for mange aktører. Definisjonsmakten og medielogikken fenger og fanger.

Kravene til tempo og fremdrift forsterkes. Og de forstørker offentlige aktørers feilgrep. Manuela Ramin-Osmundsens avgang som barne- og likestillingsminister er en av mange mediestormer. Med Stavanger Aftenblads Sven Egil Omdal er det mulig å konkludere: «Jo da, Manuela Ramin-Osmundsen falt nok for eget grep. Men det var ikke noe pent syn å følge alle som ivrig hjalp henne å feste grepet.» Den ferske ministeren ble da også kritisert for manglende kompetanse uti rådende medielogikk.

Men høyt oppdreven kompetanse i medielogikkens kunst hjalp ikke landets olje- og energiminister da de liv- og lære-relaterte bagatellene hopet seg opp i spaltene. Åslog måtte også gå. Blodtrykket var for høyt.

Moderne mediedramaer mobiliserer sterke følelser. Tårepersen gir kraft til populærpressen. Da kan det være vanskelig å holde hodet kaldt og å holde begrepene og meningene klart for seg i vanskelige debatter om vanskelige samfunnsspørsmål. Men om det er vanskelig, så er det ikke umulig. For det er mulig både for journalister og aktører som opptrer i mediene, å påkalle fornuften. Og ikke bare følelser.

Fornuften er en slitsom ting

Heldigvis tok Darwin P. Erlandsen, presidenten i Norsk Dusteforbund, feil da han fastslo at fornuften er en ensom ting. For det er nettopp det den ikke er. Det må vi koste på oss å slå fast. Derimot kan det godt hende at fornuften er en slitsom ting.

Medienes publikum har dessuten ofte fornuften i behold, og vet å bruke den også overfor journalister. Den trente avisleser finner for eksempel lett sine favoritter blant bladfykene, og blar like kvikt forbi de som ikke holder mål – etter leserens suverene mening. Vel kommer det an på saker, men det kommer også an på skribenter. En god journalist kan redde en dårlig sak, en god sak er ikke nok til å redde en dårlig journalist.

Avislesere mener ikke bare noe om journalister, de mener også noe om journalistikk. Det hører med til dette fagets særtrekk at alle er meningsberettiget om dets virke. Lekfolks interesse for faget, og for fagets problemer og muligheter, har krav på interesse. I en ny mediesituasjon har avislesere også fått økte muligheter til å kikke journalistene i kortene, i noen grad til å kontrollere kilder og finne alternativ informasjon. Kanskje er budbringerens overtak i ferd med å løsne. Det glipper for budbringeren som later som ingenting, og som dyrker egen selvtilfredshet like ivrig som før.

Da gjenstår det bare å trøste seg med en annen av Darwin P. Erlandsens innsiktsfulle deviser: Columbi egg ble ikke lagt på en dag.

OM FORFATTEREN:

Martin Eide (født 1956) er professor ved Institutt for informasjons- og medievitenskap ved universitetet i Bergen. Han har utgitt en rekke bøker om medier, politikk, journalistikk og historie, senest «Journalistiske nyorienteringer».

MEDIESTORM: Avgangen til Manuela Ramin-Osmundsen som barne- og likestillingsminister 14. februar 2008, og avgangen til Åslaug Haga som olje- og energiminister 19. juni 2008 er to av mange mediestormer fra de siste årene. Faksimiler fra Dagbladet 2. april 2008, VG 3. april 2008, Vårt Land 20. juni 2008 og Klassekampen 12. mai 2009

“ Det er ikke etnisk bakgrunn som avgjør om en journalist skriver godt om flerkulturelle saker, men hvor mye flerkulturell kunnskap journalisten har.

Redaktør Majoran Vivekananthan

Media ▶

Hijab i politiet

– frå lokal gladsak til nasjonal symbolkamp

SRØRSMÅLET: 23 år gamle Keltoum Hasnaoui Missoum frå Sandnes blei landskjent då ho henvendte seg til Politidirektoratet med spørsmål om det var lov å bruke hijab til politiuniforma.
Foto: Kristian Jacobsen/ Stavanger Aftenblad

Fredag 26. september var førstesida i Stavanger Aftenblad dominert av ei oversikt over dei rikaste mennene og kvinnene i Rogaland. Men det var ikkje dei lokale milliardærane, men eit meir anonymt spørsmål i stolpen ved sida av som skulle visa seg å ha størst sprengkraft, og nesten føra til ei nasjonal politisk krise eit halvt år seinare.

Tekst:
Tom Hetland

SPRENGKRAFT: Hijab-saka fekk ikkje stor plass på forsida av Stavanger Aftenblad 26. september 2008, men den skulle vise seg å ha nasjonal sprengkraft.

«Kan en politikvinne ha hijab?» var spørsmålet som viste til eit oppslag på side 6 og 7 inne i avisa, skrive av journalist Tove M. E. Bjørnå ved Aftenbladets Sandnes-kontor. Saka handla om 23 år gamle Keltoum Hasnaoui Missoum frå Sandnes, innvandrar med algerisk bakgrunn, som hadde vendt seg til Politidirektoratet med spørsmål om det var lov å bruka hijab til politiuniforma. Keltoum hadde tidlegare arbeid som vektar, men hadde eit sterkt ønske om å bli politikvinne. Samtidig var det vesentleg for henne å gå med hijab for å markera sin religiøse identitet.

For Aftenbladet var dette ein sjanse til å setja på dagsordenen ei prinsipielt viktig nyhetssak, som kanskje kunne få gjennomslag nasjonalt. Redaksjonen har som erklært mål å vera blant dei seks mest siterte i landet. Derfor vil me alltid vera på jakt etter

lokale saker som har potensial til å bli lagt merke til også utanfor regionen. Det skulle etter kvart visa seg å slå til over all forventning.

Vinkinga på saka dei første dagane var prega av Keltoums perspektiv. Bjørnå oppsummerer i ettertid at «muslimar blir ofte brukt som et samlebegrep. Jeg ønsket derfor å vise leserne mennesket Keltoum Hasnaoui Missoum, hennes tanker, følelser og refleksjoner, i tillegg til den prinsipielle siden av saken».

Aftenbladet har tradisjonelt hatt ei positiv haldning til det fleirkulturelle samfunnet. Dette slo gjennom då me kommenterte saka på leiarplass dagen etter. Sjølv om leiaren tok høgde for at hijab også kan oppfattast som eit kvinneundertrykkande symbol, var konklusjonen at «hijabbærende politikvinne vil

Nå bryt stormen laus. Arne Johannessen rykker ut igjen. Politikarar frå fleire parti, også dei raud-grøne, markerer motstand. Meiningsmålingar viser massivt fleirtal mot hijab.

Tom Hetland

sende sterke signaler om likestilling, frihet og toleranse inn i innvandrer miljøene. Det vil også være et tydelig symbol på det flerkulturelle Norge». Her var altså ei ung, lokal kvinne som med sitt initiativ ville kunna føra integreringa eit steg vidare.

Dei første kommentarane til saka var forsiktige. Politidirektoratet var nølande, men ville undersøka andre lands praksis. Aftenbladet kunne opplysa om at hijab var i bruk til polituniforma både i Sverige, Storbritannia og Irland.

Me hadde samtidig eit klart syn for at spørsmålet var kontroversielt. Eit første teikn på det var nettpollinga ein av dei første dagane, der heile 5300 personar deltok (rekorden er cirka 8000), og der 83 prosent av dei var mot å la polititjenestekvinner få bruka hijab til uniforma. Sjølv om dette var eit sterkt signal, forstod me nok likevel ikkje fullt ut kor sterke kjensler hijab-spørsmålet skulle vekka. Kritiske haldningar til det fleirkulturelle samfunnet generelt og til muslimar spesielt er gjerne overrepresenterte i debattar og avrøystingar på nettet, og det kan nok vera at me av den grunn undervurderte sprengkrafta i akkurat denne saka. Når me går gjennom saka i ettertid, er både journalist og redaktør samde om at me burde ha lodda djupare i hijab-motstanden og vist fram meir av han på eit tidlegare tidspunkt.

Likevel, lenge var Aftenbladet ganske aleine om å skriva om saka, og temperaturen var framleis ikkje svært høg. Rett nok uttalte leiaren i Politiets Fellesforbund, Arne Johannessen, seg negativt til hijab alt i oktober, men saka verserte framleis i dei byråkratiske irrgangane og var ennå ikkje blitt ei varm potet i det offentlege rommet. Journalist Bjørnå arbeidde i denne fasen tett opp mot apparatet i Politidirektoratet og Justisdepartementet for å få ut informasjon om kva som ville bli svaret på Keltoums førespurnad. Bjørnå opplevde arbeidet som vanskeleg, saksbehandlinga virka diffus og tåkelagt, ingen ville kommentera saka eller kor ho låg i systemet. Det vart viktig å etablera eit forhold til fleire kjelder i statsapparatet, og å bruka innsynsretten i offentleglova.

I mellomtida heldt Aftenbladet saka varm, blant anna med eit oppslag i oktober om at Keltoum hadde fått både støtte og sjikane etter utspelet sitt, med reportasjar om unge muslimske kvinners syn på hijab og om hijab-bruk i politiet i andre land. Det var også ein artikkel som viste til at dagens politiu-

form har fleire kors, og at det kunne bana veg for eit ja til hijab.

Mot slutten av januar var det tydeleg at det nærma seg ei avgjerd. Stadig var det like vanskeleg å få ut informasjon frå direktorat og departement. Det var uråd å finna brevet med Politidirektoratets innstilling i postlistene, trass i at det seinare viste seg at brevet var oversendt 10. november 2008, og stempla «mottatt» i Justisdepartementet 2. desember 2008. Dette vart seinare ei prinsippsak for Norsk Presseforbund og eit sentralt punkt i den politiske debatten om sakshandteringa. Aftenbladet klagde og kravde innsyn 22. januar. Me kritiserte hemmeleghaldet på leiarplass 24. januar.

Først 4. februar, etter puring, får Aftenbladet innsyn i brevet og kan offentliggjera innstillinga frå Politidirektoratet, som er positiv til hijab. Kommunikasjonssjef Gunnar A. Johannesen i Justisdepartementet stadfester deretter at «politiets uniformsreglement skal endres slik at det gis anledning til bruk av religiøst hodeplagg sammen med politiuiformen». Saka blir lagt ut på våre nettsider og sendt til NTB, og Justisdepartementet legg saka ut på sine nettsider nokre timar seinare.

Nå bryt stormen laus. Arne Johannessen rykker ut igjen. Politikarar frå fleire parti, også dei raud-grøne, markerer motstand. Meiningsmålingar viser massivt fleirtal mot hijab, og det blir danna Facebook-grupper for å driva kampanje mot vedtaket. Hijab er tema for debattprogramma Tabloid, Redaksjon 21 og Dagsnytt 18 fleire dagar på rad. Frp får framgang på partibarometra. Saka utviklar seg til ei politisk belastning for regjeringa og spesielt for justisminister Knut Storberget, som 27. februar avbryt vinterferien for å halda pressekonferanse der han kunngjer at departementet snur i hijab-saka. Seinare blir han sjukmeldt i to veker på grunn av arbeidspresset. Det blir skumla om at politiske rådgivarar i departementet, blant dei norsk-pakistanske Hadia Tajik frå Rogaland, skulle ha manipulert fram eit positivt vedtak bak kulissane, men saka får til slutt ingen politiske konsekvensar for dei involverte.

I denne intense fasen kunne ikkje Aftenbladet lenger vera nyhetsleiande, men vår rolle i å setja saka på dagsordenen og driva fram ei offentliggjering vekte likevel betydeleg interesse. Og me var uansett nokså aleine om å bry oss om den ulykkelige Keltoum,

KONTROVERSIELT: I februar 2009 blei hijab tema for debattprogramma Tabloid, Redaksjon 21 og Dagsnytt 18 fleire dagar på rad. Foto: Torstein Lillevik/ Stavanger Aftenblad

som måtte sjå sine draumar falla i grus, og som fekk store personlege belastningar ved å vera den som var opphav til striden.

Journalistisk sett var denne saka på fleire måtar ei fjør i hatten for Stavanger Aftenblad – ut frå våre mål om å medverka til å setja dagsorden både regionalt og nasjonalt og å setja problem under debatt. Tove Bjørnås iherdige arbeid for å vinna fram mot gjenstridige saksbehandlarar og etatsjefar har også fått fortent ros.

Ein kan likevel spørja seg om saka ville fått eit anna forløp dersom Aftenbladet på eit tidlegare tidspunkt hadde lykkast med å få til ei politisering av hijab-spørsmålet, både ved å synleggjera motstanden meir, og ved å pressa nasjonale politikarar ut på banen til ein offentleg debatt. Til vårt forsvar skal det seiast at både Storberget og andre var lite interesserte i det. Hijab-saka levde i fleire månader sitt liv hovudsakleg i dei byråkratiske korridorane, noko som i sin tur blant anna gav opphav til konspirasjonsteoriar. Då saka eksploderte i februar, var det dessutan tydeleg at både justisministeren og andre var lite førebudde på å handtera dei prinsipielle og ideologiske sidene ved hijab-spørsmålet, og tittelen

på Aftenbladets siste leiar om saka, «Famling i det fleirkulturelle», framstår også i dag som dekkande. «Nettopp den som har eit grunnleggjande positivt syn på det fleirkulturelle samfunnet, må ta ansvar for å føra ein grundig og open debatt om kva verdier og spelereglar som skal gjelda der,» skriv me i leia- ren 21. februar. Det er ein kritikk som først og fremst rettar seg mot regjeringa, men i konklusjonen kan det også lesast ein viss porsjon sjølvkritikk.

Ville saka fått eit anna forløp dersom Aftenbladet på eit tidlegare tidspunkt hadde lykkast med å få til ei politisering av hijab-spørsmålet?

Tom Hetland

OM FORFATTAREN:

Tom Hetland (født 1954) er sjefsredaktør i Stavanger Aftenblad.

FØRST UTE: Utrop er Norges første flerkulturelle avis og har eksistert som papirutgave i fem år.

Flerkulturell journalistikk i praksis

Tekst: Majoran Vivekananthan

Ti prosent av Norges befolkning har innvandrerbakgrunn, og utgjør en stor gruppe potensielle medieforbrukere. Redaksjonene mister lesere og seere fordi de ikke representative nok.

Da Magazinet trykket tegningene av Muhammed, var tidspunktet muslimenes helligdag ramadan. Også da NRK viste dokumentaren om redaktør i Magazinet Vebjørn Selbekk under karikaturstriden, var det islamsk høytid. Dette var ekstra sterkt for en del muslimer, og flere konspirasjonsteorier verserte i det muslimske miljøet. Hvor ofte ser vi for eksempel krenkende tegninger av Jesus i juletida? Det er kanskje ikke lett for mediebransjen å ta hensyn til hvilke folkegrupper som har hvilke helligdager. Men verre gikk det da Opplysningskontoret for kjøtt serverte gratis fårrikål på Rådhusplassen på Fårrikåls dag i fjor. Kontoret, som skulle ta hensyn til mangfoldet i Oslo, bestilte to tonn halalkjøtt, og så viste det seg at muslimene feiret ramadan den samme måneden og derfor fastet. Eksemplene illustrerer en økende interesse for nye målgrupper, men det være seg mediebedrifter, næringslivet eller den offentlige sektoren: Disse har lite kunnskap om etniske minoriteter som målgruppe.

Utrop er Norges første flerkulturelle avis, og den har eksistert som papiirutgave i fem år. Redaksjonen består av medarbeidere fra mer enn ti nasjoner. Utrop har som mål å samle mennesker med forskjellig etnisk bakgrunn under et flerkulturelt grunnlag og på like vilkår for å få til et tolerant samfunn med respekt for mangfoldet. Gjennom arbeidet med avisen har vi fått svært god kunnskap om hvordan flerkulturell journalistikk kan praktiseres på en god måte.

Minoriteter som medieforbrukere

Personer med innvandrerbakgrunn leser norske aviser på internett tilnærmet like mye som etniske nordmenn, ifølge en undersøkelse fra TNS Gallup¹. Samtidig viser undersøkelsen at avislesing på papir er lavere blant denne gruppen sammenliknet med resten av befolkningen. Spørsmålet som flere medie- og kommunikasjonsarbeidere nå stiller seg, er hvordan de skal nå fram til minoriteter som lesere og mottakere av informasjon.

Kjønn, inntektsforskjeller, bosted og alder er viktige variabler når man kartlegger målgrupper. Det er også vanlig å legge til minoritetsbakgrunn som en variabel i denne rekken. Men minoriteter er ikke en homogen gruppe. Her finner vi for eksempel taxisjåfører med minoritetsbakgrunn som foretrekker å lese VG, mens intellektuelle minoriteter foretrekker å lese Morgenbladet. Det skrives mye om innvandrere generelt, hvor personer som kommer fra Øst-Europa og Afrika blir satt i samme bås. «Innvandrere» brukes ofte som et begrep på en gruppe som egentlig er veldig sammensatt, og det blir derfor vanskelig for innvandrere å identifisere seg med det som står skrevet. De fleste identifiserer seg som norskpakistaner, norsktamil, norskvietnameser osv. heller enn som «innvandrere» eller «andregenerasjons innvandrere». Derfor leser personer med minoritetsbakgrunn aviser i mindre grad, fordi de ikke

1 www.utrop.no/7389

“Utrops erfaring er at det er en stor andel ressurspersoner og representanter for ulike minoritetsmiljøer som er villig til å uttale seg i media.

Majoran Vivekananthan

MANGFOLD: Redaksjonen i Utrop består av medarbeidere fra mer enn ti nasjoner, og har som mål å samle mennesker med forskjellig etnisk bakgrunn.

identifiserer seg med det som skrives i avisene, og fordi det som opptar dem, i liten grad får spalteplass.

Relevans og interesse

En av grunnene til at tegningene av Muhammed-karikaturen skapte sterke reaksjoner på internasjonalt nivå, er at dette berører identiteten til mange muslimer. En lærdom man kan trekke fra denne saken, er at stoff som handler om den gruppen det gjelder, i større grad når fram enn generelle innvandrersaker der folkegrupper fra forskjellige kontinenter blir påsatt den felles merkelappen «innvandrere.» Da den indiske skuespilleren Arshad Warsi besøkte

Norge i forbindelse med Bollywood-festen i august i fjor, var det ingen aviser som brakte noe intervju med ham. I India og Pakistan er han mer kjent enn noen Hollywood-stjerne og derfor meget aktuell å intervju. Saker som omhandler en bestemt etnisk gruppe, treffer denne gruppen bedre enn andre saker. De ulike gruppene etterspør saker som handler om sin egen gruppe.

En dag i mai i fjor kom mange etiopiere til Utrops kontor for å kjøpe en utgave av avisen. Det viste seg at en sak som avisen skrev om oromofolket, den største minoritetsgruppen i Etiopia, vekket interesse blant denne gruppen. Indere og pakistanere tiltrek-

kes av Bollywood, og tamiler, kurdere og palestinere er opptatt av konflikten i hjemlandet osv. Selv om det fungerer godt å bruke vanlige journalistiske kriterier som geografisk nærhet og informasjonsplikt for valg av saker, kjennetegnes god flerkulturell journalistikk blant annet ved å dekke det erfaringsnære for målgruppen, og ved å definere nærmere hvem det er, og å snakke med dem det gjelder.

Å snakke om og med gruppen det gjelder

Diskusjonen i pressen handler ofte om og når man skal oppgi etnisk opprinnelse i omtale av kriminalsaker, men ikke om hvordan. «Personen var av utenlandsk opprinnelse» er det mest brukte i norske medier, men dette begrepet er uklart, og journalistene blander ofte begrepene, ifølge Lindstad & Fjeldstad (2005). Det er upresist å snakke om «innvandrere» når det for eksempel dreier seg om østeuropeiske utlendinger som kommer til Norge i den hensikt å begå kriminalitet. Også når sosiale utfordringer diskuteres, er det viktig å snakke om eller med den gruppen det gjelder. Det er relevant, og ikke minst svært målrettet og vil også vekke interesse hos målgruppen.

Arbeidsledigheten, for eksempel, er mye høyere blant afrikanere enn blant andre grupper innvandrere. Hvis vi ikke identifiserer hvem problemet gjelder, kan vi heller ikke gjøre noe med det. Erfaringene i vår avis viser at det er viktig å snakke med den gruppen det gjelder. Det er for eksempel dokumentert at khatmisbruk utelukkende finner sted blant somaliere, likevel omtaler Aftenposten Aften khatmisbrukere som afrikanere i reportasjen «Lut lei khatmisbrukerne» (31.05.2006). Enda verre ble det da noen medier siterte saken med overskriften «innvandrere tygger khat». Det er når pressen ikke våger å være tydelig i begrepsbruken at de er med på å stigmatisere en hel gruppe.

Journalister slurver ofte med begrepsbruk. Jeg skal ikke gå inn på hvilke begreper og hvordan dette skjer, men det er viktig å bruke riktige begreper om de gruppene det gjelder. I kriminalsaker er det lite relevant å oppgi etnisk bakgrunn, likevel skjer det i stor skala (Lindstad & Fjeldstad, 2005). Men når sosiale problemstillinger diskuteres, er både forskere og journalister uklare når det gjelder å oppgi tydelig hvilken etnisk gruppe dette gjelder. Dersom arbeidsledigheten er større blant afrikanere enn resten av innvandrerbefolkningen, må vi kunne skrive det og

diskutere dette uten å være redd for å bli stemplet som det ene eller andre.

Til tross for at Statistisk sentralbyrå i mange år har påpekt denne tendensen blant arbeidsledige, har problemet vært lite diskutert, og få tiltak satt i gang.

Kilder

Det er en feilantakelse at det er mangel på gode kilder. Utrops erfaring er at det er en stor andel resurspersoner og representanter for ulike minoritetsmiljøer som er villig til å uttale seg til media. Men både de riksdekkende mediene som NRK, TV 2, Aftenposten, VG og Dagbladet har en tendens til å bruke de samme kildene igjen og igjen. Det later til at enkelte journalister tolker dårlig norskkunnskap som mangel på generell kunnskap. Og dette er ikke annet enn stereotypi.

Ifølge Lindstad & Fjeldstad (2005) er det ofte hvite kilder som uttaler seg på vegne av innvandrere, oftere menn enn kvinner.

Samtidig har Utrop erfart at det er vanskeligere å få enkeltpersoner til å stille opp som case i ulike saker. Dette kan være på grunn av dårlig erfaring knyttet til media i hjemlandene eller redselen for negativ dekning fra norske medier. En undersøkelse² av norske journalisters forhold til innvandrere viser at én av fire journalister avslører at andre kolleger har rasistiske holdninger. Undersøkelsen ble gjennomført av analysefirmaet AC Nielsen. 1163 journalister har deltatt i kartleggingen. Halvparten av respondentene jobber i riksmidia.

Undersøkelsen viser at personer med innvandrerbakgrunn sjelden opptrer som aktører eller kilder i stoff som ikke spesifikt omhandler innvandrerspørsmål. Innvandrere er også underrepresentert som kilder i saker som direkte angår dem.

Hele syv av ti journalister sier etnisk opprinnelse blir brukt i norsk journalistikk uten at det er relevant. I mediene er innvandrere som oftest omtalt i krimjournalistikken og i saker som angår innvandrerpolitiske spørsmål. En sjelden gang er de representert i andre deler av samfunnsdebatten. Denne trenden bidrar til å speile et negativt bilde av en stor gruppe i samfunnet.

² <http://www.nrk.no/nyheter/1.5357524>

I noen tilfeller er det positivt om intervjuobjektet og journalisten har samme etniske bakgrunn.

Majoran Vivekananthan

FORTRINN: I Utrop har de erfart at noen intervjuobjekter lettere åpner seg om journalisten har samme etniske bakgrunn som en selv.

Når dette sammenholdes med at mange opplever det som vanskelig å få kilder fra innvandremiljøer i tale, og at svært mange opplever de samme miljøene som lukkede, er det åpenbart at mange redaksjoner har en jobb å gjøre.

Tillit

I noen tilfeller er det positivt om intervjuobjektet og journalisten har samme etniske bakgrunn. I Utrop har vi opplevd at intervjuobjektet har lettere for å åpne opp og tør å fortelle sensitive historier fordi kilden får tillit til journalisten. Da Utrops russiske journalist intervjuet en russisk prostituert, fikk kilden så god kontakt og tillit til journalisten at kilden valgte å stå fram med navn og bilde. Kilden var trygg på at hun ikke ville bli eksponert på en uønsket måte, og kunne dermed åpne opp og fortelle sin personlige historie.

Men det kan også være positivt med ulik kulturell bakgrunn. Da et afrikansk TV-team oppsøkte sitt eget miljø for å lage tv-reportasje om problemet rundt bleking av hud for å bli lysere, ble teamet blankt avvist. Men da Utrop sendte en nysgjerrig etnisk norsk journalist, var det derimot mulig å lage en god sak. Kildene ville forklare og fortelle hvorfor dette fenomenet eksisterte. Vår journalist gikk dypere inn på temaet, og så på problemet fra et historisk perspektiv med fokus på slavetiden, kosmetikkindustrien, manglende svarte rollemodeller osv. Saken ble meget godt mottatt i miljøet. Dagsavisen derimot, siterte saken og laget en ny vinkling med overskriften «Foreldre tvinger barna til å bleke huden», noe det ikke var dekning for i artikkelen. Dagsavisens journalist presenterte dette problemet på linje med tvangsekteskap og omskjæring, og ikke som et selvbildeproblem som både voksne og tenåringer var opptatt av.

Flerkulturelle journalister

Flerkulturelle journalister har kontakter og nettverk i sine egne miljøer, dessuten har de kunnskap og erfaring om de temaene som berører denne gruppen. Det er dermed ikke sagt at flerkulturelle journalister skriver bedre flerkulturelle saker enn etniske norske journalister. Utrop har også lagt merke til en rekke etnisk norske journalister med flerkulturell kunnskap som har utmerket seg i medielandskapet. Dyktigheten har ingen sammenheng med kulturell bakgrunn. Det er ikke etnisk bakgrunn som avgjør om en journalist skriver gode flerkulturelle saker, men hvor mye flerkulturell kunnskap journalisten har.

Gode vinklinger

For å oppfylle prinsippet om å reflektere sammensetningen i befolkningen gjør enkelte majoritetsmedier store anstrengelser for å nå fram til etniske

NETTVERK: Flerkulturelle journalister har kontakter og nettverk i sine egne miljøer, dessuten har de kunnskap og erfaringer om de temaene som berører denne gruppen.

minoriteter som lesere ved å skrive flere saker som angår innvandrere. Men det er langt igjen før vi får gode flerkulturelle saker som også vil vekke interesse blant minoritetsbefolkningen. Riktig begrepsbruk og gode vinklinger på relevante og interessante saker er veier til dette målet.

Antall personer med innvandrerbakgrunn kommer til å øke med årene. Utfordringer som redaksjoner står overfor, er store. Det kan tenkes at en av grunnene til at Dagsavisen synker i opplag, er at de ikke klarer å få fotfeste hos arbeiderbevegelsen, siden denne gruppen i større grad består av innvandrere nå enn før. Siden så mange som 26 prosent av befolkningen i Oslo har innvandrerbakgrunn, er det fare for at manglende representativitet i journalistikken går ut over avisens økonomi.

Mediene har også et samfunnsansvar ved å bidra til et samfunn som er tolerant og inkluderende, og som har respekt for det mangfoldet som finnes i samfunnet. Og for at norske medier skal lykkes med å få fram gode flerkulturelle saker rettet mot et flerkulturelt publikum, må de altså:

- } Velge ut saker som ligger erfaringsmessig nær målgruppen.
- } Våge å snakke med og om den etniske gruppen det gjelder.
- } Ha et mangfold av journalister, både etniske norske og etniske minoriteter.
- } Ha gode vinklinger og legge godt gammeldags journalistisk håndverk til grunn.

“Det er ikke etnisk bakgrunn som avgjør om en journalist skriver godt om flerkulturelle saker, men hvor mye flerkulturell kunnskap journalisten har.

Majoran Vivekananthan

OM FORFATTEREN:

Majoran Vivekananthan (født 1977) er initiativtaker og ansvarlig redaktør i Norges første flerkulturelle avis Utrop.

VARIERT BAKGRUNN: Journalistutdanningen har en utfordring med å klare å øke rekrutteringen av journalister med innvandrerbakgrunn, slik at sammensetningen av studenter avspeiler befolkningen.

Journalistutdanningen i et mangfoldssamfunn

«Det hadde vært morsomt hvis en jente med somalisk bakgrunn hadde skrevet om skøyteforbundet i Norge og deres behandling av skøytetreneren Peter Mueller.»

Sitatet er fra cand. polit. Mohammad Saqibs leserinlegg i Aftenposten (6.01.2010). Saqib følger i innlegget sitt opp en kommentar fra kultur- og debattredaktør Knut Olav Åmås (31.12.2009), og sier seg enig med Åmås i «at minoritetene i mediene stort sett snakker om islam og integrering». Innlegget avspeiler to av hovedutfordringene for norske medier og for journalistutdanningen: 1) Vi må slutte å tenke at journalister med minoritetsbakgrunn først og fremst bør dekke spørsmål som har med minoriteter å gjøre. 2) Vi må bruke kilder med minoritetsbakgrunn i alle typer stoff og sjangrer.

Faktisk har minoritetsjournalister arbeidet med annet enn integrering og islam. Det gjelder for eksempel pakistansk-norske Raheela Kokab, som har ledet programmet «Sommeråpent», en av artikkelforfatterne, Khan-Østrem, som i flere år var kulturjournalist i Aftenposten og NRK, og indisk-norske Mala Wang-Naveen, som i nærmere ti år har vært kulturjournalist i Aftenposten.

De to nevnte utfordringene ligner til forveksling de som kvinnelige journalister sto overfor på 70- og 80-tallet, og hva skjedde? Jo, vi kvinner gjorde «opprør» i redaksjonene mot utelukkende å jobbe med de såkalte myke temaene. Når vi fikk anledning til å dekke framlegget av statsbudsjettet, kommunebudsjettet eller en omdiskutert byggesak, jobbet vi bevisst med å finne kvinner, og kanskje også barn, som kilder. I tillegg klarte vi å øke kvinnerekruttingen til faget og brukte som argument at redaksjonene burde avspeile sammensetningen i befolkningen. Medlemsstatistikken til Norsk Journalistlag viser at i 1981 var kvinneandelen 20,2 prosent, mens den i 2008 var 42,98 prosent.

Nå står mediene og journalistutdanningene overfor en lignende utfordring: vi må øke rekrutteringen av journalister med minoritetsbakgrunn og derfor tilstrebe at sammensetningen i studentmassen avspeiler sammensetningen i befolkningen. Journalistutdanningen sliter med denne avspeilingen – ikke bare hva angår innvandrere, men også hva angår kjønn og sosial bakgrunn. I motsetning til tidligere har vi nå stor overvekt av kvinnelige studenter. Høsten 2009 startet 58 jenter ved journalistutdanningen, Høgskolen i Oslo (HiO), hvilket utgjorde hele 69 prosent. Studentene har relativt lik sosial bakgrunn: ved de statlige utdanningene er journaliststudentene i stor grad barn med høyt utdannede foreldre. (Bjørnsen, Hovden og Ottosen, 2007)

I denne artikkelen vil vi konsentrere oss om tiltak for å øke rekrutteringen av studenter med minoritetsbakgrunn. Samtidig vil vi redegjøre for tankegangen i undervisningen med sikte på å utdanne journalister som, uavhengig av etnisk bakgrunn, kan dekke alle sider av samfunnet. Dette handler vel så mye om at studenter med etnisk norsk bakgrunn åpner opp for å bevege seg i andre miljøer enn det de vanligvis gjør.

Status og rollemodeller

I 2005 nedsatte avdelingsstyret ved Avdeling for journalistikk-, bibliotek- og informasjonsfag (JBI) et utvalg med sikte på å vurdere tiltak for å øke rekrutteringen av studenter med minoritetsbakgrunn til journalistutdanningen ved HiO. Erfaringen viste at den «markedsføringen» av utdanningen man hadde gjort på videregående skoler til dels i egen regi, til dels i samarbeid med Oslo Journalistlag og Fritt Ord, ikke hadde gitt tilstrekkelig uttelling.

Tekst:
Anne Fogt og
Nazneen
Khan-Østrem

UTFORDRING: En av hovedutfordringene for norske medier er å bruke kilder med minoritetsbakgrunn i alle typer stoff/sjangre.

Studenter med minoritetsbakgrunn og med høy poengsum fra videregående skoler søkte seg til juriststudiet og/eller til medisinstudiet, men ikke til journalistutdanningen. Journalister hadde rett og slett ikke den samme status i innvandremiljøene som spesielt leger og jurister. Heldigvis ser dette ut til langsomt, men sikkert å endre seg. Dette er ikke utdanningens fortjeneste, men skyldes at mediene selv er blitt oppmerksom på de mange fordelene ved å ansette journalister med minoritetsbakgrunn. De er språkmektige – ofte behersker de ett eller flere språk som ytterst få journalister med etnisk norsk bakgrunn gjør. I tillegg er de «døråpnere» for journalistkolleger til miljøer som journalister med utelukkende norsk bakgrunn har liten kontakt med. Flere og flere ulike medier ansetter derfor «utradisjonelle» journalister, som fungerer som rollemodeller for ungdommer med minoritetsbakgrunn. Å bli presentert for slike rollemodeller daglig gjennom radio, tv, nettaviser og trykte medier er kanskje den faktoren som har størst positiv virkning på rekrutteringen. Her har NRKs Noman Mubashir, TV2s Mah-Rukh Ali og Kadafi Zaman vært viktige og synlige rollemodeller.

I tillegg bør det sies at journaliststyrket er et utpreget middelklasseyrke, og det er sannsynlig å tro at når minoritetsbefolkningen, som i all hovedsak tilhører arbeidsklassen, beveger seg sosialt, vil også flere med minoritetsbakgrunn søke seg til mer liberale yrker som nettopp journalistikk. Dette viser undersøkelser fra blant annet Storbritannia og USA.

Rekrutteringstiltak

I denne sammenhengen vil vi framheve NRKs flerkulturelle rekrutteringsprosjekt. Det ble startet fra nyttår 2008 med sikte på å gi stipendiater opplæring og praksis. I tillegg til flerkulturell bakgrunn er det nødvendig med gode allmennkunnskaper, relevant høyere utdanning og/eller journalistisk erfaring. I NRK hadde det lenge vært snakk om å synliggjøre et flerkulturelt Norge i programmene og sette i gang et prosjekt for aktivt å rekruttere og profilere journalister med flerkulturell bakgrunn. Fra nyttår 2008 startet de første fem stipendiatene i opplæring og praksis i NRK, og senere er det tatt opp ytterligere fire kull. Stipendiatene har hatt bakgrunn fra Afrika, Asia, Sør-Amerika og Øst-Europa. På bakgrunn av erfaringene så langt innfører NRK en lengre stipendiaterperiode for det kullet som begynner høsten 2010. Planen innebærer ti måneder med opplæring og praksis etterfulgt av to måneder med sommerjobb.

Også andre tv-kanaler, ikke minst TV2, har de siste årene styrket rekrutteringen av journalister med flerkulturell bakgrunn. Ved journalistutdanningen, HiO, har vi stor tro på at denne profileringen av journalister vil bidra til at ungdommer med minoritetsbakgrunn i større grad enn i dag søker seg til den ordinære journalistutdanningen, som blant annet vi representerer.

Kvotordning

Fordi omtrent nesten ingen studenter med minoritetsbakgrunn søkte opptak ved journalistutdanningen gjennom det tradisjonelle opptaket, konkluderte

Vi må slutte å tenke at journalister med minoritetsbakgrunn først og fremst bør dekke spørsmål som har med minoriteter å gjøre.

Anne Fogt og Nazneen Khan-Østrem

utvalget som ble nedsatt ved JBI i 2005, med at man burde forsøke å øke rekrutteringen gjennom den såkalte praksiskvoten, det vil si den kvoten av studenter som kommer inn på utdanningen på bakgrunn av at de har minimum et års praksis fra en redaksjon. Utvalget ønsket et systematisert samarbeid med redaksjoner om dette. Før dette i det hele tatt rakk å bli nærmere drøftet, besluttet departementet å innføre en minoritetskvote på fem studenter årlig ved utdanningen i Oslo. Flere journalister med minoritetsbakgrunn ga uttrykk for at de ikke likte tiltaket, og undertegnede, som selv hadde sittet i det omtalte utvalget, var heller ikke udelt begeistret fordi vi fryktet at dette skulle innebære en stigmatisering av dem som var kommet inn på minoritetskvoten, jf. debatten om kjønnskvotering.

Frafallet har vært relativt høyt blant studenter som er tatt opp på kvoten. En av grunnene er at studiet stiller store krav til språk- og sjangerforståelse. Derfor har vi fra høsten 2009 iverksatt en mentorordning der studenter kan få hjelp av eldre studenter eller av utdannede lærere til å mestre journalistispråket og de journalistiske sjangrene. Gjennom slike tiltak håper vi å gjøre de studenter som blir tatt opp på minoritetskvoten, motivert til å gjennomføre et relativt tøft studium. For øvrig ser vi de siste årene en økende tendens til at søkere med minoritetsbakgrunn kommer inn via ordinært opptak, det vil si de foretrekker journaliststudiet selv om de er faglig sterke og har poeng nok til å komme inn på andre studier som også krever høy poengsum.

Innholdet i undervisningen

I flere år opererte vi ved journalistutdanningen i første semester med det vi kalte «Flerkulturell uke» der vi rettet søkelys på det flerkulturelle Norge og medienes betydning i denne sammenhengen. Etter hvert fant vi ut at dette kanskje ikke var den mest hensiktsmessige måte å undervise på, men at dette temaet burde gå på tvers av all undervisning ved utdanningen. For eksempel har vi i kurset kulturjournalistikk tatt opp dekningen av minoriteter og verdispørsmål ved å invitere blant annet medlemmer fra det mosaiske trossamfunn til utdanningen. Vi har hatt paneldebatter med personer som representerer et tverrsnitt av religioner og minoriteter, og vi har hatt forelesninger om islam og karikaturtegningene. I forelesningsrekken «Medier og Samfunn» tar vi opp ulike spørsmål knyttet til minoriteter, blant annet språkbruk og religion.

OMDØMMEPROBLEM: Journaliststudiet har slitt med at det ikke har hatt samme status i innvandremiljøer som spesielt lege- eller jussutdanningen.

Det er viktig å knytte opp undervisningen til diskusjonen i det offentlige rom. Vi ser imidlertid at studentene trenger mer kunnskaper om mangfoldssamfunnet, og derfor arbeider vi nå med et opplegg fra høsten 2010 som inneholder konkrete praktiske oppgaver på bakgrunn av en mer teoretisk innføring i tema. Fordi vi er en høgskole i Oslo, kommer vi antagelig til å ta utgangspunkt i det flerkulturelle Oslo (sosiologisk/politisk/geografisk og religiøst), og gi oppgaver med utgangspunkt i lokalsamfunnet/bydelene. Flere studenter – med etnisk norsk bakgrunn – har for øvrig påpekt at de savner undervisning i journalistikk og religioner. Dette er derfor også et moment som vi bør ha med i den videre utviklingen av journaliststudiet.

Staben ved journalistutdanningen, HiO, er særdeles internasjonalt orientert og genuint opptatt av at utdanningen skal avspeile et mangfoldssamfunn. Dette gir seg utslag i de ansattes forskning og i deres forskningsbaserte undervisning. Vi er opptatt av at journalistikken i norske medier skal være inkluderende og at både journalister med minoritetsbakgrunn og med etnisk norsk bakgrunn skal bidra til dette. Nettopp derfor er det viktig at vi rekrutterer studenter fra ulike miljøer og kulturer.

OM FORFATTERNE:

Anne Fogt (født 1951) er studieleder ved Journalistutdanningen ved Høgskolen i Oslo. **Nazneen Khan-Østrem** (født 1968) er høyskolelektor ved Journalistutdanningen ved Høgskolen i Oslo.

Mot en mer mangfoldig journaliststand

POSITIV UTVIKLING: Lederen for Norsk Journalistlag, Elin Floberghagen, mener norske medier er flinkere i dag enn for ti år siden til å rekruttere personer med innvandrerbakgrunn.

– Fravær av journalister med innvandrerbakgrunn kan bidra til at viktige saker forblir usynlige i den offentlige debatten, sier leder for Norsk Journalistlag Elin Floberghagen.

Tekst: IMDi

– Prosentandelen journalister med innvandrerbakgrunn er fremdeles lav i norske redaksjoner. Men den er økende, og det har skjedd en positiv utvikling de siste årene. Jeg vil understreke at det er vilje i mediebedriftene til å rekruttere bredt, og at det er større mangfold i redaksjonene nå enn for ti år siden, sier Floberghagen.

Pr. 01.01.2009 bodde 508 000 innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge. Til sammen utgjør disse rundt 11 prosent av befolkningen i Norge. I Oslo er andelen 26 prosent. Hvor mange av NJs 9 551 medlemmer som har innvandrerbakgrunn, finnes det ikke tall på, men leder Floberghagen er likevel fornøyd med at trenden ser ut til å gå i riktig retning.

– Det er gledelig at det i dag finnes flere profilerte journalister som har innvandrerbakgrunn, jeg tror disse fungerer som forbilder for ungdom med journalist-ambisjoner.

Hun trekker blant andre fram TV 2s nyhetsreporter Kadafi Zaman (36) og TV 2s nyhetsanker Mah-Rukh Ali (27) som særdeles dyktige journalister. Begge er født i Norge av pakistanske foreldre.

Jobber mot fordommer

For å få flere personer med innvandrerbakgrunn til å bli journalister startet Oslo Journalistklubb, Oslo Redaktørforening og Avis i skolen i 2003 prosjektet «Avis i skolen». Gjennom dette prosjektet har journalister med flerkulturell bakgrunn oppsøkt skoler i Oslo, for å fortelle elever om journalistyrket og om medias rolle. Noe av prosjektet har vært rettet mot skoler med mange innvandrelever, for å selge inn journalistikk som yrkesvalg i denne gruppen.

I enkelte innvandremiljø har journalistyrket lav status. Derfor ønsker kanskje foreldrene med skoleflinke barn at sønnene og døtrene deres heller blir leger, advokater eller ingeniører.

“Om man ikke vet hva som foregår i et miljø, vet man heller ikke hva man ikke avdekker.

NJ-leder Elin Floberghagen

Elin Floberghagen

(født 1969) har vært leder for fagforbundet Norsk Journalistlag (NJ) siden 2007. Fra 2003-07 satt hun som nestleder. Da hun ble valgt som nestleder, kom hun fra stillingen som politisk journalist i Østlandets Blad.

MIKROKOSMOS: NJ har som mål at journaliststanden skal representere et lite mikrokosmos av det norske samfunnet, og gjenspeile landets mangfold når det gjelder kjønn, alder og bakgrunn.

Fem av plassene på journaliststudiet ved Høgskolen i Oslo er forbeholdt studenter med innvandrerbakgrunn.

– Jeg har hørt noen innvandrere si at journalistyrket ikke er sikkert, eller å si at det ikke er anstendig. Men i Norge er det det. Og dette har vi ønsket å formidle, sier Floberghagen.

Hun peker også på at enkelte innvandrere kommer fra land hvor mediene er styrt av myndighetene, og derfor har en helt annen rolle enn i Norge.

– Dersom man kommer fra et land hvor pressen har vært en motspiller i stedet for en medspiller for befolkningen, kan man forstå at innvandrere er skeptiske til journalistyrket. Det viktigste med skoleprosjektet er at vi har kommet i dialog med innvandrerdømmen, fått presentert yrket, og signalisert at vi gjerne ønsker at flere innvandrere satser på det, sier Floberghagen.

Ønsker mikrokosmos

NJ har som overordnet mål at journaliststanden skal representere et lite mikrokosmos av det norske samfunnet, og gjenspeile landets mangfold når det gjelder kjønn, alder og bakgrunn. For å bli journalist i Norge i dag kreves det både at man snakker og skriver godt norsk, og at man har høyere utdanning. For innvandrere kan dette være en barriere for å bli journalist. Dette gjelder også for mange ungdommer med norske foreldre.

– Det er svært vanskelig å komme inn på journalisthøgskole. Det kreves meget gode karakterer, sier Floberghagen.

I dag er det seks norske høyskoler som tilbyr journalistutdanning. Journaliststudiet er et av Norges mest populære studier, og det er derfor i stor grad studenter med toppkarakterer fra videregående som kommer inn. Ved Høgskolen i Oslo finnes det imidlertid en minoritetskvote. Fem av plassene er forbeholdt studenter med innvandrerbakgrunn.

Floberghagen er tydelig på at det er viktig at mediebransjen rekrutterer bredt.

– Fraværet av journalister med innvandrerbakgrunn i redaksjonene kan bidra til at viktige saker forblir usynlige i den offentlige debatten, sier Floberghagen.

Dårlig kildegrunnlag

Stiftelsen for en Kritisk og Undersøkende Presse (SKUP) gjennomførte i 2008 en undersøkelse hvor de kartla holdningene til norske journalister om

SKUP-undersøkelsen viser at journalister har et smalt kildegrunnlag i innvandremiljøer.

Elin Floberghagen

hvordan de forholder seg til et stadig mer kulturelt sammensatt samfunn. 1163 journalister svarte på undersøkelsen, som blant annet viste at tre av fire norske journalister mener at de har begrenset kontaktflate i innvandrerretser.

Floberghagen mener at konsekvensene av å ha få kontakter i innvandremiljøene kan være at *nyansene* i saker som handler om innvandrere, ikke kommer fram.

– Om man ikke vet hva som foregår i et miljø, vet man heller ikke hva man *ikke avdekker*. Det er derfor viktig at journalistene ikke bare har én kontaktperson i et miljø, men mange, sånn at man får fram ulike meninger innad i miljøet, og en balansert og god framstilling, sier Floberghagen.

Hun sier at journalister opplever at det i alle miljøer tar tid å bygge opp et kildenett av personer som stoler på journalisten.

– Men kildepleie kan nok være ekstra krevende i innvandremiljøer, hvor skepsisen til journalister kan være stor på grunn av negative erfaringer man har gjort i hjemlandet, sier Floberghagen.

Fordi redaksjonene i dag mangler kontakter i innvandremiljøene, understreker Floberghagen at det ikke må bli sånn at journalister med innvandrerbakgrunn blir rekruttert utelukkende fordi de skal skrive om andre innvandrere.

Norske medier blir også ofte kritisert for bare å fokusere på innvandrere i saker som handler om kriminalitet eller religiøsitet, og at de i liten grad dekker hverdagen til innvandrerne. Floberghagen tror at både hun selv og andre journalister sitter med et litt skjevt bilde av innvandrerne.

– Hvor ofte spør avisene eller TV-stasjonene en pakistaner som fyller bensin om bensinprisene? spør hun retorisk.

– SKUP-undersøkelsen viser at journalister har et smalt kildegrunnlag i innvandremiljøer. Derfor vil flere journalister med innvandrerbakgrunn gjøre en stor forskjell for hvilke saker som publiseres, og hvordan de vinkles. Med flere innvandrere i redaksjonene vil også nyansene om innvandrere komme bedre fram, konkluderer Floberghagen.

NYANSERT: Floberghagen mener at konsekvensene av å ha få kontakter i innvandremiljøene kan være at nyansene i saker som handler om innvandrere ikke kommer fram.

“ Fremstillingen av innvandrere i norske medier er svært polarisert. Fra dramatiske hendelser på den ene siden til de reneste solskinnshistorier på den andre.

Sagt av innvandrer i kvalitativ TNS Gallup-undersøkelse

Innvandrerne ▶

ØNSKER NORMALISERING: TNS Gallup har på oppdrag fra IMDi dybdeintervjuet ti innvandrere. De ti etterlyser en mer nøytral, nyansert og normalisert dekning av innvandrerstoff, særlig om muslimer og somaliere.

Negative og muslimfokuserete

Lite balanserte, og overfokusering på enkelte grupper, særlig muslimerne. Det er dommen norske medier får av innvandrerne.

På oppdrag fra IMDi har TNS Gallup gjennomført dybdeintervjuer med ti innvandrere med topplederjobber i Norge. De ti personene har lederjobber innenfor politikk, offentlig virksomhet, næringsliv og religiøse trossamfunn, og kommer fra tre ulike verdensdeler. De ble dybdeintervjuet om sitt syn på norske medier generelt, og hvordan de opplever at norske medier dekker saker som handler om innvandring, innvandrere og integrering, spesielt. De har også blitt spurt om det er enkelte grupper av innvandrere de opplever at media fremstiller spesielt negativt, og i hvilken grad de mener mediene bruker innvandrere som kilder. Og om de opplever at mediene har en annen dekning av innvandrings- og integreringsstoff i dag enn for tre år siden.

Deltagerne i undersøkelsen er innvandrere med lederjobber, og utgjør slik sett en homogen gruppe. Svarene er derfor ikke representative for innvandrerbefolkningen som helhet.

INNTRYKK AV NORSKE MEDIER

De ti informantene er høyt utdannede mennesker med topplederjobber. Felles for dem er at de oppgir at de er spesielt interessert i mediestoff som er relevant for yrket deres. De oppgir også at de er særlig interessert i kronikker og dybdeanalyser, og flere nevner at de er lite interessert i sport. Det er spesielt fire norske mediebedrifter som informantene fremhever at de foretrekker; NRK – særlig P2, Aftenposten, Klassekampen og Dagens Næringsliv. Informantene oppgir også at de regelmessig leser og lytter til flere utenlandske medier. Flere av informantene fremhever at det fins mange medier i Norge, særlig i forhold til innbyggertallet, men de etterlyser mer kvalitetsjournalistikk.

Noen sitater som viser hva informantene mener om norske medier:

- } Jeg er ikke særlig imponert over norske medier sammenlignet med de utenlandske. Noen aviser har imidlertid forbedret seg som Aftenposten og Dagens Næringsliv. Men danske og svenske aviser er generelt mye bedre enn norske.
- } Jeg liker at norske medier er lett tilgjengelige, og at det er raskt å få et overblikk over nyhetsbildet. Men at det er raskt å få et overblikk, er også det dårligste. Det er mange medier for få mennesker, og dekningen er for tabloid og useriøs. Jagland-saken før jul om at han ikke skal betale skatt til Norge var f.eks. håpløst dekket.
- } Det beste med norske medier er at man har noen solide nyhetskanaler man kan stole på. Det dårligste er at sakene noen ganger blir for lokale og navlebeskuende.
- } Det er enkelt å ha meninger i norske medier, men vanskelig å ha standpunkter som avviker fra flertallet. Særlig er islamofobien et problem. Muslimske Usman Rana, som har skrevet flere kronikker i Aftenposten, har det f.eks. ikke så lett når han skal forsvare sine meninger.
- } Nyhetsdekningen fra utlandet er basert på engelskspråklige aviser. Mediene burde brukt flere tysk/franske- og ikke-vestlige kilder.

Tekst: IMDi

“Jeg vet at innvandrere gjør feil, men det gjør også nordmenn. Ta sex-turismen til Thailand. Tenk om alle nordmenn hadde fått stemplet «sex-turister».

Informant i TNS Gallup-undersøkelsen

INNTRYKK AV MEDIENES FREMSTILLING AV INNVANDRERE GENERELT

Informantene ønsker seg en mer nøytral, nyansert og normalisert dekning av innvandrersstoff. Generelt mener de at dagens dekning er for polarisert, og enten fokuserer på dramatiske hendelser hvor innvandrere er involvert, eller så er det slik som en informant sier: «solskinshistorier om spesielt vellykkede innvandrere». Sju av ti informanter trekker eksplisitt fram muslimene som en gruppe som de mener blir fremstilt skjevt eller negativt i mediene. Halvparten nevner også somalierne som en gruppe som mediene omtaler negativt.

Noen sitater som viser hva informantene mener om norske medias generelle fremstilling av innvandrere:

Generelt er deknningen mer stigmatiserende enn nøytral, men det er flere nyanser nå enn før. Aftenposten har gjort et krafttak for å normalisere deknningen.

- } Jeg vet at innvandrere gjør feil, men det gjør også nordmenn. Ta sex-turismen til Thailand for eksempel. Tenk om alle nordmenn hadde fått stemplet «sex-turister».
- } Det er veldig få innvandrerstemmer i mediene, og det fokuseres mye på det negative. Det er synd, fordi det er mange suksesshistorier blant innvandrerne i Norge.
- } Hvis jeg var et fotballtalent ville bakgrunnen min kanskje blitt trukket fram, men jeg ville først og fremst vært norsk. Men hvis jeg hadde gjort noe galt, ville den etniske bakgrunnen min vært hovedsaken.
- } Innvandrerne blir fremstilt dårlig i media. Se f.eks. på hvordan taxivoldtektene i Stavanger ble dekket. Der var konklusjonen at man ikke kunne stole på innvandrerne.

SNEVERT. Etniske minoriteter må begynne å skrive og snakke om noe annet enn etniske minoritetsspørsmål. Men dét er ikke lett når Norge er så fiksert på religions-og integreringstrøbbel.

Minoritetene i mediene

Kommentar
KNUT OLAV ÅMÅS,
kultur- og debattredaktør

NOEN TAR riktignok opp andre temaer, men det er meget få av dem. Hvorfor? Er det mediene som setter dem i bås og på fantasiløst vis bruker dem som kilder bare i minoritetsspørsmål? Jo, det er nok ennå et problem. Men de setter også seg selv i bås ved påfallende ofte å velge temaer fra et smalt register. Det er en bakgrunn for dét: Mer enn én sentral minoritetsdebattant har sagt til meg at ordskiftet den siste tiden har

vært så islamfiksert og så religions- og kulturfokusert at de føler at det meste av deres krefter går med til å diskutere bare slike temaer. Ja, hvor er det blitt av de strukturelle integreringsproblemløserne, som reelt sett er viktigere? Jeg tenker på saker som har å gjøre med utdanning, arbeid og sosial inkludering.

Vil trekke seg tilbake. Etter folkeavstemningen om minaretbygging i Sveits har et tilleggsproblem vist seg: Flere norske muslimer sier de ikke tør ytre seg av frykt for hets, og hevder at det slår tilbake på dem at de er så aktive. En ung norsk legestudent med pakistansk bakgrunn, Mohammad Usman Rana som vant Aftenpostens kronikkkonkurranse om «Det nye Norge» i fjor, er en av dem. Bushra Ishaq – også hun legestudent med pakistansk bakgrunn – er en annen. «Jeg er alltid redd når jeg skriver kronikker», sier Ishaq. Det er mulig å forstå dem. Men de har, som mange andre, veldig mye å tape på å

trekke seg vekk. Og ubehageligheter rammer debattanter generelt, ikke minst når temaet er brennbart, som religion. Jeg er mer enig med Abid Q. Raja når han advarer mot offermentalitet. Nordmenn med pakistansk bakgrunn er jo som gruppe en suksesshistorie, vinnere i det norske samfunn: De har utført stelte klassereiser på én generasjon, og en mengde av deres stemmer har kommet frem i offentligheten: konservative, liberale, muslimer som er kritiske til islam osv. Ingen kan lenger snakke på vegne av alle. Det er et vesentlig fremskritt.

Bare konfliktorientering? Derimot kan man stille spørsmål om takhøyden i en del miljøer, iallfall hvis gårdsdagens kronikkforfatter i Aftenposten, Attiq Ahmad Sohail, har mange med seg. Også han er ung legestudent med pakistansk bakgrunn. Han hevder mediene bare slipper til spissformulerte, konfliktorienterte personer fra minoritetene. Sohail er spesielt kritisk til Sara Azmeah Rasmussen og Shabana Rehman. De to

har imidlertid beveget opinionen mer enn de fleste, og det har kostet dem mye å bruke sin ytringsfrihet. Jeg tror heller ikke Sohail har rett i sin mediediagnose. De fleste ønsker «noktern debatt», som han kaller det. Men kanskje tar norske legestudenter i 20-årene med pakistansk bakgrunn vel stor plass, for å si det spøkefullt... NRKs Noman Mubashir påpekte nylig hvor sterkt norsk-pakistanere dominerer debattene, til tross for at de bare utgjør 30 000 av 500 000 nordmenn med minoritetsbakgrunn. Hvor er alle andre etniske grupper? Hvor er norskvietnameserne, de kristne afrikanske kvinnene, latinamerikanerne? Og hvor blir det av tyrkerne, marokkanerne og indierne? Vi trenger dem, og vi behøver flere beretninger om normalitet og all den vellykkede, langkomne integrering som finnes i dette landet. Å vise frem dem blir en av mediens viktigste oppgaver ikke bare i 2010, men hele neste tiår.

knut.olav.amaas@aftenposten.no
twitter.com/KnutOlavAmas

FÅR SKRYT: Aftenposten får ros fra en av innvandrerne som har deltatt i undersøkelsen for å ha normalisert sin dekning av innvandrersstoffet. Faksimile fra Aftenposten 31. desember 2009, hvor kulturredaktør Knut Olav Åmås skrev en kommentar om at etniske minoriteter må begynne å skrive om noe annet enn minoritetsspørsmål.

MEDIEVANER: Innvandrerne som deltok i TNS Gallups undersøkelse fremhevet fire norske mediebedrifter som de foretrekker; NRK – særlig P2, Aftenposten, Klassekampen og Dagens Næringsliv.

INNTRYKK AV OM MEDIAS FREMSTILLING AV INNVANDRERE HAR ENDRET SEG DE SISTE TRE ÅRENE

Flere trekker fram at de synes det er positivt at flere innvandrere er mer synlige som programledere og skribenter nå enn for tre år siden, men generelt mener de at utviklingen går for sakte, og at mediene er lite flinke til å bruke innvandrere med spisskompetanse som kilder.

Noen sitater om hva informantene mener om utviklingen de tre siste årene:

- } Ja, det har blitt litt bedre. Innvandrere er mye mer til stede på kronikkplass, men man bør finne ekspertene blant innvandrerne og intervju disse.
- } Nei, jeg ser ingen forbedring. Mediene er konserverende. De som blir invitert til å utale seg

- som eksperter på India, er norske og har kanskje studert i India i seks måneder. Men man spør ikke indere med doktorgrad. Jeg kan ikke med min beste evne forstå at noen som har lest bøker om et land i seks måneder eller to år, kjenner landet bedre enn de som er født og oppvokst der.
- } Ja, det går i riktig retning på en måte. Media tar kontakt med meg. De fremstiller innvandrerne som en ressurs. Før var det bare negativt. Men det går for sakte. Det er vanskelig for innvandrerne å uttale seg, språket er ofte en barriere.
- } Jeg ser klare forbedringer til at innvandrere også blir ansatt i media. Men jeg synes det er en negativ utvikling i krimjournalistikken, der etnisitet blir overfokuset på.
- } Nei, det er en negativ fokusering på muslimer. Media fokuserer bare på det negative.

USYNLIGE: Flere av de spurte innvandrerne påpeker at kvinner med innvandrerbakgrunn er usynlige i norske medier. En foreslår at mediene kan bruke tolk, for i større grad å komme i kontakte med dem.

INNTRYKK AV OM DET ER NOEN GRUPPER MEDIA FREMSTILLER SKJEVT ELLER NEGATIVT, OG ÅRSAKEN TIL AT DET ER SLIK:

Som nevnt ovenfor, mener sju av ti av informantene at muslimene blir spesielt dårlig fremstilt i norske medier. En informant tror Al-Qaidas terrorangrep mot USA 11. september 2001 er årsak til at muslimene får negativ oppmerksomhet. Andre trekker fram mangel på kunnskap hos journalistene som årsak til at enkelte grupper blir skjevt framstilt.

Noen sitater om grupper som er negativt framstilt i media, og årsaken til dette:

} Muslimer og pakistanere får mye negativ oppmerksomhet. Innvandrere blir gjort syn-

nytt med muslimer, selv om den største gruppen blant innvandrere er polakker. Det skyldes ikke fremmedfrykt hos journalistene, men mangel på kunnskaper.

- } Muslimene blir fremstilt negativt. Jeg tror det skyldes uvitenhet hos journalistene. Men den skjeve fremstillingen fører bare til mer og mer fremmedfrykt. Det blir en vond sirkel.
- } Somalierne får mye negativ oppmerksomhet pga. omskjæring og arbeidsledighet. Muslimene blir også stigmatisert. Kort og godt tror jeg årsaken til at mediene fremstiller dem slik er uvitenhet.
- } Somaliere blir fremstilt som kriminelle og trygdemisbrukere.

Kvinner med innvandrerbakgrunn er veldig usynlige i media. Menn tar ordet på vegne av kvinnene.

Informant i TNS Gallup-undersøkelsen

- } Personer med en annen hudfarge blir negativt fremstilt. Mediene er aldri opptatt av hvordan innvandrernordmenn har det og hvilke overgrep de har blitt utsatt for. Derimot er man veldig opptatt av hvilke overgrep nordmenn i utlandet blir utsatt for, f.eks. de to nordmennene som er fengslet i Kongo.

INNTRYKK AV I HVILKEN GRAD INNVANDRERE BLIR BRUKT SOM KILDER I MEDIA:

Informantene mener mediene i liten grad bruker innvandrere som kilder. Flere av informantene trekker fram at kvinner med innvandrerbakgrunn er spesielt usynlige i media. En av dem foreslår å bruke tolk, for i større grad komme i kontakt med kvinnene.

Noen sitater om hva informantene mener om i hvilken grad innvandrere brukes som kilder:

- } Noen grupper, som pakistannerne, får altfor mye oppmerksomhet. Andre som marokkanere og tyrkere, som innvandret tidlig, får ingen oppmerksomhet.
- } Innvandrere blir heldigvis brukt mer og mer som kilder. I dag uttaler man seg mer enn tidligere. Noen ganger synes jeg media er flinke til å spore opp innvandrere som kan uttale seg. Kanskje innvandrerne burde gjøre mer selv for å bli synlige i media?
- } Kvinner med innvandrerbakgrunn er veldig usynlige. Menn tar ordet på vegne av kvinnene. Man hører fra kvinner med innvandrerbakgrunn som er politikere, men ikke ellers.
- } Kvinner med innvandrerbakgrunn kommer lite til orde. Det å beherske det norske språket er avgjørende for å bli hørt. Man bør bruke tolker for å få disse i tale.
- } Innvandrere blir først og fremst brukt som kilder i saker som handler om minoriteter. Men man begynner å se tendenser til at de blir brukt i saker av mer generell karakter også.

OPPSUMMERING OG KONKLUSJON

Informantene mener at innvandrere blir negativt fremstilt i mediene, spesielt muslimer og somaliere, men de mener at dette skyldes mangel på kunnskap hos journalistene mer enn motvilje mot gruppen som blir omtalt. En tror at terrorangrepet mot USA 11. september 2001 er årsaken til at mediene ofte har en negativ vinkling på saker om innvandring. En annen peker også på at innvandrere blir gjort synonymt med muslimer. En informant forteller at det er vanskelig å være muslim fordi man hele tiden må forsvare standpunktene sine.

Innvandrere frykter at konsekvensen av et skjevt, negativt fokus i mediene kan bli at grupper føler seg stigmatisert, at integreringen blir satt tilbake, og at dette fører til mer fremmedfrykt.

Informantene mener at mediene er lite flinke til å bruke innvandrere som kilder. De etterlyser både at innvandrere med spisskompetanse blir synliggjort, men mener også at mediene må bli flinkere til å få kvinner med innvandrerbakgrunn i tale. Flere peker på at språkproblem kan være en barriere som gjør at denne gruppen ikke er mer synlig i media.

Informantenes inntrykk av at mediene har for dårlig kildenettverk, samsvarer med funnene som ble gjort i en undersøkelse som Stiftelsen for en Kritisk og Undersøkende Presse (SKUP) gjennomførte i 2008. Her kartla SKUP holdningene til norske journalister om hvordan de forholder seg til et stadig mer kulturelt sammensatt samfunn. Tre av fire norske journalister svarte at de har begrenset kontaktflate i innvandrerkretser.

Flere av informantene understreker også at innvandrere selv må bli flinke til å delta i det offentlige ordskiftet, og synliggjøre seg selv. De roser også mediene for å være på vei i riktig retning, blant annet med å rekruttere flere journalister med innvandrerbakgrunn, men konklusjonen er at utviklingen går for sakte. De ønsker også at mediene i mindre grad skal skille mellom «vi-nordmenn» og «dem-innvandrere».

De tause i tale

Innvandrere som opptrer i media

Innvandrerens opptreden som meningsbærende personer i media begynte flere år etter at den nye innvandringen til Norge var et faktum. Innvandrere, eller fremmedarbeidere som de het den gang, ble omtalt og diskutert. De var synlige i bybildet, men deltok ikke selv aktivt i media som i dag.

POLITISK PÅVIRKNING: Da justisminister Helen Bøsterud (Ap) og kommunalminister William Engseth (Ap) la fram stortingsmelding om utlendingsloven i 1988, var Antirasistisk Senter, ved leder Khalid Salimi (midten), til stede på pressekonferansen for å kommentere og synliggjøre sin mening om meldingen. Foto: Privat

Den gangen var vi gjester i Norge, gjestearbeidere. Og høflige gjester snakker ikke høyt, opptre ikke, med mindre de skal holde takketale. Mange ble – før de opptrådte i media – flinke til å holde takketale.

Et bilde er festet til hukommelsen. Det har påvirket meg i flere år gjennom det norske medielandskapet. Det er omtrent slik: Far til dr. Martin Luther King, selveste senior King, pleide å få middag servert av sin mor i et hus der hun tjente hos en hvit familie. Avtalen mellom mamma og lille King var at han kom rett fra skolen til huset, men måtte komme inn bak døra. Hoveddøra var bare for hvite. Dette pågikk inntil en dag tenåringen sto opp ved bordet og sa: «Mamma, fra i morgen av vil jeg ikke lenger komme inn bak døra. Jeg vil komme inn fra hoveddøra.» Bråk ble det og ubehag for partene, men lille King fikk det til slutt som han ville.

Således har innvandrere noe til felles med kvinnes historie, eller de svartes historie i USA. Kvinner var et objekt som ble sett på, de ble fremstilt i litteratur eller kunst, men de kom sjelden til orde. Dette bildet ble endret da bildene av kvinner begynte å endre seg. Kvinnene snakket. De begynte selv å utfordre sin plass som objekt og ville komme med egne uttrykk på egne premisser. Innvandrerne på 1970-tallet var noe man snakket om, men ikke noen man snakket med. I en bred reportasje i Aftenposten på tidlig 80-tall var spørsmålet: «Er innvandrere et behagelig innslag i norske gater?»

Arbeidet for etnisk rettferdighet er knyttet til sosial rettferdighet, og dermed skal det være en «mainstream» sak, ikke drives fra sidelinja eller utkantene. Det har vært i tankene til de fleste som har jobbet bevisst med slike spørsmål de siste tre tiårene. At dagsordenen i Norge nå handler mer om etnisk likestilling enn etnisk trakassering (som tilfellet er i flere europeiske land), er ingen tilfeldighet. Norske medier har bidratt både til stigmatiserende holdninger og til å fremme arbeid for likestilling. Når innvandrere var et problem i en eller annen sammenheng, ble de stigmatisert. En pakistaner = alle pakistaner. Når innvandrere ble ofre for diskriminering, trakk man fram deres marginale status i samfunnet. Innvandrerens opptreden i media den gang var stort sett som kilder for pressen, på medias premisser. De var usynlige, selv om de var aldri så synlige. Våre meninger kom på trykk når de passet media, ikke som selvstendige stemmer.

Situasjonen har blitt atskillig bedre, selv om fortiden hjemsøker oss innimellom. TV-serien «Det nye landet» som NRK har sendt, er et godt eksempel. Serien er velredigert, informativ og gir nordmenn innsikt i det som har skjedd på innvandringsfeltet de siste årene. Samtidig handler serien ikke om «det nye landet», den gjenspeiler det gamle perspektivet hvor innvandrerens stemme ble redigert av majoriteten uten at de er med på å sette premissene. Legg merke til i serien at når innvandrere får uttale seg, er de ofre, eller har meninger om det de ble utsatt for. Kunnskapen og den faglige innsikten om dem leveres av hvite nordmenn.

Etter hvert kom det flere innvandrere inn i media, både som kilder og intervjuobjekter. I denne perioden var det viktigste trekket at de måtte forsvare seg selv som innvandrere, eller være kritiske til enkelte samfunnsordninger. Denne jobben burde vært gjort av norske politikere den gangen.

En skjevhet som har preget mediene, er at innvandrers opptreden enten er som ofre eller som enkeltindivider – mens skepsisen til innvandring kommer fra fagpersoner og dermed fremstår som mer troverdig. En måte å takle situasjonen på var å begynne å skrive selv. Å gi egne ord for egne meninger for å motvirke vrangforestillinger. Sist på 1970-tallet kom det to nye «bylines» i studentavisen

Tekst:
Khalid Salimi

KRITISK TIL TV-SERIE: Kunnskapen og den faglige innsikten om innvandrerne leveres av hvite nordmenn i NRK-serien «Det nye landet», skriver Khalid Salimi. Foto av arbeidsinnvandreren Munir Hussain fra TV-serien, som har vært sendt på NRK1 i vinter. Foto: Pandora Film/NRK

TAR ORDET: På 70-tallet var innvandrere noe man snakket om, ikke noen man snakket med i norske medier. I dag er situasjonen heldigvis annerledes, skriver Khalid Salimi.

Universitas, S. Ananthakrishnan og Khalid Salimi. Tidlig på 80-tallet ga Arbeiderbladet (dagens Dagsavisen) plass til en fast ukentlig spalte til journalisten Mujahed Ali både på norsk og engelsk. I dag er bildet mangfoldig, men det er dermed ikke sagt at hver gang en innvandrер opptre, er det på hans eller hennes egne premisser. Ikke bare kan alle refuseres av media, men innvandrerne er også flinke til å sensurere seg selv. Dette har å gjøre med å tilpasse seg til bestemte forestillinger om oss, eller til forventninger som gis til oss.

Som et objekt for media kan det hende at man blir oppringt for å delta i en debatt. Mange ganger hender det at journalistene dropper deg fordi du ikke har bastante eller kontroversielle meninger. Er du for nyansert, er du ikke interessant. Flere av oss har lært å snu den situasjonen gjennom å komme med egne meninger i studio for å balansere premissene for debatten. En vesentlig strategisk tenkning for min del har vært at vi skal påvirke den politiske dagsorden. Denne tanken har tatt flere former, for eksempel den gang kommunalminister William Engseth og justisminister Helen Bøsterud la fram en stortings-

melding om ny fremmedlov. Da arbeidet vi for å få nok opplysninger om meldingen på forhånd, slik at vi kunne kommentere den kritisk allerede på pressekonferansen. Resultatet var at i oppslagene i media fikk jeg en sentral plass mellom de to statsrådene. Min oppførsel og intervensjoner ble stadig møtt med begeistring, men også oppfattet som en provokasjon.

Endel av opptreden i media handler om å vinne respekt og legitimitet for det man gjør, og å være endel av den politiske dagsorden. Dette er viktig for at arbeid for et rettferdig etnisk samfunn ikke blir sett på som en marginal sak. Et eksempel her er hvordan bevegelsen SOS rasisme ble lansert og hvordan for eksempel en festival som Mela forsøker å være en mainstreamfestival og ikke en «etnifisert» hendelse. At kongen og dronningen har vært tilstede på åpninger av Melafestivalen gir arrangementet en særegen stilling og legitimitet i det norske samfunnet. Da bevegelsen SOS rasisme ble lansert sendte vi tre barn med jakkemerke «ikke mobb kameraten min» til audiens hos kongen. Meningen var at de skulle sette jakkemerke på Kong Olavs jakke, hvilket de gjorde. Dette førte til at denne hendelsen ble nevnt på nyttårstalen til statsminister Kåre Willoch og at bevegelsen ble tatt seriøst.

Som kjent forandrer tidene seg stadig. Tenk på Oslo, Norges største samiske by. Hvor ofte er samene synlige i bybildet? I hvilken grad var dialekter tillatt på 1970–80-tallet? Synligheten skjer på majoritetens premisser. Majoritetsbefolkningen ønsker å definere normer og betingelser for hvordan en minoritet skal opptre og være synlig. Et sunt samfunn er et som bestemmer felles verdier i fellesskap.

To prosesser løp parallelt, også i media. Den ene var «alt for Norge» – landet skal bli anerkjent og ha sin identitet i verdenssamfunnet: bistand, fredsmeiling og liknende. Den andre prosessen var at annerledsheten hver morgen banket på døra til våre hverdager og minnet oss om at vi er noe mer enn det vi tror. Jeg tror at en eller annen gang på 1990-tallet krysset og traff de to prosessene hverandre. Det ble lett å være norsk, og ikke så tungt å være annerledes. Vi er tryggere nå på å være en nasjon enn den gang Mari Boine ikke fikk lov til å snakke samisk på skolen. Vi tåler dialekter og variasjoner. Fellesskapet blir til underveis.

Aftenpostens kultureddaktør, Knut Olav Åmås, skrev siste dagen av fjoråret: «Etniske minoriteter må

Tidlig på 80-tallet var det et mareritt for meg hver gang det dukket opp en sak i media om innvandring. Hver gang måtte jeg ut og si noe, fordi det ikke var noen andre som tok ordet.

Khalid Salimi

MANGFOLDIG KULTURFESTIVAL: Khalid Salimi (t.v) er kunstnerisk leder for kulturfestivalen Mela i Oslo, som har blitt arrangert årlig siden starten i 2001. I år 2005 var Kong Harald til stede på åpningen. Foto: Privat

begynne å skrive og snakke om noe annet enn etniske minoritetsspørsmål. Men det er ikke lett når Norge er så fiksert på religions- og integreringstrøbel.» Hvorfor er det slik at innvandrere som er legestudenter, ingeniører eller flygere bare snakker om innvandring hver gang de åpner munnen?

I 1999–2000 delte jeg lørdagens side 3 i Dagbladet med to andre skribenter. Jeg har bladd tilbake til artiklene. I løpet av ett år var det kun én sak som omhandlet minoriteter. Jeg skrev om mangel på vann i Afrika, press på barn fra slankeindustrien og alt mulig annet. Jeg unngikk å skrive om innvandring. Selvfølgelig spør jeg meg selv: Var det riktig? Jeg er slett ikke sikker på svaret den dag i dag.

Kanskje må vi bevege oss noen år framover før de som opptrer i media, kan opptre like naturlig som andre vanlige borgere. Det er få som makter dette i dag. Enten blir de bedt om å ta saker som har med innvandring å gjøre, eller finner selv viktigheten av å bruke sine talemuligheter til å si noe om en sak med annerledes eller uvanlig vinkling.

Tidlig på 80-tallet var det et mareritt for meg hver gang det dukket opp en sak i media om innvandring. Hver gang måtte jeg ut og si noe, fordi det ikke var andre som tok ordet. Etter hvert kom Aslam Ahsan, Annette Thommessen og flere andre på banen. Da var det ikke lenger så farlig å ikke si noe om en sak, av frykt for at den skulle forbigås ukommentert.

Et viktig moment her er å huske meningsforskjeller. Innvandrere som opptrer i media, er ikke en ensartet flokk, de har forskjellige meninger og forskjellige måter å forstå virkeligheten på. Meningsforskjeller og variasjon av nyanser blant dem som opptrer, betyr kanskje mer enn at de er innvandrere. Balansen mellom å være individ og samtidig arbeide for en felles sak er mulig å finne. De som sier sin mening, taler ikke nødvendigvis på vegne av «stammen». Da jeg ble medlem av Salman Rushdies støttekomité, ble det et ramaskrik blant enkelte. Jeg kunne allikevel gi tydelig uttrykk for at Rushdie er en av vår tids store diktere. Det er det som er viktig for meg i denne sammenheng, heller enn at jeg er innvandrer.

Jeg vil tillate meg å gjenta det jeg sa i en dokumentar på NRK i 1987: «Etnisk urettferdighet og rasisme tar bort fargene fra oss. Det gjør livet svart-hvitt, men virkeligheten er ikke slik. Den er mangfoldig. Arbeidet mot rasismen, for rettferdighet og mangfold – både gjennom media og i samfunnet ellers – er arbeid for å vinne nyansene og få fargene tilbake.»

OM FORFATTEREN:

Khalid Salimi (født i Karachi i 1954) var med på å grunnlegge Antirasistisk Senter, som han ledet i de første 20 av de 30 årene senteret har eksistert. Han var også første leder av SOS Rasisme i Norge. Salimi er redaktør av Samora magasin og er forfatter av bøkene «Rasismens røtter» (Cappelens forlag, 1984), «Roser i snø» (Cappelens forlag, 1988) og «Mangfold og likeverd» (Cappelens forlag, 1996). I perioden 1996–2004 var han nestleder i Norsk kulturråd og er i dag leder av Stiftelsen Horisont og festivalsjef for Mela.

IMDi

Årsrapport

NYE LOKALER: IMDi's hovedkontor ligger nå i Tollbugata 20 i Oslo.

IMDi's organisasjon

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) ble opprettet 1. januar 2006. Oppgavemengden har økt og antall ansatte har vokst fra 110 ved etableringen, til 205 ved utgangen av 2009. Siden mai 2009 har IMDi hatt sitt hovedkontor i Tollbugata i Oslo sentrum.

IMDi har kontor i Tollbugata 20 i Oslo med regionale enheter i Narvik, Trondheim, Bergen, Kristiansand, Gjøvik og Oslo.

IMDi har 205 ansatte, hvorav 13 er ledere. Det er ansatt 133 personer ved enhetene i Oslo og 72 personer arbeider ved de regionale enhetene rundt om i landet. Gjennom en bevisst rekrutteringsprosess har IMDi et stort mangfold blant sine ansatte. IMDis personalreglement fastsetter at 50 prosent av de som innkalles til intervju skal ha innvandrerbakgrunn, forutsatt at de er kvalifisert. Eventuelt avvik må begrunnes i tilsetningsforslaget. Resultatet er at 29 prosent av nytilsatte i 2009 har innvandrerbakgrunn. 31 prosent av IMDis ansatte pr 31.12.09 har innvandrerbakgrunn. Blant lederne i IMDi utgjør andelen 39 prosent.

Fagenhetene

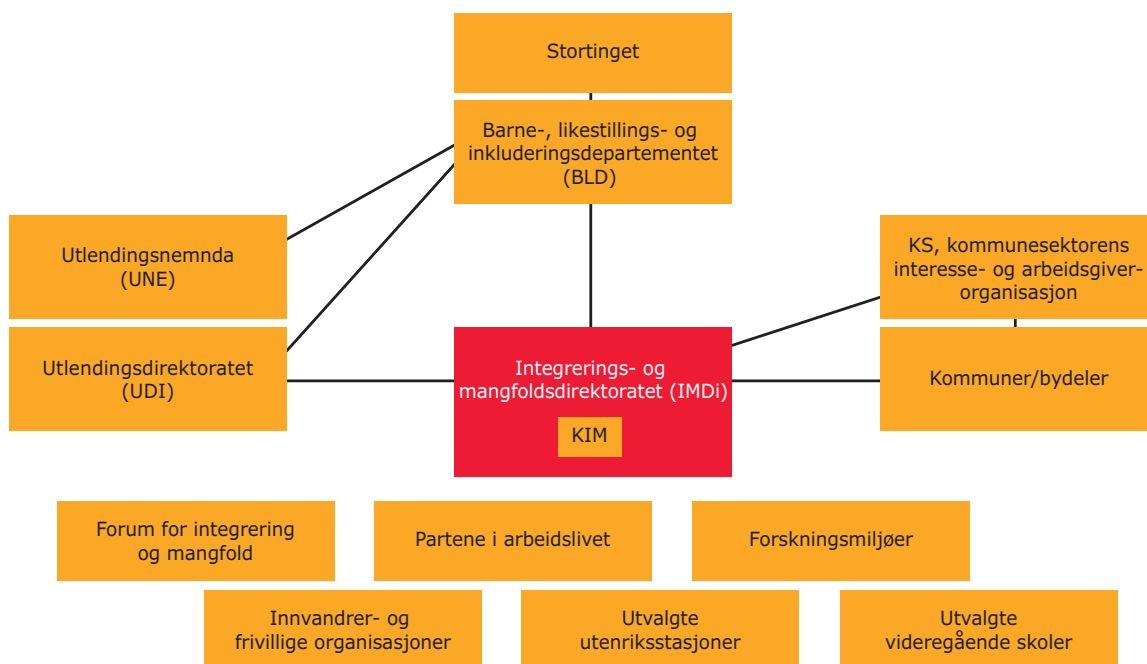
Fagenhetene som holder til i Oslo, er organisert etter ulike faglige ansvarsområder og oppgaver. Områdene dekker analyse og tilskuddsforvaltning, kommunikasjon, administrasjon, rekruttering og kvalifisering til arbeidslivet, dialog og mangfold og forebygging av tvangsekteskap.

De regionale enhetene

De regionale enhetenes viktigste oppgave er å bosette flyktninger. De har også oppgaver i tilknytning til introduksjonsordningen og lokalt integrerings- og mangfoldsarbeid. Alle de regionale enhetene har i tillegg ulike nasjonale koordineringsoppgaver for utvalgte fagområder. Kommunene er de regionale enhetenes viktigste samarbeidspartnere, både når det gjelder å bosette nye flyktninger som har fått oppholdstillatelse og i det generelle integreringsarbeidet i kommunen. Andre viktige samarbeidspartnere er fylkesmennene, fylkeskommunene, NAV, Husbanken og andre sektormyndigheter.

IMDi og samarbeidspartnere

Stortinget

Det er Stortinget som fastlegger rammene for flyktning-, innvandrings- og integreringspolitikken. Stortinget legger også rammer for kommunenes integreringsarbeid gjennom introduksjonsloven og gjennom å fastsette størrelsen på integreringstilskuddet kommunene får når de bosetter flyktninger. Det er også Stortinget som fastsetter hvor mange overføringsflyktninger Norge skal ta imot.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets (BLD)

BLD har det overordnede ansvaret for integreringspolitikken. Departementet styrer IMDi blant annet gjennom lov, forskrift, budsjetter og tildelingsbrev.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)

IMDi skal iverksette integrerings- og mangfoldspolitikken på BLDs ansvarsområde – som bosetting av flyktninger, oppfølging av introduksjonsloven og forvaltning av økonomiske virkemidler innenfor

integrerings- og mangfoldsarbeidet. Videre skal IMDi være et kompetansesenter for integrering og mangfold og en pådriver for kommuners og andre aktørers arbeid på feltet.

Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene (KIM)

KIM er et regjeringsoppnevnt utvalg som skal tilrettelegge for dialog mellom minoriteter og myndigheter og gi myndighetene råd og innspill i saker som er av prinsipiell betydning for minoritetssamfunnene. KIM er administrativt tilknyttet IMDi, men er faglig og politisk uavhengig.

Kommunesektoren

Kommunene er sentrale i arbeidet med å legge til rette for integrering og mangfold på lokalplan. Kommunene bosetter flyktninger i samarbeid med IMDi. KS har en sentral rolle i samarbeidet mellom IMDi og kommunene. Det er først og fremst IMDis regionale enheter som samarbeider og er i dialog med de enkelte kommunene. Fra 1. september 2004 ble

kommunenes integreringsarbeid lovregulert gjennom introduksjonsloven, som skal sørge for at flyktninger og deres familiegjenforente får individuell opplæring i norsk og samfunnskunnskap, og at det finnes tiltak som forbereder dem til arbeidslivet. Kommunene skal også sørge for at det generelle kommunale tjenestetilbudet er tilpasset en flerkulturell befolkning.

Utlendingsdirektoratet (UDI)

UDI skal sørge for regulert innvandring gjennom behandling av søknader etter utlendingsloven og utlendingsforskrifter. For de som får innvilget en oppholds- og arbeidstillatelse i Norge, vil det være ulike rettigheter og plikter – avhengig av hvem som søker, og hva de søker om. UDIs regionkontor og IMDi regionale enheter samarbeider tett i arbeidet med bosetting av flyktninger.

Utlendingsnemda (UNE)

UNE er et politisk uavhengig forvaltningsorgan som behandler klager på UDIs vedtak etter utlendingsloven og utlendingsforskriften.

Forum for integrering og mangfold

Forum for integrering og mangfold skal være et bindeledd mellom sektormyndighetene og IMDi for å sikre systematisk arbeid med integrerings- og mangfoldsarbeidet. Forumet består av representanter for Arbeids- og velferdsdirektoratet (NAV), Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Husbanken, Politidirektoratet, Helse- og integreringsdirektoratet og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Forumet ledes av direktøren i IMDi.

Partene i arbeidslivet

Arbeidslivets parter er viktige samarbeidspartnere i oppfølgingen av tiltak for å fremme økt rekruttering og mangfold i arbeidslivet. Partene er også representert i nasjonalt introduksjonsutvalg (NIU), som er et rådgivende utvalg for IMDi i arbeidet med oppfølgingen av introduksjonsloven.

Forskningsmiljøer

IMDi er i nær kontakt med de aktuelle forskningsmiljøene i arbeidet med kunnskapsutvikling på integrerings- og inkluderingsfeltet og ved bevilgning av midler til forskning og utvikling (FoU). IMDi deltar også i referansegruppen til forskningsprogrammet IMER (Internasjonal migrasjon og etniske relasjoner) som ligger under Forskningsrådet.

Innvandringsorganisasjoner og frivillige organisasjoner

Gjennom statlige tilskuddsordninger støtter IMDi innvandererorganisasjoner og frivillige organisasjoner som kan bidra til å øke innvandrernes deltagelse i samfunnet. Det kan gis støtte både til drift og til tiltak og prosjekter.

Utenriktjenesten

Norges utenriksstasjoner spiller en viktig rolle som førstelinjetjeneste for informasjon om regelverk og prosedyrer for utlendinger som ønsker å besøke eller flytte til Norge. Noen utenriksstasjoner behandler også visumsøknader og enkelte andre oppholdstillatelser. Ved seks av Norges utenriksstasjoner har IMDi utplassert en integreringsrådgiver som skal skape økt bevissthet om tvangsekteskap, bygge kompetanse og bidra til at saker om tvangsekteskap identifiseres og håndteres ved utenriksstasjonen.

Utvalgte videregående skoler

Ved 27 utvalgte videregående skoler har IMDi utplassert 29 minoritetsrådgivere som skal bidra med konkret rådgivning og oppfølging av enkeltelever i saker som gjelder tvangsekteskap og relatert problematikk. Rådgiverne skal også utvikle rutiner for forebygging og håndtering av tvangsekteskap på sine arbeidsplasser, og heve kompetansen på skolene om tvangsekteskap. Minoritetsrådgiverne inngår som en del av den ordinære rådgivertjenesten i skolen, men med en spesialkompetanse som skal bidra til at saker som gjelder tvangsekteskap blir identifisert.

NY STATSRÅD: Barne-, likestillings- og inkluderingsminister Audun Lysbakken overtok ansvaret for integreringspolitikken i 2009.

MoM-BIBLIOTEKET: Migrasjons- og mangfoldsbiblioteket er et fagbibliotek som har den beste samlingen av litteratur og tidsskrifter innen utlendings- og integreringsfeltet i Norge.

IMDis oppgaver

IMDi skal iverksette integrerings- og mangfoldspolitikken på Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets (BLD) område, være et kompetansesenter for integrering og mangfold, og en pådriver for kommuners og andre aktørers arbeid på feltet. IMDi skal videre være en premissleverandør for departementet gjennom å bidra med analyser og oppsummeringer av erfaringer og metoder. Som kompetansesenter skal IMDi samle og spre kunnskap, utarbeide dokumentasjon og drive holdnings- og utdanningsarbeid. IMDi skal ta initiativ overfor sektormyndigheter for å synliggjøre hvilke barrierer ulike grupper av innvandrere står overfor, og bistå med råd og veiledning.

IMDis viktigste juridiske virkemiddel er introduksjonsloven. Sentrale økonomiske virkemidler er integreringstilskudd, prosjekttilskudd til kommuner og fordeling av midler til forskning og utvikling. IMDi hadde i 2009 forvaltningsansvaret for tilskuddsordninger på ca. fem milliarder kroner. IMDis driftsbudsjett var på 170 millioner kroner i 2009.

Hvert år får IMDi tildelt oppgaver innenfor integrerings- og mangfoldspolitikken fra regjeringen. På de neste sidene følger en presentasjon av IMDis tildelte oppgaver for 2009, våre resultater på disse og en vurdering av i hvilken grad målene er oppnådd.

IMDis hovedoppgaver:

- } Bosette flyktninger som får opphold i Norge.
- } Informere nyankomne innvandrere om rettigheter og plikter.
- } Sikre god gjennomføring av opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere.
- } Bidra til at nyankomne innvandrere kommer raskere i arbeid eller utdanning.
- } Sikre god drift av Nasjonalt introduksjonsregister (NIR).
- } Bidra til å redusere arbeidsledigheten og øke sysselsettingen blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.
- } Arbeidsinnvandring: Utvikle kunnskap, kartlegge integreringsutfordringer og bidra til politikktvikling.
- } Bidra til å øke valgdeltagelsen blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre ved valg.
- } Bidra til økt deltagelse og god gjennomføring av statsborgersermonier for nye norske statsborgere.
- } Være nasjonal fagmyndighet på tolkefeltet.
- } Sikre likeverdig offentlig tjenesteyting.
- } Ha samordningsansvar for den statlige satsingen i Groruddalen for oppvekst, utdanning, levekår, kultur og inkludering.
- } Formidle kunnskap om integrerings- og mangfoldspolitikken mål og resultater.
- } Utvikle Mangfolds- og migrasjonsbiblioteket.
- } Gjennomføre fire tiltak i regjeringens «Handlingsplan mot tvangsekteskap 2008-2011».

VIKTIG OPPGAVE: Bosetting av enslige mindreårige har hatt høyest prioritet i 2009.

Bosetting av flyktninger

Bosetting av flyktninger er en av IMDi's hovedoppgaver. Hvert år anmoder IMDi norske kommuner om å bosette et visst antall flyktninger. Nasjonalt utvalg for mottak og bosetting, hvor både staten og kommunesektoren er representert, koordinerer arbeidet med bosetting av flyktninger. I 2009 ble utvalgets mandat endret til også å inkludere opp- og nedbygging av mottakskapasiteten. Utvalget ledes av IMDi's direktør, mens Utlendingsdirektoratets (UDIs) direktør leder den delen som omhandler mottakene. En av utvalgets oppgaver er å fastsette et måltall for bosetting for det påfølgende året og fordele dette fylkesvis. Måltallet er basert på UDIs prognoser for hvor mange flyktninger som forventes å få opphold i Norge. KS og IMDi samarbeider så om hvor mange personer som den enkelte kommune skal bes om å ta i mot. På sensommeren sender IMDi brev til de enkelte kommunene om hvor mange flyktninger IMDi ber kommunen bosette det neste året. For kommunene er bosetting av flyktninger en frivillig

oppgave, og det er kommunene som vedtar hvor mange flyktninger de ønsker å bosette. Ved å gjøre vedtak om bosetting forplikter kommunen seg blant annet til å gi tilbud om introduksjonsprogram. Gjennom dette programmet skal flyktningene få opplæring i norsk og samfunnskunnskap og bli kvalifisert for arbeid eller utdanning. For hver flyktning som skal bosettes, tar IMDi kontakt med kommuner som har vedtak om bosetting, for å avtale bosettingen med kommunen.

Bosetting av enslige mindreårige har hatt høyest prioritet i 2009. Samarbeidet med barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat), som 1.10.2008 overtok ansvaret for bosetting av enslige mindreårige under 15 år, har vært sentralt. Videreutvikling av dette samarbeidet har vært viktig for informasjon, rådgivning og opplæring av kommuner som i 2009 ble bedt om å bosette enslige mindreårige for første gang eller i mye større omfang enn tidligere.

Mål	Resultat	Vurdering
Det er et mål at 90 prosent av flyktningene som får vedtak om opphold i Norge, skal bosettes innen seks måneder.	77 prosent av flyktningene ble bosatt innen seks måneder etter vedtak om opphold i Norge.	Behovet for bosetting av flyktninger var i 2009 høyere enn på lenge, og ikke siden 1999 har det blitt bosatt flere enn i fjor. Til tross for at hele 1600 flere personer fikk flytte til en kommune i 2009, økte andelen som ble bosatt innen seks måneder, fra 68 prosent i 2008, til 77 prosent i 2009. Den økte bosettingen har innebåret at flere kommuner har bidratt i bosettingsarbeidet. 270 kommuner sa ja til å ta imot flyktninger, 52 flere enn i 2008, mens 17 kommuner svarte nei på IMDi's anmodning om bosetting i 2009. Nye kommuner har brukt deler av året til å bygge opp et tjenesteapparat for flyktningene, bl.a. for å skaffe boliger og tilby introduksjonsprogram. For etablerte bosettingskommuner har det vært behov for å øke tjenestekapasiteten. Økt bosetting har også innebåret en volumøkning i introduksjonsprogrammet. Mens de fleste bosatte i tidligere år, var i familier, var det i 2009 en stor økning både i andelen og antallet enslige personer. Dette har skapt ekstra utfordringer for bosettingsarbeidet utover volumøkningen, først og fremst knyttet til å finne egnede boliger. Mange kommuner har vært flinke til å løse dette med for eksempel å opprette bofellesskap. Dette medvirket sterkt til at det ble bosatt nesten dobbelt så mange enslige i 2009 som i 2008.
Det er et mål at 90 prosent av enslige mindreårige mellom 15 og 18 år som får vedtak om opphold i Norge, skal bosettes innen tre måneder.	27 prosent av enslige mindreårige mellom 15 og 18 år ble bosatt innen tre måneder etter vedtak om opphold i Norge.	I 2009 var det behov for å bosette fire ganger så mange enslige mindreårige flyktninger som i 2008. Til sammen 92 kommuner tok i mot 606 enslige mindreårige, en økning fra 207 personer i 2008. Det har aldri før blitt bosatt så mange enslige barn og unge. 473 ble bosatt av IMDi, mens de resterende 133 ble bosatt fra Bufetat's omsorgssentre. På grunn av økt volum, spurte IMDi langt flere kommuner om å bosette denne gruppen i 2009 enn i årene før. Mange av disse kommunene hadde aldri bosatt enslige mindreårige, og har hatt behov for tid for å opprette et godt tjenestetilbud. Flertallet av enslige mindreårige flyktninger måtte derfor vente lenger enn tre måneder på bosetting. I revidert nasjonalbudsjett ble det bevilget et ekstratilskudd på 100 000 kroner per bosatte enslig mindreårig flyktning i 2009, og dette har trolig vært en medvirkende faktor til det høye bosettingstallet i 2009.
IMDi skal gi Barne-, ungdoms- og familieetaten tilbud om opplæring i bosetting av enslige mindreårige i alderen 15–18 år.	Regjeringen har besluttet å utsette overføringen av bosettingsansvaret for enslige mindreårige over 15 år fra IMDi til Bufetat. IMDi har i samråd med Bufetat derfor ikke gitt Bufetat tilbud om denne opplæringen i 2009.	IMDi har gjennomført opplæring og kompetanseoverføring med hensyn til bosetting av enslige mindreårige under 15 år. Det er ikke avklart når Bufetat skal overta ansvaret for bosetting av enslige mindreårige mellom 15–18 år, jf. Soria Moria II. Av den grunn er det ikke innledet noe særskilt samarbeid om opplæringstilbud mellom direktoratene for denne gruppen. Det er likevel et løpende tett samarbeid mellom direktoratene om gode bosettings- og rapporteringsrutiner som omfatter alle enslige mindreårige, både over og under 15 år.

Nøkkeltall for bosetting	2008	2009
Bosatte totalt	4427	6087
Herav bosatte enslige mindreårige	207	606
Gjennomsnittlig ventetid fra vedtak til bosetting		
– bosatte fra mottak (md)	5,9	5,3
Gjennomsnittlig ventetid fra vedtak til bosetting for enslige mindreårige		
– bosette fra mottak (md)	4,5	5,6
Gjennomsnittlig ventetid fra saksoppretting til bosetting (md)	25,3	14,3

Opplæring i norsk og samfunnskunnskap

AKTIV SAMFUNNDELTAELSE: Rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for innvandrere trådte i kraft fra 1. september 2005. Opplæringen skal styrke innvandreres muligheter til å kunne delta aktivt i arbeids- og samfunnslivet.

Norsk er viktig for å kunne forstå og bli forstått, for å stå sterkere i arbeidsmarkedet, ta utdanning og for å kunne delta i samfunnet.

Introduksjonslovens regler om rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for innvandrere trådte i kraft 1. september 2005. Opplæring skal styrke innvandreres muligheter til å kunne delta aktivt i arbeids- og samfunnslivet. Rett og plikt til opplæring gjelder personer som har fått oppholdstillatelse etter 1. september 2005.

Personer med flyktningbakgrunn og deres familier, samt familiegjenforente til norske og nordiske borgere, har rett og plikt til 300 timer gratis norskopplæring i løpet av de tre første årene de bor i Norge. De som trenger norskopplæring utover de 300 timene, har rett til å få inntil 2700 timer til gratis, til sammen 3000 timer.

Følgende grupper har rett og plikt til 300 timer opplæring i norsk og samfunnskunnskap:

1. Personer som har søkt asyl og fått innvilget asyl eller opphold på humanitært grunnlag
2. Overføringsflyktninger
3. Personer med kollektiv beskyttelse
4. Familiegjenforente med overnevnte
5. Familiegjenforente med norske eller nordiske borgere
6. Familiegjenforente med personer som har bosettingstillatelse

Det er kun personer i alderen 16–55 år som har rett og plikt til å delta i norskopplæring. Personer mellom 55 og 67 år har en rett, men ingen plikt til å delta i opplæringen.

Det er kommunen som har ansvar for å tilrettelegge opplæringen.

For å få bosettingstillatelse eller norsk statsborgerskap må innvandrere gjennomføre 300 timer opplæring eller kunne dokumentere tilstrekkelig kunnskap i norsk eller samisk.

Arbeidsinnvandrere utenfor EØS/EFTA-området og familiegjenforente med disse har plikt, men ikke rett til 300 timer opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Disse må derfor betale opplæringen selv. Personer med opphold etter EØS-regelverket, er

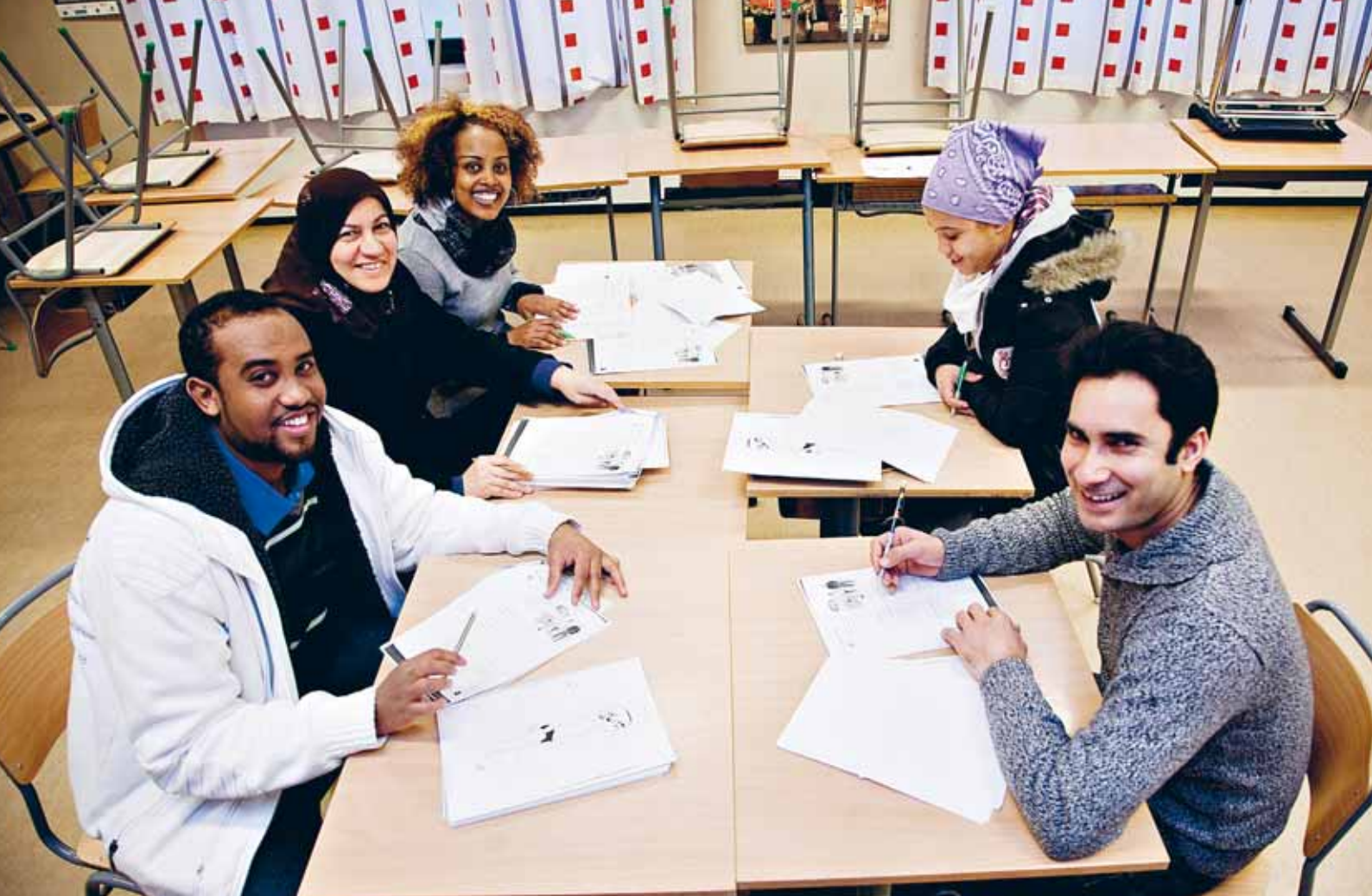
ikke omfattet av introduksjonslovens regelverk (dette gjelder for eksempel arbeidsinnvandrere fra EØS/EFTA-området).

For å kunne tilby opplæring til nyankomne innvandrere som er både relevant, motiverende og som fører frem til gode resultater på avsluttende norskprøve, er det nødvendig at lærere og ledere har høy kompetanse både faglig og metodisk.

Som et ledd i planen for kvalitetsutvikling i norskopplæringen for perioden 2008–2010, tilbyr IMDi i samarbeid med Vox kompetansehevende etterutdanningskurs for lærere og ledere. IMDi står for den praktiske gjennomføringen av kursene, mens Vox har ansvar for det pedagogiske arbeidet.

Mål	Resultat	Vurdering
Det er et mål at 90 prosent av dem som er omfattet av rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap, har begynt opplæringen innen ett år etter at retten og plikten inntreder.	I 2009 var det 72 prosent som hadde begynt opplæringen innen ett år. Dette er en økning fra 65 prosent i 2008.	Det er en økning i antall personer som deltar i opplæringen. Det er likevel under målet, og IMDi har informert kommunen om behovet for å øke deltakelsen i norskopplæringen. IMDi har også formidlet viktigheten av at kommunene opprettholder sin informasjonsplikt overfor personer som har rett og/eller plikt til opplæring. Som følge av økt bosetting har det vært en økning i antall elever i norskopplæringen. Dette gir kommunen utfordringer med å tilby rask oppstart i opplæringen.
Det er et mål at 60 prosent av dem som går opp til skriftlig del av prøven, består.	I 2009 bestod 62 prosent Norskprøve 2, mens 54 prosent bestod Norskprøve 3. Dette er en økning fra henholdsvis 55 og 47 prosent i 2008.	Det har vært en positiv utvikling i resultatene for norskopplæringen. Det er en økning i andel som består på syv prosentpoeng på begge prøvene fra 2008 til 2009. For å bidra til å øke andelen norskdeltakere som går opp til og består prøvene, samarbeider Vox og IMDi om å øke kvaliteten på opplæringen. IMDi og Vox tilbyr kompetansehevende kurs for lærere og ledere i norskopplæringen. I 2009 deltok 2044 lærere på kurs som gikk over to dager. 687 deltok på Vox' pedagogiske fagdager, og 110 personer deltok på kurs i samfunnskunnskap. Et av målene har vært å bedre lærernes vurderingskompetanse innenfor både skriftlig og muntlig norsk. Dette kan ha bidratt til at flere har bestått de skriftlige prøvene de to siste årene.
Det er et mål at 95 prosent av dem som går opp til muntlig del av prøven, består.	I 2009 bestod 92 prosent muntlig prøve 2, mens 81 prosent bestod muntlig prøve 3. Dette er stabilt fra 2008.	Resultatene for de muntlige prøvene er stabile. Vurdering av muntlige ferdigheter har blitt vektlagt i etterutdanningen av lærere.

RASKERE INTEGRERING: Introduksjonsprogrammet skal gi grunnleggende ferdigheter i norsk, gi innsikt i norsk samfunnsliv og forberede for deltakelse i yrkeslivet.

Introduksjonsprogram for nyankomne flyktninger

Formålet med introduksjonsordningen er å bidra til en lettere og raskere integrering av nyankomne flyktninger i det norske samfunnet. Introduksjonsprogrammet skal gi grunnleggende ferdigheter i norsk, gi innsikt i norsk samfunnsliv og forberede for deltakelse i yrkeslivet. Alle kommuner som bosetter flyktninger, har plikt til å tilby introduksjonsprogram. Å delta i introduksjonsprogram er obligatorisk for flyktninger med behov for grunnleggende kvalifisering, og som er bosatt med offentlig hjelp.

Rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram gjelder for nyankomne flyktninger mellom 18 og 55 år som har behov for grunnleggende kvalifisering. Programmet er helårlig og på full tid, og har en varighet på inntil to år (tre år når særlige grunner taler for det). Hovedmålet er at flest mulig deltakere

går over i arbeid eller utdanning etter avsluttet introduksjonsprogram.

Det er lagt opp til et nært samarbeid mellom kommune og Nav i arbeidet med introduksjonsprogrammet. Siden innføring av Nav-reformen har en del kommuner valgt å legge ansvaret for kommunens forvaltning av introduksjonsordningen til kommunens NAV-kontor.

IMDI har veilednings- og oppfølgingsansvar overfor kommunene og deres arbeid med introduksjonsordningen. IMDI innhenter erfaringer fra gjennomføring av introduksjonsprogram, identifiserer områder det er behov for kunnskap om, gjennomfører forskningsprosjekt og formidler kunnskap som vil kunne bidra til økt måloppnåelse.

Mål	Resultat	Vurdering
<p>Det er et mål at 65 prosent av deltakerne går direkte over i arbeid eller utdanning etter avsluttet introduksjonsprogram.</p>	<p>44 prosent av deltakerne gikk direkte over i arbeid eller utdanning etter avsluttet program. Dette er en nedgang fra 53 prosent i 2008.</p> <p>25 prosent av deltakerne gikk over til arbeid og 19 prosent til utdanning i 2009.</p>	<p>Resultatet i 2009 er 20 prosent lavere enn målet, og ni prosentpoeng dårligere enn i 2008.</p> <p>Det er flere faktorer som kan ha bidratt til at færre gikk over i arbeid etter avsluttet program:</p> <ul style="list-style-type: none"> } Finanskrisen har gjort det vanskeligere å komme i arbeid etter avsluttet program. Erfaringer viser at nyankomne er en sårbar gruppe på arbeidsmarkedet under lavkonjunktur, og dette forsterkes uten arbeids-erfaring i Norge. } Bosetting av flyktninger i kommunene økte betydelig fra 2008 til 2009. Dette kan ha medført at kommuner fikk redusert kapasitet til innsats overfor deltakere i sluttfasen av introduksjonsprogrammet. } Overgang til utdanning i 2009 ligger på omtrent samme nivå som i 2008. Det har vært et stort fokus på overgang til arbeid i tider med høykonjunktur. En dreining i kommunenes kvalifiseringstiltak mot overgang til utdanning kan være nødvendig, men tar tid. Dette krever også at det gjenstår en viss tid i introduksjonsprogrammet. I 2009 lykkes ikke kommunene samlet sett å foreta en slik omlegging. } I 2009 var andelen kvinner som avsluttet program, høyere enn i 2008. Kvinner har lavere overgang til arbeid og utdanning etter avsluttet program enn menn, og dette kan ha bidratt til et dårligere resultat i 2009 enn i 2008.
<p>Det er et mål at 30 prosent av dem som er arbeids-søkere ved avsluttet introduksjonsprogram, har gått over til arbeid eller utdanning innen ett år etter avsluttet program.</p>	<p>IMDi kan ikke rapportere på dette grunnet at NAV har endret sine registreringsrutiner, og data er derfor ikke tilgjengelig.</p>	<p>En nærliggende statistikk er SSBs Monitor for introduksjonsordningen. Denne måler hvor stor prosentandel som er i arbeid eller utdanning ett år etter avsluttet introduksjonsprogram for <i>alle</i> (uansett avslutningsårsak) som gikk ut av introduksjonsprogram. Måling foretatt i november 2008 viser at 63 prosent av dem som avsluttet program ett år tidligere (i 2007), var i arbeid eller i utdanning. 75 prosent av mennene som avsluttet program, hadde gått over i arbeid eller utdanning ett år etter, mens tilsvarende for kvinner var 51 prosent. Offentliggjøring av målinger foretatt i 2009 vil foreligge senere i 2010.</p>
<p>Andel kvinner som går over i arbeid eller utdanning etter avsluttet program, skal øke med fem prosentpoeng eller mer.</p>	<p>Andelen kvinner som gikk over i arbeid eller utdanning etter avsluttet program, gikk ned med ni prosentpoeng fra 2008 til 2009.</p>	<p>I 2008 var det 47 prosent av kvinnene som gikk over i arbeid eller utdanning, mens tilsvarende tall for 2009 var 38 prosent. Resultatet kan sees i forhold til ledighetstall for innvandrere, og at kvinner har større vansker med å få innpass på arbeidsmarkedet som nykommere i en tid hvor det er lavkonjunktur.</p>

JOBBER FOR ØKT SYSSELSETTING: IMDi har som mål å bidra til at sysselsettingen blant personer med innvandrerbakgrunn øker.

Økt sysselsetting og redusert ledighet blant personer med innvandrerbakgrunn

Arbeid er viktig for integrering i samfunnet. IMDi har som mål å bidra til at sysselsettingen blant personer med innvandrerbakgrunn øker. IMDi har spesielt fokus på at flere kvinner med innvandrerbakgrunn skal komme i arbeid.

For å sikre god bruk av innvandrernes ressurser, arbeider IMDi for å motvirke ulike former for diskriminering i arbeidslivet. I samarbeid hovedsammenslutningene for arbeidslivets parter og andre aktuelle

myndigheter, som for eksempel NAV, er IMDi en pådriver overfor arbeidsgivere med tanke på å oppnå en bevisst og aktiv rekrutteringspolitikk.

Regjeringen ønsker at offentlig sektor skal ha en mangfoldig arbeidsstyrke og at særlig statlige virksomheter skal gå foran som gode eksempler. IMDi jobber med å frembringe og å gjøre tilgjengelig aktuell fagkunnskap, spre erfaringer og gode grep, og bidra til kunnskaps- og metodeutvikling.

Mål	Resultat	Vurdering
<p>Det er et mål at andelen av de heleide statlige virksomhetene som har tiltak for å rekruttere personer med innvandrerbakgrunn til lederstillinger, øker.</p>	<p>I 2009 hadde fire heleide statlige virksomheter innvandrere til prioritert målgruppe for lederutviklingsprogram, mot syv i 2008.</p>	<p>Andel ledere med innvandrerbakgrunn økte fra 1,8 prosent i 2008 til 2,4 prosent i 2008, mens andelen toppledere med innvandrerbakgrunn økte fra 0,25 prosent til 1,4 prosent. Andelen innvandrere som deltok i lederutviklingsprogrammer økte fra fire prosent i 2008 til fem i 2009, til tross for at færre virksomheter hadde innvandrere som prioritert målgruppe. For å få bedre resultat i de heleide virksomhetene, arrangerte IMDi temamøte om rekruttering og mangfold. Kunnskap, tips og erfaringer er gjort tilgjengelig gjennom www.mangfoldsportalen.no.</p>
<p>Det er et mål at andelen ansatte med innvandrerbakgrunn i staten og heleide statlige virksomheter øker.</p>	<p>Ved utgangen av 2008 utgjorde andelen ansatte med innvandrerbakgrunn i staten 7,9 prosent. Det er en økning på 0,6 prosentpoeng i forhold til året før. Tall for andel ansatte med innvandrerbakgrunn i staten og heleide virksomheter i 2009 vil ikke foreligge fra SSB før i juni 2010.</p>	<p>Økningen fra 2007 til 2008 kan ha sammenheng med flere forhold. Offentlig sektor er i mindre grad påvirket av nedgangstidene i arbeidslivet. Det er videreført en rekke tiltak for å øke andelen ansatte med innvandrerbakgrunn, herunder krav om innkalling av minst én kvalifisert arbeidssøker med innvandrerbakgrunn, samt forsøksordningen med moderat kvotering i staten. Det ser imidlertid ikke ut til at dette har ført til flere ansatte med innvandrerbakgrunn i statsforvaltningen, men det er betydelig variasjon mellom de ulike sektorene i staten.</p>
<p>Det er et mål at andelen sysselsatte innvandrerkvinner øker.</p>	<p>Fra 2007 til 2008 økte andelen sysselsatte kvinner med innvandrerbakgrunn fra 57,3 prosent til 58,7 prosent. Sysselsettingstall fra SSB for 2009 vil foreligge i juni 2010.</p>	<p>Selv om tall fra SSB ikke foreligger, forventes det at sysselsettingen blant innvandrerkvinner har sunket. Etter finanskrisen har imidlertid ledigheten for kvinner økt mindre enn ledigheten for menn. Kvinner arbeider i større grad i offentlig sektor og i omsorgsykker, som er mindre berørt av finanskrisen.</p> <p>For å bidra til at innvandrerkvinner som står utenfor arbeidsmarkedet, og som ikke er mottakere av stønad til livsopphold, får muligheter til å kvalifisere seg til arbeidslivet, er de en viktig målgruppe i Ny sjanse.</p> <p>Fra 2005–2008 var det rundt 45 prosent av deltakerne i Ny sjanse som gikk over til arbeid eller utdanning etter endt program. Resultat for 2009 foreligger i mars.</p>
<p>IMDi skal i samarbeid med relevante aktører og samarbeidspartnere bidra til å øke sysselsettingen og å redusere ledighet blant personer med innvandrerbakgrunn.</p>	<p>I 2009 økte ledigheten blant innvandrere. Samtidig var det en svak vekst i sysselsettingen. Første halvår 2009 bar arbeidsmarkedet preg av nedgangskonjunktur som følge av finanskrisen med økende ledighet, særlig blant innvandrere. Annet halvår var også preget av nedgangskonjunktur, men med en mindre vekst i ledigheten.</p>	<p>IMDi har arbeidet for å bidra til at flere virksomheter skal lykkes med flerkulturell rekruttering og bli inkluderende arbeidsplasser, og for å motvirke at innvandrere ekskluderes fra arbeidslivet. Dette gjøres blant annet gjennom å gjøre relevant kunnskap lett tilgjengelig, synliggjøre gode eksempler og erfaringer.</p> <p>IMDi har hatt et offensivt veilednings- og motivasjonsarbeid overfor partene i arbeidslivet, interesseorganisasjoner og fagmiljøer innenfor rekrutterings- og organisasjonsutvikling. IMDi formidler også nyttige verktøy gjennom www.mangfoldsportalen.no</p>

BESTIGER GALDHØPIGGEN: I samarbeid med Norges Røde Kors gjennomførte IMDi prosjektet Til Topps 12.–13. juni. Formålet er å skape varige lokale nettverk og dialog mellom mennesker med etnisk norsk og innvandrerbakgrunn.

Frivillige organisasjoner og lokale møteplasser

IMDi hadde i 2009 samarbeidsavtaler med seks store frivillige organisasjoner: Frivillighet Norge, Norsk Folkehjelp, Norges Fotballforbund, Norske Kvinners Sanitetsforening, Redd Barna og Norges Røde Kors.

Målet med avtalene er:

- } å gjøre det lettere for kommuner å ta imot og bosette flere nye innbyggere når enkelte har behov for aktivitet ut over introduksjonsprogram på dagtid.
- } å skape flere møteplasser mellom majoritet og minoriteter, som gir grunnlag for deltakelse og vennskap.
- } å rekruttere flere medlemmer og tillitsvalgte med minoritetsbakgrunn i frivillige organisasjoner.

I 2009 ble det bosatt over 6000 flyktninger, hvorav omlag 600 var enslige mindreårige. Det er ønskelig å styrke de store frivillige og humanitære organisasjonene i bosettings- og integreringsarbeidet i kommunene.

Avtalene innebærer at IMDi støtter og bevilger midler til konkrete prosjekter som organisasjonene gjennomfører, for å inkludere flyktninger i lokalsamfunnet og skape gode møteplasser mellom minoritets- og majoritetsgrupper. Noe av hensikten er å utvikle nye metoder og tiltak i integreringsarbeidet, og at kunnskapen om de ulike tiltakene spres gjennom organisasjonene og til kommunene.

Det er også et mål å rekruttere personer med minoritetsbakgrunn inn i de frivillige organisasjonene. En undersøkelse som Frivillighet Norge gjennomførte i 2008, avslører at Organisasjons-Norge fortsatt er monokulturelt. Resultatene er presentert i rapporten «Velkommen inn! En erfaringsrapport om inkludering i frivillige organisasjoner», som ble lagt frem i november 2008. Mange organisasjoner har imidlertid tatt opp temaet og fattet vedtak om at de skal arbeide aktivt med inkludering. 61 prosent av organisasjonene sier de har satt i gang konkrete inkluderingstiltak.

Mål	Resultat	Vurdering
<p>IMDi skal legge til rette for og stimulere til at frivillige organisasjoner bidrar aktivt i integrerings- og inkluderingarbeidet, ved å etablere og følge opp samarbeidsavtaler med frivillige organisasjoner.</p>	<p>Samarbeidsavtalene som ble inngått i 2008 med Norges Røde Kors, Norsk Folkehjelp, Norske Kvinners Sanitetsforening, Redd Barna og Frivillighet Norge er videreført og fulgt opp. I tillegg ble det inngått avtale med Norges Fotballforbund i 2009.</p>	<p>I første halvdel av 2009 har organisasjonene hatt hovedfokus på forankring, kompetanseheving og utarbeidelse av kursmateriell. Aktiviteter og tiltak har vært i fokus 2. halvår 2009. Det er innvilget tilskudd til prosjekter i alle landdeler, som skal bidra til utvikling av lokalt integreringsarbeid og lokale møteplasser mellom minoritets- og majoritetsbefolkningen. Eksempler på prosjekter og tiltak som har fått støtte, er flyktningguide, leksehjelp, språkstimulering, møteplasser, særskilte tiltak for enslige mindreårige, kvinnerettede tiltak, tiltak for enslige menn, tiltak rettet mot fedre og økt deltakelse på fotballarenaen med blant annet fokus på jenter.</p> <p>I samarbeid med Norges Røde Kors gjennomførte IMDi prosjektet Til Topps 12.–13. Juni, med formål om å skape varige lokale nettverk og dialog mellom mennesker med etnisk norsk og innvandrerbakgrunn. Arrangementet hadde over 1000 deltakere, og 700 personer besteg toppen av Galdhøpiggen. IMDi har fått svært positive tilbakemelding fra mange deltakere, og mange av deltakeren deltok i lokalt organisert treningsopplegg både før og etter turen. H.K.H Kronprins Haakons deltakelse bidro også til positivt fokus på integreringsarbeidet.</p>

Tvangsekteskap

IMDis tiltak mot tvangsekteskap har vært i virksomhet i 1 ½ år. 29 minoritetsrådgivere arbeider på videregående skoler i åtte fylker og seks integreringsrådgivere er stasjonert på norske utenriksstasjoner.¹

De gir råd og assistanse til ungdommer som frykter at de skal tvangsgiftes, som utsettes for ekstrem kontroll, trusler og vold fra familien, eller som frykter å bli etterlatt mot sin vilje i utlandet. Tvangsekteskap og ekstrem kontroll, særlig av kvinner, ser ut til å henge nøye sammen med kvinners stilling i opprinnelseslandet – og innad i enkelte minoritetsmiljøer i Norge. Gutter utsettes også for tvang, samtidig som de kan fungere som kontrollører overfor søstre og andre jenter.

I mange tilfeller mangler førstelinjetjenesten den kompetanse som er nødvendig for å hjelpe de som trenger det. I tillegg til at rådgiverne bidrar til kompetanseheving av sine samarbeidspartnere, er Kompetanseteamet mot tvangsekteskap² en erfaren veiledningsinstans for førstelinjetjenesten. De har også ansvar for å tildele kriseboliger til utsatte over 18 år. En veileder i arbeidet mot tvangsekteskap basert på Kompetanseteamets erfaringer, ble utgitt i 2009.³

IMDi arbeider for å forebygge tvangsekteskap gjennom ulike aktiviteter som samtalegrupper, film, fotoutstillinger, foreldresamarbeid mv. I 2009 fikk 22 frivillige organisasjoner tilskudd for å drive holdningsskapende og forebyggende virksomhet innad i innvandrer miljøene.

Mål	Resultat	Vurdering
Det er et mål at antall elever som oppsøker rådgivertjenesten på skoler med minoritetsrådgivere, skal øke.	438 saker er behandlet av minoritets- og integreringsrådgivere i 2009, mot 170 saker i perioden juni–desember 2008. 18 % av sakene gjelder gutter/menn. Hovedtyngden av de utsatte er i alderen 16– 23 år. Hovedvekten av sakene handler om personer med landbakgrunn fra Pakistan, Irak, Tyrkia, Somalia og Afghanistan. Kompetanseteamet mot tvangsekteskap har veiledet førstelinjetjenesten i 276 saker i 2009, en økning fra 248 saker i 2008.	Økningen i antall saker viser at minoritetsrådgiverne dekker et behov, og at det er viktig å ha et synlig lavterskeltilbud der de unge er. Den indikerer også at det er flere som kjenner til tjenesten og som vet hvor de kan få hjelp. Minoritetsrådgiverne kan lettere fange opp tidlige faresignaler enn det ordinære hjelpeapparatet og har derfor bedre mulighet til å forhindre at tvangsekteskap gjennomføres. Tjenesten er nå godt kjent, og brukes både av ungdommen og av skolens ansatte. Det er svært vanskelig å bistå personer utenfor norsk territorium. Derfor er det viktig at minoritetsrådgivere fanger opp saker tidlig slik at elevene ikke reiser til utlandet. Men når det skjer, er tett samarbeid mellom minoritets- og integreringsrådgiverne meget viktig i håndteringen av enkeltsaker. Oppdatert land- og kulturkunnskap, som integreringsrådgiverne har, er også vesentlig for å kunne gi hensiktsmessig hjelp til utsatte personer med minoritetsbakgrunn i Norge.

1 En oversikt over utenriksstasjoner og videregående skoler med rådgivere fra IMDi finnes på <http://www.imdi.no/no/Tvangsekteskap/>.

2 Kompetanseteamet mot tvangsekteskap er et tverrfaglig samarbeid hvor fagpersoner fra Utlendingsdirektoratet (UDI), Politidirektoratet (POD), Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) arbeider sammen for å bistå førstelinjen med råd og veiledning i konkrete saker.

3 <http://www.imdi.no/no/Kunnskapsbasen/Innholdstyper/Brosjyrer/2009/Arbeid-mot-tvangsekteskap-en-veileder/>

FOREBYGGENDE TILTAK: Det har vært en økning i antall personer som henvender seg til minoritets- og integreringsrådgivere for råd mot tvangsekteskap fra 2008–2009.

Antall registrerte saker i 2009

Kategori	Kompetanseteamet	Minoritets- og integreringsrådgivere
Gjennomført tvangsekteskap	46	25
Frykt for tvangsekteskap	73	129
Etterlatt i utlandet	17	39
Frykt for å bli etterlatt i utlandet	26	44
Trusler/vold	77	70
Ekstrem kontroll	19	122
Gjennomført kjønnslemlestelse	1	0
Frykt for kjønnslemlestelse	4	9
Annet	13	0
Totalt	276	438

Kompetanseteamets og rådgivernes saker er i noen grad overlappende, og kan derfor ikke summeres.

Arbeidsinnvandring

INFORMASJON TIL ARBEIDERE: I 2009 utarbeidet IMDi publikasjonen «Ny i Norge», som opplyser om hvilke rettigheter og plikter innvandrere har ved arbeid og opphold i Norge.

Arbeidsinnvandrere har utgjort hovedtyngden av innvandringen til Norge siden 2004. I et Norge som i de siste årene har vært preget av høykonjunktur og gode utsikter på arbeidsmarkedet, har svært mange arbeidsinnvandrere også valgt å hente familiene sine hit.

Gjennom en rekke rapporter har IMDi bidratt til å synliggjøre de integreringsmessige konsekvensene arbeidsinnvandringen fører med seg for samfunnet og for den enkelte arbeidsinnvandrer. I en undersøkelse IMDi publiserte i 2008, sier mange nyankomne arbeidsinnvandrere at de opplever at det er vanskelig å finne fram til viktig informasjon om det norske samfunnet. I 2009 har IMDi derfor utarbeidet *Ny i Norge* – en publikasjon som inneholder opplysninger om rettigheter og plikter ved arbeid og opphold i Norge. 16 offentlige etater og organisasjoner har bidratt med informasjon på sine ansvarsområder, og ved utgangen av 2009 var det første opplaget på til sammen 60 000 eksemplarer distribuert. På slutten av året ble det derfor trykket opp 60 000 nye. Bransjer som har sysselsatt mange arbeidsinnvandrere de siste årene, ble sterkt berørt av finanskrisen i 2009, bl.a. sank etterspørselen etter arbeidskraft innenfor bygg, anlegg og industri merkbart. Til tross for dette viser IMDis ferskeste undersøkelse at det fortsatt kommer mange arbeidsinnvandrere til landet, og at flertallet av dem som er her, ønsker å bo og arbeide i Norge i årene som kommer.

Mål	Resultat	Vurdering
IMDi skal ha koordineringsansvar for en Startpakke (som fikk navn <i>Ny i Norge</i>) med informasjon til arbeidsinnvandrere om plikter og rettigheter ved arbeid og opphold i Norge. Publikasjonen skal foreligge på minst ett språk og være distribuert innen 31.08.09.	<i>Ny i Norge</i> var ferdig 31.08.2009. Informasjonsboken foreligger på tre språk, norsk, engelsk og polsk. Det første opplaget ble trykket opp i 60 000 eksemplarer, og distribuert på under tre måneder. Bidragsytere, servicesenter for utenlandske arbeidstakere, offentlige kontorer og frivillige organisasjoner bidro til å distribuere <i>Ny i Norge</i> . Et nytt opplag på 60 000 eksemplarer ble trykket i desember for distribusjon i 2010.	<i>Ny i Norge</i> er utarbeidet på bakgrunn av undersøkelser blant arbeidsinnvandrere i Norge. Publikasjonen gir svar på grunnleggende spørsmål ved arbeid og opphold i landet og fungerer som veiviser i det offentlige Norge. Den store etterspørselen etter publikasjonen, og de gode tilbakemeldingene tyder på at <i>Ny i Norge</i> svarer meget godt på informasjonsbehovet til arbeidsinnvandrere. Tilbakemeldingene tyder også på at kunnskapsgrunnlaget til arbeidsinnvandrere har bedret seg. Når de har behov for offentlige tjenester vet de nå i større grad hva de skal spørre om og hvilke etater de skal henvende seg til. Også andre personer med innvandrerbakgrunn enn arbeidsinnvandrere, voksenopplæringssetra og offentlige etater bruker <i>Ny i Norge</i> aktivt.

FRIVILLIGE ORGANISASJONER INFORMERER

I 2009 har IMDi gitt tilskudd på til sammen 3,8 mill. kroner til syv frivillige organisasjoner for å gi tilrettelagt informasjon til arbeidsinnvandrere. Gjennom ulike prosjekt og arrangement har de

bidratt til å gi arbeidsinnvandrere rundt om i Norge informasjon om det norske samfunnet. I tillegg har disse organisasjonene bidratt til å markedsføre og distribuere *Ny i Norge*.

HØYTIDELIG MARKERING: Hver femte nye norske statsborger velger å delta på statsborgerseremonien, som IMDi er med på å koordinere.

Statsborgerseremonier

113

Alle nye statsborgere inviteres til å delta i en seremoni for å markere overgangen til norsk statsborgerskap. Seremonien skal ha en symbolsk og følelsesmessig betydning for deltakerne, og samtidig gi nye statsborgere anledning til å vise offentlig sin tilknytning til Norge. Den vil også gi lokalsamfunn og storsamfunn anledning til å ønske nye statsborgere velkommen.

Fylkesmannen har ansvar for å arrangere seremoniene, og IMDi har et koordinerende og rådgivende

ansvar overfor fylkesmennene. Under seremoniene holder Fylkesmannen tale, og de nye statsborgerne avsier et troskapsløfte.

Deltakelse på statsborgerseremonier er frivillig og omtrent hver femte nye statsborger velger å delta. Statsborgerseremonien er et tiltak som skal bidra til å styrke båndet mellom nye borgere og det norske samfunnet. I lys av formålet er det et ønske om å øke interessen for statsborgerseremoniene.

Mål	Resultat	Vurdering
Det er et mål at flere personer som inviteres til å delta på statsborgerseremoni, velger å delta.	22 prosent av personene som ble invitert til seremoni i 2009, deltok. Det er en økning i forhold til deltakerandelen i 2008, som var på 20,1 prosent	<p>Det er positivt at andelen som deltar på statsborgerseremoni, øker, men det er et ønske at enda flere skal delta. I 2009 ble det gjennomført et forskningsprosjekt som ga IMDi økt kunnskap om hvorfor noen velger å delta i seremoni, mens andre ikke deltar. Undersøkelsen viser at de som deltar, er svært fornøyd med gjennomføringen og opplever seremonien som fin og høytidelig. De som ikke deltar, sier at det ikke passet, at de ikke hadde fått invitasjon eller at de ikke ser poenget. Det er lite ideologisk motstand mot ordningen eller troskapsløftet.</p> <p>For å bidra til økt oppslutning vil IMDi sammen med fylkesmennene iverksette tiltak for å øke kjennskapen til seremonien og bidra til bedre tilretteleggelse.</p>

MOBLISERTE VELGERE: 10. juni 2009 tok daværende stortingspresident Thorbjørn Jagland imot representanter fra blant annet IMDi, Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene (KIM) og Organisasjonen mot offentlig diskriminering (OMOD).

Valgmobilisering 2009

Inkludering og tilhørighet handler også om politisk engasjement og valgdeltakelse. Valgdeltakelse er frivillig og det er et mål at personer med innvandrerbakgrunn skal øke sin deltakelse ved både lokalvalg og stortingsvalg.

Kunnskap og engasjement henger sammen. Derfor har informasjonsformidling og valgmobilisering i samarbeid med organisasjoner, politiske partier og offentlige instanser vært IMDi's strategi. Med støtte fra Kommunal- og regionaldepartementet og i samarbeid med Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene (KIM) har IMDi spredd kunnskap om framgangsmåten ved valg og hvorfor

det er viktig å bruke stemmeretten sin. Frivillige organisasjoner og innvandrerorganisasjoner har fått bistand til å mobilisere i egne kontaktnettverk blant annet gjennom et samarbeid om møter med politikere og arrangementer i trossamfunn.

Kunnskap om hva de politiske partiene står for, har betydning for valgdeltakelsen. IMDi har gitt partiene faggrunnlag om hvordan ulike grupper stemmer, og samarbeidet med dem for å klarlegge hvordan vi best kan mobilisere især nye statsborgere, unge velgere og grupper som har særlig lav eller synkende valgdeltakelse. De politiske partiene har etter

dette i stor grad sagt ja til å delta på arrangementer som KIM og IMDi har invitert til.

På IMDis initiativ har det blitt sendt brev undertegnet av stortingspresidenten til alle nye statsborgere med oppfordring om å bruke stemmeretten sin. Videregående skoler med høy andel ungdom med innvandrerbakgrunn er gjort kjent med muligheten til

å bruke omvisninger og materiell fra Stortinget i tilknytning til skolevalgene.

Oppfordringen om å bruke stemmeretten er formidlet på nettsteder, gjennom annonsering i ungdomsmagasiner, på T-banen og på stands på festivaler og gjennom utsendelse av postkort og brosjyrer.

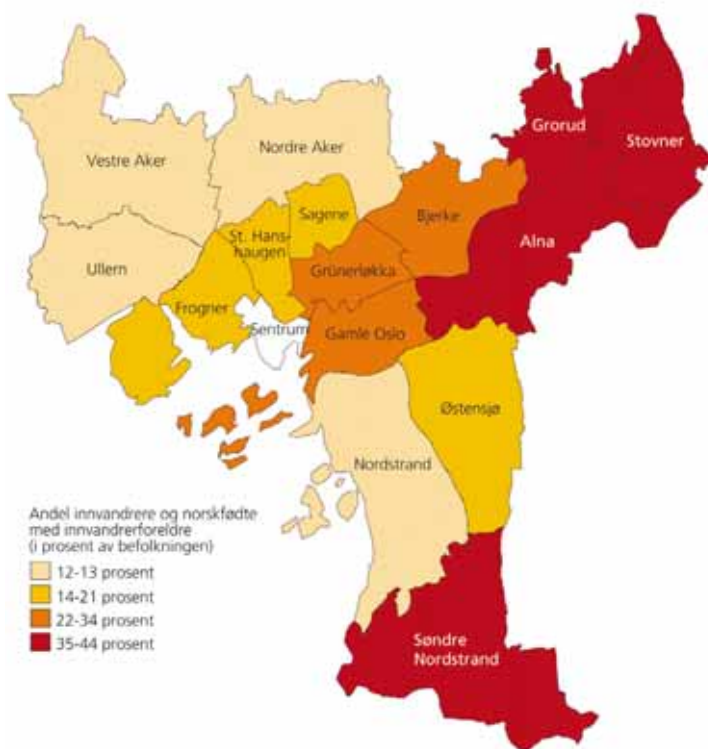
Mål	Resultat	Vurdering
IMDi skal bidra til at personer med innvandrerbakgrunn i økende grad deltar ved valg.	<p>Statistisk sentralbyrås (SSB) utvalgsundersøkelse for valgdeltakelsen 2009 viser at valgdeltakelsen blant innvandrere var på 52,2 % og at deltakelsen har holdt seg stabilt lav siden forrige stortingsvalg.</p> <p>Imidlertid er det store variasjoner blant personer med ulik landbakgrunn. Siden stortingsvalget i 2005 har særlig innvandrere med afrikansk bakgrunn økt sin deltakelse, med en oppgang på sju prosentpoeng.</p> <p>KRDs trykte husstands-brosjyre er oversatt til åtte språk, samt to ekstra til nettversjonene. IMDi har bidratt til utsendelse og formidling av brosjyrer og annet valgmateriell.</p> <p>Det er gjennomført 20 regionale arrangementer der IMDi og KIM har bidratt med innlegg, stands og informasjonsmateriell. Arrangementene samlet til sammen over 1000 deltakere.</p> <p>T-baneannonsering har blitt sett av 350 000 passasjerer.</p>	<p>Det er lite forskning som viser hvilke mobiliserings-tiltak som virker best for å øke valgdeltakelsen i ulike grupper.</p> <p>Det har derfor vært viktig å bruke ulike kanaler og virkemidler og å prioritere målgrupper med lav valgdeltakelse.</p> <p>Økt botid øker valgdeltakelsen, men denne gangen er det ikke de med kortest botid som har lavest deltakelse. Blant IMDis tiltak kan særlig de som var rettet mot unge velgere og nye statsborgere (personer med kort botid) ha bidratt til høyere valgdeltakelse.</p> <p>Frivillige organisasjoner og innvandrerorganisasjoner har fått bistand til å mobilisere i egne nettverk, blant annet gjennom samarbeid om møter med politikere, arrangementer i trossamfunn og grupper på nettet. Det er etbalert samarbeid med politiske partier og innvandrerorganisasjoner, som er viktig grunnlag for videre mobiliseringsarbeid. Det ble sendt ut mer enn 28 000 brev til nye statsborgere.</p> <p>IMDi må fortsatt satse på et samarbeid med politiske partier og innvandrerorganisasjoner. I tillegg vil samarbeid med livssynsorganisasjoner og mobilisering på arenaer der man treffer unge velgere, sikre at vi når bredt ut med informasjon og oppfordringer til valgdeltakelse.</p>

GRATIS BARNEHAGE: Gjennom Groruddalssatsingen får 4- og 5-åringene i bydelen tilbud om gratis tid i barnehagene, for å bedre norskferdighetene hos barna og deres foreldre.

Groruddalssatsingen og Handlingsprogram Oslo Sør

116

Tallet på innvandrere i Oslo er høyere enn i noen annen kommune. Figuren viser andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i bydelene i Oslo per 1. januar 2008.

Groruddalssatsingen er et samarbeid mellom Oslo kommune og staten for å bedre miljø- og levestandardene i Groruddalen. Målet er bærekraftig byutvikling, synlig miljøoppgrutting samt bedre livskvalitet og levekår for Groruddalens befolkning. IMDi deltar i planlegging og oppfølging på områdene oppvekst, utdanning, levekår, kulturaktiviteter og inkludering. Handlingsprogram Oslo Sør er et samarbeid mellom Oslo kommune og staten for å bedre oppvekst og levekår i Søndre Nordstrand.

Satsingene har sitt hovedfokus på barn, unge og deres foreldre. Gratis kjernetid i barnehage for 4- og 5-åringer er et viktig tiltak som bidrar til bedre norskferdigheter hos barn og deres foreldre. De aller fleste familier benytter seg av dette tilbudet og pr. 01.09.2009 var 4 400 barn omfattet av ordningen. Gjennom prosjektet Språkløftet er det iverksatt tiltak som skal sikre kontinuitet i den påbegynte språkstimulering i førskolealder ved overgang til skolen og i de to første skoleårene.

Skolene i Groruddalen og Søndre Nordstrand med flere enn 25 prosent minoritetsspråklige elever tilbyr utvidet og styrket skoledag gjennom sterkere vekt på språkundervisning, leksehjelp og kulturaktiviteter.

Kvalifisering og sysselsetting av innvandrerkvinner er prioritert. Alle bydelene har Ny Sjanse-prosjekter.

Det byomfattende prosjektet «Mentornettverk i Oslo» prioriterer innvandrerkvinner i Groruddalen og Søndre Nordstrand. Prosjektet lager et nettverk av yrkesaktive mentorer og ledige menteer som trenger yrkesveiledning eller nettverk. «Norsk-offensiv i Groruddalen» er svært vellykket og viser viktigheten av lavterskel- og deltids språktilbud. Flere av deltakerne går videre til heltidsundervisning.

Levekårsutfordringene i Groruddalen og Søndre Nordstrand er størst i enkelte delområder. I 2010 er det nedsatt en arbeidsgruppe som skal utarbeide forslag til mål og tiltak for levekårsforbedringer i særlig utsatte områder.

Mål	Resultat	Vurdering
IMDi skal bidra med kunnskapsutvikling som kan gi grunnlag for politikktutforming og tiltak for bedre levekår i Groruddalen og Søndre Nordstrand.	<p>På oppdrag fra IMDi har Econ Pöyry utført en kvalitativ undersøkelse blant innvandrerkvinner i Groruddalen og Søndre Nordstrand uten registrert inntekt. De så på hjemmeværende innvandrerkvinneres motiver og barrierer for deltakelse i arbeidslivet.</p> <p>IMDi har bidratt til et prosjekt hvor Norsk institutt for naturforskning (NINA) har kartlagt innvandrerkvinneres bruk av natur og grøntområder, og hvilket meningsinnhold de tillegger aktivitetene og naturmiljøet.</p>	<p>Rapporten fra Econ Pöyry viser et sterkt ønske om deltakelse i samfunns- og arbeidslivet for en del av kvinnene. Hovedhindringen er dårlige norskferdigheter. Rapporten har gitt viktig informasjon som benyttes i videreutvikling av tilbud for hjemmeværende innvandrerkvinner.</p> <p>Rapporten fra NINA har gitt ny kunnskap om innvandrerkvinneres friluftsliv og kan bidra til utvikling av møteplasser og friluftsområder.</p>
I samarbeid med bydelene og NAV skal IMDi utvikle og prøve ut tiltak for å motivere og kvalifisere innvandrere til arbeid.	<p>Det har vært stort fokus på kvalifisering av innvandrerkvinner gjennom syv Ny sjanseprosjekter med totalt 98 deltakere.</p> <p>Mentorordning har hatt sterk fokus i områdene. Prosjektet har koblet nitten mentorer-menteer i disse bydelene, og det er opprettet enkelte arbeidspraksisplasser.</p> <p>Prosjekt Mangfoldsløft ble opprettet på bakgrunn av vedtak i Arbeidslivspolitisk råd. Søndre Nordstrand deltar som én av tre kommuner i Norge. Prosjektet kobler ledige innvandrere med arbeidslivet. Av 64 deltakere er 42 over i ulikt arbeid, herav 23 i ordinært arbeid og 5 i deltidsstillinger. 19 er ikke lenger aktuelle, mens 15 deltar i ulike arbeidsmarkedstiltak. Veiledningsmetodikk samt arbeidsgiverkontaktmetodikk er under utvikling og vil foreligge i februar 2010.</p>	<p>Bydelene har fått økt kompetanse og erfaring av å jobbe med prosjektene. Det er også erfaringsdeling og metodeutvikling på tvers av bydelene.</p> <p>Mentorprosjektet har vist resultater etter kort tid, men det er for tidlig å gi en vurdering av langsiktige effekter.</p> <p>Mangfoldsløftet har vist stor kapasitet til å fremskaffe arbeidsplasser, og målgruppen vurderes utvidet i 2010. Det mangler imidlertid dokumentasjon av metoder, og Rambøll Management skal evaluere prosjektet i 2010.</p>
IMDi skal i løpet av 2009 ha inngått samarbeidsavtale med bydel Alna om LOFT-tiltak (likeverdige offentlige tjenester).	Kartlegging og utprøving av tiltak for LOFT i bydel Alna inngår i prosjektet «Mangfold er hverdagen», som IMDi støtter. I prosjektet arbeides det systematisk med et mangfoldsperspektiv i tjenesteytingen, dialogen med befolkningen og i personalpolitikken. Barnevernet har fungert som pilot. Prosjektet har opprettet egen nettside, og bydelen har utnevnt «Internasjonalt råd».	Prosjektet har fått god forankring av mangfoldsperspektiv i ledelsen. LOFT-kartlegging har avdekket dårlige rutiner for bestilling av tolk og vist behov for et enkelt kommunikasjonsverktøy i barnevernet. Prosjektet utvides til å omfatte flere tjenestetsteder i 2010, og har overføringsverdi til andre kommuner og bydeler.

Kommunikasjon

IMDi jobber med målrettet informasjon mot brukere, samarbeidspartnere og samfunnet for øvrig. I 2009 har IMDi prioritert informasjonstiltak innenfor satsingsområdene bosetting, arbeid mot tvangsekteskap, arbeidsinnvandring og kvinner og arbeid. Særlig bosetting har hatt stor fokus i informasjonsarbeidet.

IMDis viktigste og prioriterte kanaler for informasjons- og kommunikasjonstiltak mot brukere, samarbeidspartnere og samfunnet for øvrig er www.imdi.no, publikasjoner og media.

IMDi har ansvar for Migrasjons- og mangfoldsbiblioteket (MoM) som er en sentral kunnskapsbase om flykt-

ninger og innvandrere, integrering og mangfold. Det er et fellesbibliotek for Integrerings- og mangfoldsdirektoratet og Utlendingsdirektoratet. Biblioteket har den beste samlingen av litteratur og tidsskrifter innen utlendings- og integreringsfeltet i Norge.

Media er en viktig formidler av hva som skjer på integreringsfeltet. Ulike tema på fagområdet står høyt på den politiske dagsorden, og får stor oppmerksomhet i media, både i det løpende nyhetsbildet og gjennom debatt. IMDi jobber for å formidle og synliggjøre fakta, status og utfordringer i integreringsarbeidet, og for å bidra til en opplyst samfunnsdebatt. bred dekning både lokalt og i riksmidier.

Mål	Resultat	Vurdering
IMDi skal gjennomføre målrettede informasjons- og kommunikasjonstiltak mot brukere, samarbeidspartnere og samfunnet for øvrig.	<p>I 2009 har IMDi prioritert tiltak innenfor satsingsområdene bosetting, arbeid mot tvangsekteskap, arbeidsinnvandring og kvinner og arbeid. Særlig bosetting har hatt stort fokus i informasjonsarbeidet.</p> <p>I tillegg til tiltak innenfor satsingsområdene knyttes informasjonstiltak i hovedsak til større arrangement og hendelser. I 2009 har IMDi arrangert 8. mars, Til Topps og Intro 5 år. I tillegg har Startpakken (Ny i Norge, se side 112) og tiltak i forbindelse med stortingsvalget 2009 (se side 114) stått sentralt.</p> <p>Mangfolds- og migrasjonsbiblioteket er viktig for kunnskapsformidling. Det var 3 875 utlån i 2009, en nedgang fra 5 278 i 2008. Nedgangen skyldes i hovedsak at UDIs bruk av biblioteket har gått ned etter at IMDi flyttet til Tollbugata.</p>	<p>Bruken av IMDis nettsider er stabil. 331 000 besøk/ 179 000 besøkende i 2009, mens tilsvarende tall for 2008 var 333 000 besøk/ 180 000 besøkende. Antall sidehenvisninger har derimot økt fra 1 189 215 i 2008 til 1 492 281 i 2009.</p> <p>I 2009 har IMDi hatt stort fokus på å tilrettelegge og gjøre store publikasjoner lett tilgjengelig på nettsiden. Årsrapport 2008 og rapporten fra SSB, «Innvandrere i norske kommuner», er eksempler på det. Begge rapportene fikk også betydelig oppmerksomhet i media. Årsrapportens tema «Hvordan går det med integreringen» fanget stor interesse i media og samfunnsdebatten generelt. «Innvandrere i norske kommuner» fikk bred dekning lokalt og regionalt.</p> <p>Målrettet arbeid mot media knyttes også til satsingsområdene. I 2009 var det 2100 medieoppslag der IMDi ble nevnt. I desember var det flest oppslag om IMDi, da det ble satt fokus på bosetting av enslige mindreårige flyktninger. 75 prosent av all omtale av IMDi er i lokalmedier, 17 prosent i rikspresse og 8 prosent i regionaviser (Kilde: Retriever).</p> <p>Twitter-profil ble opprettet første halvår 2009, og Facebook-grupper er laget for større arrangement. Det er også satset på filmer for en enklere formidling av budskap. IMDi har opprettet profil på www.youtube.com, og 47 filmer ligger ute for visning.</p>

FILMPRODUKSJON: Sommeren 2009 lanserte IMDi sin egen Youtube-side. Her finner du filmer om bosetting, arbeid og kvalifisering, dialog og mangfold, tolking og tvangsekteskap.

Tilpasset offentlig tjenesteyting

Alle skal ha lik tilgang til gode offentlige tjenester og institusjoner. Offentlige tjenester som er tilpasset befolkningens behov, er nødvendig for å sikre at alle uansett bakgrunn og forutsetninger får like muligheter i samfunnet. Innenfor integrerings- og inkluderingspolitikken gjelder sektoransvarsprinsippet. Dette innebærer at den enkelte fagmyndighet har ansvaret for tjenestetilbudet til alle grupper innenfor sitt ansvarsområde, også personer med innvandrerbakgrunn. I tråd med dette prinsippet skal de enkelte

fagmyndigheter følge opp og evaluere situasjonen for innvandrerbefolkningen på sine ansvarsområder.

For å bidra til at politikktutviklingen og tiltak for disse gruppene målrettes og samordnes i tilstrekkelig grad, skal IMDi være en pådriver og leverandør av verktøy og kunnskap. Som et ledd i dette arbeidet, leder IMDi Forum for integrering og mangfold (FIM, se side 97).

Mål	Resultat	Vurdering
Det er et mål at IMDi skal inngå samarbeidsavtaler med to nye etater og ti nye kommuner som forplikter seg til å jobbe aktivt for tilpasning av tjenestene til mangfoldet i befolkningen.	Grunnet prioritering av bosettingsarbeidet er nye samarbeidsavtaler utsatt til 2010. Arbeidet med avtalene er imidlertid påbegynt, men ikke slutført. Avtaler med Helsedirektoratet, Barne-, ungdoms- og familietaten og 10 kommuner planlegges inngått 1. halvår 2010.	Fokusområdene i samarbeidsavtalene er arbeid med plandokumenter, brukerundersøkelse, kompetansebygging, bruk av kvalifisert tolk og tilpasning av tjenester rettet mot innvandrere. Det er holdt fire møter i Forum for Integrering og mangfold (FIM). IMDi har fått tilbakemelding på at arbeidet med informasjons- og erfaringsutveksling, samt at ulike temaer settes på dagsorden, har bidratt til økt fokus på mangfold i tilpasning av tjenester i den enkelte etat. Økt innsikt i hverandres hverdag har gitt økt læring og erkjennelse av behov for forankring, og tiltak er blitt forbedret. I første omgang er forbedringene knyttet til oversettelse av informasjon og hvordan ulike grupper innvandrere best kan nås med tjenestetilbud og tiltak.

PÅDRIVER: IMDi skal bidra til at fagdepartementer og underliggende etater settes bedre i stand til å tilpasse sine tjenester til mangfoldet i befolkningen.

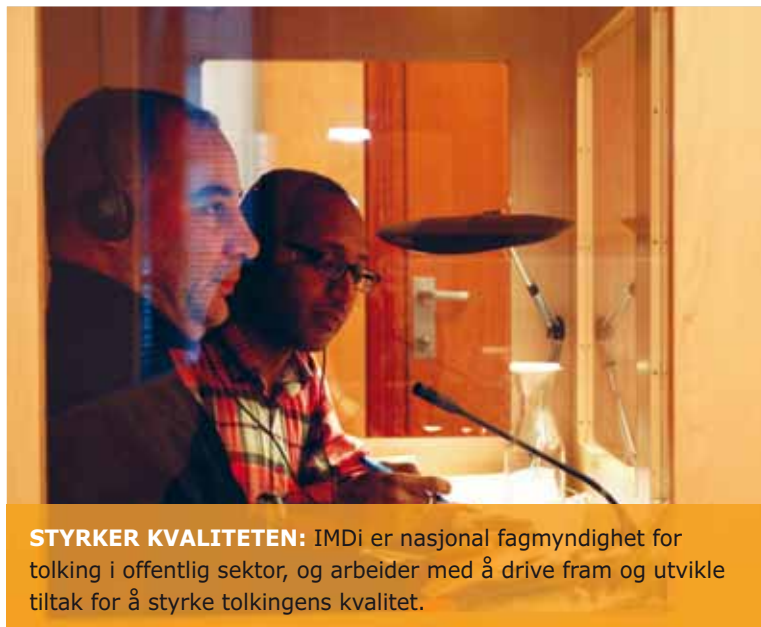
Tolk

God kommunikasjon er viktig for å oppnå integrering og mangfold i samfunnet. I saker hvor det er en språkbarriere, er tolking et nødvendig virkemiddel for at offentlige tjenestemenn og fagpersoner skal kunne informere, veilede og høre partene.

IMDi er nasjonal fagmyndighet for tolking i offentlig sektor, og arbeider med å drive fram og utvikle tiltak for å styrke tolkingens kvalitet. For å øke tilgang til kvalifiserte tolker driver IMDi Nasjonalt tolkeregister. Per 31.12.2009 er 1075 tolker oppført i Nasjonalt tolkeregister i 66 språk. Nasjonalt tolkeregister gir en landsdekkende oversikt over praktiserende tolkers kvalifikasjoner, og skal sikre markedet tilgang til kvalifiserte tolker. Målet er at alle som trenger tolk i offentlig sektor, skal ta utgangspunkt i Nasjonalt tolkeregister når de bestiller tolk.

Tolkeutdanning tilbys ved Høgskolen i Oslo, mens Universitetet i Oslo har administrativt ansvar for gjennomføring av statsautorisasjonsprøven.

I 2009 har IMDi ledet en tverretattlig arbeidsgruppe som har kommet med forslag til hvordan det offentlige raskest mulig kan møte felles utfordringer med kvalitetssikring av tolking i offentlig sektor. I sin rapport til departementet har arbeidsgruppen blant annet kommet med forslag til felles retningslinjer for bruk og bestilling av tolk i det offentlige.

STYRKER KVALITETEN: IMDi er nasjonal fagmyndighet for tolking i offentlig sektor, og arbeider med å drive fram og utvikle tiltak for å styrke tolkingens kvalitet.

I samarbeid med relevante myndigheter gjennomfører IMDi årlig en undersøkelse om bruk av tolk i deler av offentlig sektor. Bruk av tolk i straffesakskjeden var temaet for IMDi-rapport 6-2009. I 2009 ble det igangsatt et samarbeid med utdanningsetaten i Oslo kommune for gjennomføring av en spørreundersøkelse om bruk av tolk i grunnskolene. Underøkelsen gjennomføres i 2010.

Mål	Resultat	Vurdering
1100 tolker skal stå oppført i Nasjonalt tolkeregister, hvorav 65 prosent i de høyeste kvalifikasjonskategoriene. Det skal være mulig å kvalifisere seg til registeret i 80 språk.	1075 tolker hvorav 58 prosent i de høyeste kvalifikasjonskategoriene. Det er mulig å kvalifisere seg til registeret i 75 språk.	<p>Nasjonalt tolkeregister er et viktig tiltak for å sikre offentlig sektor tilgang til tolker som har gjennomført kvalifiseringstiltak på tolkefeltet.</p> <p>Rekruttering til registerets høyeste kvalifikasjonskategorier (1-3) skjer gjennom tolkeutdanning og statsautorisasjon.</p> <p>58 prosent av de oppførte i registeret har enten statsautorisasjon, tolkeutdanning eller begge deler. Tolkeutdanning tilbys ved Høgskolen i Oslo. I 2009 ble 75 studenter uteksaminert i grunnutdanning. Tilbudet ble gitt i 15 språk, hvorav 5 nye. Ni personer i fem språk har bestått statsautorisasjonsprøven i 2009.</p> <p>157 studenter gjennomførte påbyggingsmodulen i tolking i retts- og nemndsmøter i 2009. Modulen vil ikke øke antall tolker i Nasjonal tolkeregister, men bidra til økt kvalitet på tolkingen i rettsvesenet.</p> <p>Rekruttering til de laveste kategoriene (4-5), skjer gjennom testing (ToSPoT) og kursing (TAO). Av 390 testede personer, kvalifiserte 87 seg til videre kurs. Det ble avvirket fire av seks planlagte TAO-kurs i 2009. To kurs måtte utsettes til januar og februar 2010 pga. manglende kvalifiserte deltakere.</p>

NY LEDER: Det nåværende Kontaktutvalg mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene (KIM) ble oppnevnt i statsråd 18. desember 2009. Anita Rathore (bildet) ble ny leder.

Nominasjonsprosessen for nytt KIM

Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene (KIM) har eksistert i 25 år. Gjennom alle disse årene har KIM hatt en viktig rolle for å bringe innvandreres stemmer frem i det offentlige og for å være en viktig arena for dialog mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene.

I desember 2009 ble det oppnevnt nytt KIM for perioden 2010–2013. KIM er et forum som bringer frem synspunkter fra ulike deler av innvandrerbefolkningen og et rådgivende organ for myndighetene. For myndighetene er KIM et sentralt organ med hensyn til å få kunnskap om synspunkter og behov blant innvandrere og deres barn.

Mål	Resultat	Vurdering
I samarbeid med KIM, skal IMDi forberede og gjennomføre regionale nominasjonsprosesser til valg av nytt Kontaktutvalg som skal oppnevnes fra 1. januar 2010.	Nominasjonsprosessen er gjennomført og nytt KIM ble oppnevnt av Kongen i statsråd 18.12.2009.	IMDi hadde ansvaret for å gjennomføre nominasjonsprosessen i alle 19 fylker. Arbeidet har inkludert utstrakt informasjonsarbeid, innhenting av forslag til kandidater, koordinering og organisering av selve nominasjonsmøtene og forberedelse av saken til Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Til sammen mottok IMDi 124 forslag til kandidater (i tillegg mottok IMDi 17 forslag hvor vilkårene ikke var oppfylt). Det deltok 159 stemmegivere (én pr. organisasjon) på nominasjonsmøtene.

KUNNSKAPSUTVIKLING: IMDi har ansvar for kunnskapsutvikling som kan bidra til en opplyst samfunnsdebatt og som innspill til utforming av integreringspolitikken.

Kunnskapsutvikling

123

IMDi har ansvar for kunnskapsutvikling på mange områder, kunnskap som skal bidra til en opplyst samfunnsdebatt og som skal gi innspill til utforming av integreringspolitikken. I 2009 disponerte IMDi 22,375 mill. kroner til kunnskapsutvikling – FoU. IMDi har fokus på anvendt kunnskap i rollene som iverksetter, pådriver, premissleverandør og kompetansesenter.

Midlene benyttes i all hovedsak til prosjekter som gjennomføres av eksterne leverandører (som konsulentfirmaer og forskningsinstitutter), kommunale utviklingsprosjekter og prosjekter i den frivillige sektoren. FoU-porteføljen i 2009 omfatter en rekke store og små prosjekter, og her presenteres noen av de viktigste.

Integreringsarbeid i økonomiske nedgangstider

Integreringskart 2009 rettet fokus på utfordringer og strategier for integreringsarbeidet i økonomiske nedgangstider. Rapporten viser at innvandrere er særlig utsatt når vi går inn i en tid med økende arbeidsledighet, men innvandrere er en sammensatt gruppe og finanskrisen rammer innvandrere forskjellig. Det er derfor viktig med kunnskap om hvilke grupper som er mest utsatt, og ikke minst hvorfor de er det, for å kunne treffe presise, effektive og fremtidsrettede tiltak.

Innvandrere i norske kommuner

I rapporten «Innvandrere i norske kommuner. Demografi, levekår og deltakelse i arbeidsstyrken» kartlegges og beskrives demografi, levekår og selssetting blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra 17 utvalgte land i 61 av Norges kommuner. Kunnskapen skal bidra til en bedre tilpasning av kommunale/lokale integreringstiltak sett på bakgrunn av landgruppens levekår.

Norskopplæring

På oppdrag fra IMDi og utdanningsetaten i Oslo kommune gjennomførte Rambøll en undersøkelse om gjennomstrømning og resultater i norskopplæringen i Oslo. Undersøkelsen viste at flere går opp til norskprøvene og en økende andel består prøvene. Videre gjennomførte Agenda en undersøkelse om utfasingen av overgangsordningen innenfor norskskuddet, som gir mer kunnskap om økonomiske konsekvenser for kommunene, konsekvenser for opplæringstilbudet og vilje til bosetting. Kunnskapsinnhenting fra flere sider ved norskopplæringen vil gjøre voksenopplæringen i norske kommuner bedre i stand til å oppnå gode resultater i norskopplæringen av innvandrere.

Introduksjonsordningen

I 2009 fylte introduksjonsordningen fem år, og IMDi markerte jubileet med den nasjonale fagkonferansen «INTRO 5 ÅR» i september. I forbindelse med markeringen publiserer IMDi tipsheftet «Spør deltakeren! – Metoder for brukermedvirkning i introduksjonsprogram». Tipsheftet presenterer ulike metoder som kan tas i bruk for å gi deltakerne mer innflytelse og ansvar: dialog i det daglige arbeidet, dialogmøter, brukerråd og brukerundersøkelser. Heftet er utformet for å bistå kommunene med å tilrettelegge for økt brukermedvirkning.

Det er en utfordring at enkelte grupper av kvinner oppnår spesielt dårlige resultater i introduksjonsprogrammet. Fafo startet arbeidet med å undersøke årsaker og mulige tiltak i 2009. Sluttrapport vil foreligge i desember 2010.

Statsborgerseremoni

For å få bedre kjennskap til hvorfor bare rundt 20 prosent av nye norske statsborgere deltar ved statsborgerseremoniene, gjennomførte Fafo på oppdrag fra IMDi en målgruppeanalyse, samt en undersøkelse av bakgrunn for valg om å delta/ikke delta. Rapporten «Jeg følte det var min dag» ble publisert i mai 2009 og viste at de som deltar på statsborgerseremoni, er svært fornøyd og at lav deltakelse først og fremst skyldes praktiske utfordringer.

Sysselsetting

Statistisk sentralbyrå har i 2009, på oppdrag fra IMDi, utviklet en prognosemodell for å anslå fremtidig arbeidsledighet blant innvandrere i Norge. I rapporten fremskrives forventet ledighet til og med 2012 for innvandrere fra ulike verdensregioner og utvalgte land. Modellen skal benyttes jevnlig til å anslå utviklingen i arbeidsledigheten blant innvandrere.

Groruddalen/Oslo Sør

Econ Pöyry gjennomførte, på oppdrag fra IMDi, en kvalitativ undersøkelse blant innvandrerkvinner i Groruddalen og Søndre Nordstrand uten registrert inntekt, der de så på innvandrerkvinnenes motiver og barrierer for deltakelse i arbeidslivet. Det er et mål å øke sysselsettingen blant innvandrerkvinner, og denne rapporten bidrar til å samle kunnskap om

hva som hindrer yrkesdeltakelse, og hva som kan gjøres for å bygge ned slike hindringer. Rapporten skal danne grunnlag for igangsetting av prosjekter knyttet til motivering og kvalifisering av innvandrerkvinner.

Bosetting

Mangel på egnede boliger er en utfordring i arbeidet med å bosette flyktninger i enkelte kommuner. På oppdrag fra IMDi, UDI og Husbanken undersøker NIBR sammenhengene mellom desentraliserte asylmottak, boliganskaffelse og bosetting av flyktninger. I hvilken grad er opprettelser av desentraliserte mottak til hinder for bosetting? Prosjektet avsluttes i 2010.

Med kraftig økende bosettingsbehov ble det iverksatt flere utviklingsprosjekter i 2008. Kommunene Stavanger, Nøtterøy, Kristiansand, Bodø, Tolga og Skånland har i løpet av 2009 gjennomført prosjekter der målet var å utvikle nye metoder og bedre kunnskapsgrunnlag for økt bosetting i kommunene. Bosetting av enslige mindreårige på folkehøyskole er en av metodene som utprøves og evalueres. IMDi vil løfte frem de gode grepene og legge til rette for at kunnskapen overføres til andre kommuner.

Arbeidsinnvandring

IMDi-rapport 1-2008 «Vi blir... Om arbeidsinnvandring fra Polen og Baltikum» viste at de fleste folkeregistrerte polakker og baltiere i Norge ønsket å bli i landet. I 2009 gjennomførte IMDi en undersøkelse for å finne ut om finanskrisen har ført til endringer i denne gruppens fremtidsplaner. Undersøkelsen viser at mange av de nye arbeidsinnvandrerne fortsatt har planer om å forbli i Norge og etablere seg med familie. Rapporten publiseres første kvartal 2010.

Tilpasset offentlig tjenesteyting

På oppdrag fra IMDi og FAD utvikler Fafo og SSB en veileder rettet mot offentlig sektor for å sikre inkludering av innvandrerbefolkningen i brukerundersøkelser. Veilederen vil ferdigstilles første kvartal 2010. Som en del av dette arbeidet, ble det i april 2009 utgitt en kunnskapsstatus om nasjonale og internasjonale erfaringer med inkludering av innvandrerbefolkningen ved brukerundersøkelser.

Rapporter

- Følgende 29 rapporter er finansiert helt eller delvis gjennom IMDi's kunnskapsmidler.
- } Arbeidsinnvandring – Konsekvenser for det kommunale apparatet (IMDi-rapport 1-2009)
  - } Hvordan går det med integreringen? Årsrapport 2008 (IMDi-rapport 2-2009)
  - } Mangfold i heleide statlige virksomheter – rekruttering og lederutvikling (IMDi-rapport 3-2009)
  - } Hjemmeværende innvandrerkvinner – en undersøkelse i Groruddalen og Søndre Nordstrand (IMDi-rapport 4-2009)
  - } Resultater for Ny sjanse 2008 (IMDi-rapport 5-2009)
  - } Bruk av tolk i straffesaksjeden (IMDi-rapport 6-2009)
  - } Integreringskart 2009. Integrering i økonomiske nedgangstider (IMDi-rapport 7-2009)
  - } iFAKTA 2009 Faktahefte om innvandrere og integrering
  - } Ny i Norge
  - } Innvandrere i norske kommuner. Demografi, levekår og deltakelse i arbeidsstyrken (SSB-rapport 2009/36)
  - } Modellering og prognoser av arbeidsledighet blant innvandrere (SSB-notat 2009/32)
  - } Arbeidsledighet blant innvandrere – en prognosemodell (SSB-rapport 2009/51)
  - } Datafangst når minoritetsbefolkningen er målgruppe – et erfaringsnotat (Fafo og SSB 2009)
  - } Kartlegging av barrierer for deltakelse i friluftsliv i Groruddalen (NINA 2009)
  - } Entreprenørskap blant innvandrere – evaluering av to etablerersentre (AFI 2009)
  - } Sluttere, slitere og sertifiserte. Bortvalg, gjennomføring og kompetanseoppnåelse blant minoritetsspråklige ungdommer i videregående opplæring (NIFU STEP 2009)
  - } Se han snakker – Evaluering av språkkartleggingsverktøyet SPRÅK 4 (Oxford Research 2009)
  - } Monitor for sekundærflytting. Sekundærflytting blant flyktninger bosatt i Norge i 1998-2007 (SSB-notat 2009/50)
  - } Sekundærflytting mellom bydeler i Oslo (SSB-notat 2009/1)
  - } Bosetting av flyktninger (Devoteam daVinci 2009)
  - } Bosetting av flyktninger med funksjonshemninger og adferdsvansker (Informasjonsfilm fra Applaus 2009)
  - } Brukerundersøkelse blant nylig bosatte flyktninger (TNS Gallup 2009)
  - } Jeg følte det var min dag – Om deltakere og deltakelse i statsborgerseremonier 2006-2008 (Fafo 2009)
  - } Å se hele personen. En studie om årsaker til frafall og gode grep for å forhindre frafall i Ny sjanse-prosjektene (Høgskolen i Oslo 2009)
  - } Å se hele personen Del II Veileder. Hvordan forhindre frafall i Ny sjanse prosjektene? (Høgskolen i Oslo 2009)
  - } En fot innenfor? Integrering og samfunnsdeltakelse blant kvinner som har innvandret til Norge gjennom ekteskap med en norsk mann (Fafo 2009)
  - } Kvalitative brukerundersøkelser på morsmål blant nylig bosatte flyktninger i Norge – vurdering av fokusgrupper og dybdeintervjuer som datainnsamlingsmetode (Rambøll 2009)
  - } Analyse av gjennomstrømningen og resultater i norskopplæringen for innvandrere (Rambøll 2009)
  - } Selvstendig og avhengig. Enslige mindreårige flyktningers stemmer i tall og tale. (Folkehelseinstituttet rapport 2009/11)
  - } Sluttrapport Verdalsprosjektet «Krafttak for inkludering» (Verdal kommune)

Økonomiske virkemidler i IMDi

IMDi disponerer en rekke økonomiske virkemidler, primært i form av forskjellige tilskudd, men også gjennom midler til kunnskapsutvikling.

IMDi har i 2009 hatt forvaltningsansvar for i underkant av fem milliarder kroner, en økning på ca. 720 millioner kroner fra 2008. Økningen er primært knyttet til integreringstilskudd og tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap, og økningen skyldes økt bosetting av flyktninger i kommunene. Disse to tilskuddene utgjør i stor grad det økonomiske grunnlaget for kommunenes bosettings- og integreringsarbeid.

IMDi disponerer følgende tilskuddsmidler (kapittel 651 i statsbudsjettet):

- } Integreringstilskudd
- } Tilskudd til prosjekter som bidrar til faglig og pedagogisk utvikling i opplæring i norsk og samfunnskunnskap
- } Tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere
- } Tilskudd til kommunale innvandrertiltak – som språkkartlegging og Ny sjanse
- } Tilskudd til gjennomføring av bosettingsordningen og integreringstilskudd
- } Tilskudd til frivillige organisasjoner/annen frivillig virksomhet
- } Tilskudd til gjennomføring av statsautorisasjonsordningen for tolker

Tilskuddene utgjør viktige virkemidler for å nå sentrale mål som rask bosetting, god opplæring i norsk og samfunnskunnskap, rask overgang til utdanning og arbeid, og høyere sysselsetting i innvandrerbefolkningen. Mesteparten av midlene kanaliseres til kommunenes bosettings- og integreringsarbeid, men

også frivillige organisasjoner mottar midler. For å effektivisere forvaltningen har IMDi under utvikling eTilskudd, som er nettbaserte løsninger for søknader og rapportering, og det er opprettet 650 ekstranettområder for kommuner og organisasjoner.

IMDi disponerte også 22,375 millioner kroner i 2009 til kunnskapsutvikling/forskning og utvikling (FoU). IMDi skal være et kompetansesenter for integrering og inkludering av innvandrere. Fokuset er på kunnskap som har betydning for iverksetting av tiltak blant annet i kommunene og på ny kunnskap som kan være innspill til videre politikktutvikling på dette området.

IMDi bidro i 2009 til å finansiere 55 prosjekter, og arbeidet resulterte i 29 rapporter og andre publikasjoner. Aktuelle temaer var: tilgang til arbeidslivet, kvinner og arbeid, raskere bosetting, arbeidsinnvandring, bedre bruk av innvandreres kompetanse, norskopplæring, introduksjonsprogram, tolketjenester, brukerperspektiv, foreldreskap og frafall i skolen, faktainformasjon, holdningsundersøkelser osv.

IMDi har hatt en disponibel driftsbevilgning på 170 millioner kroner i 2009.

Statsbudsjettets bevilgninger på de ulike budsjettpostene står i Stortingsproposisjon nummer 1 (2008–2009) for Arbeids- og inkluderingsdepartementet, i resultatområde 6 Integrering og mangfold. Gjennom det årlige tildelingsbrevet gir Arbeids- og inkluderingsdepartementet spesifikke krav til hvordan direktoratet skal disponere bevilgningene. I tildelingsbrevet stiller departementet de vedtatte bevilgningene formelt til disposisjon for IMDi.

Tabell – Oversikt over bevilgninger i statsbudsjettet for 2009 (tall i 1000 kr)

	Tildelingsbrev	Endring i bevilgning (*)	Overført fra 2008 (**)	Disponibel bevilgning
Kapittel 650				
Post 1 Driftsutgifter	160 720	7 193	2 109	170 022
Sum kapittel 650	160 720	7 193	2 109	170 022
Kapittel 651				
Post 21 Kunnskapsutvikling, kan overføres	19 000	500	2 875	22 375
Post 60 Integreringstilskudd, kan overføres	3 455 840	-148 351	219	3 307 708
Post 62 Kommunale innvandrertiltak	32 620	15 000		47 620
Post 70 Bosettingsordningen og integreringstilskudd, oppfølging	3 450			3 450
Post 71 Tilskudd til innvandrersorganisasjoner og annen frivillig virksomhet	45 725	4 500		50 225
Post 72 Statsautorisasjonsordningen for tolker m.m.	2 085			2 085
Sum kap. 651	3 558 720	-128 351	3 094	3 433 463
Kapittel 653				
Post 22 Faglig og pedagogisk utvikling i norsk og samfunnskunnskap	4 350			4 350
Post 61 Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere	1 527 460	-15 120		1 512 340
Sum kapittel 653	531 810	-15 120		1 516 690

(*) For endringer i statsbudsjettet for 2009, se St.prp. nr. 37 (2008–2009), St.prp. nr. 67 (2008–2009) og Prop. 42 S (2009–2010).

(**) Gjelder bevilgninger som overførbare til kommende budsjettermin. Inntil 5 % av driftsbevilgningen er overførbar til kommende budsjettermin.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet

Postadresse: Postboks 8059 Dep, 0031 Oslo

Besøksadresse: Tollbugata 20, 0152 Oslo

Telefon sentralbord: 24 16 88 00

Telefaks: 24 16 88 01

E-post: post@imdi.no

Bestilling av rapporter: bestilling@imdi.no

Pressetelefon: 917 55 351, e-post: presse@imdi.no

www.imdi.no

IMDis regionale enheter:

IMDi Indre Øst

Postboks 1133, 2806 Gjøvik

Besøksadresse: Storgata 16, 2815 Gjøvik

Telefon sentralbord: 24 16 88 00

Telefaks: 61 17 08 95

IMDi Midt-Norge

Peter Egges plass 2 (inngang Kjøpmannsgata),
7005 Trondheim

Telefon sentralbord: 24 16 88 00

Telefaks: 73 89 24 31

IMDi Nord

Havnegata 28 (inng. t. høyre), Postboks 83, 8502 Narvik

Telefon sentralbord: 24 16 88 00

Telefaks: 76 96 58 38

IMDi Sør

Slottsquartalet, Tordenskjoldsgate 9

Postboks 647, 4666 Kristiansand

Telefon sentralbord: 24 16 88 00

Telefaks: 38 02 04 80

IMDi Vest

Sandbrogaten 5, Postboks 159 Sandviken, 5812 Bergen

Telefon sentralbord: 24 16 88 00

Telefaks: 55 30 09 88

IMDi Øst

Tollbugata 20, Postboks 8059 Dep, 0031 Oslo

Telefon sentralbord: 24 16 88 00

Telefaks: 24 16 88 01

ISBN 978-828246004-0

